

Archeologienota

Linter, Sorgvliet

Verslag van Resultaten

Titel

Archeologienota Linter, Sorgvliet: Verslag van Resultaten

Auteur(s)

Ann-Sophie De Witte

Erkende archeoloog

Tina Dyselinck (2015/00048)

BAAC-Projectnummer

2018-0673

Plaats en datum

Gent, 12 juli 2018

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 874

ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

KBR

Figuur voorpagina: Orsmael en Gutsenhoven op de Ferrariskaart (1777) (later: Orsmaal-Gussenhoven, deelgemeente van Linter)

© BAAC Vlaanderen bvba. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

Inhoud

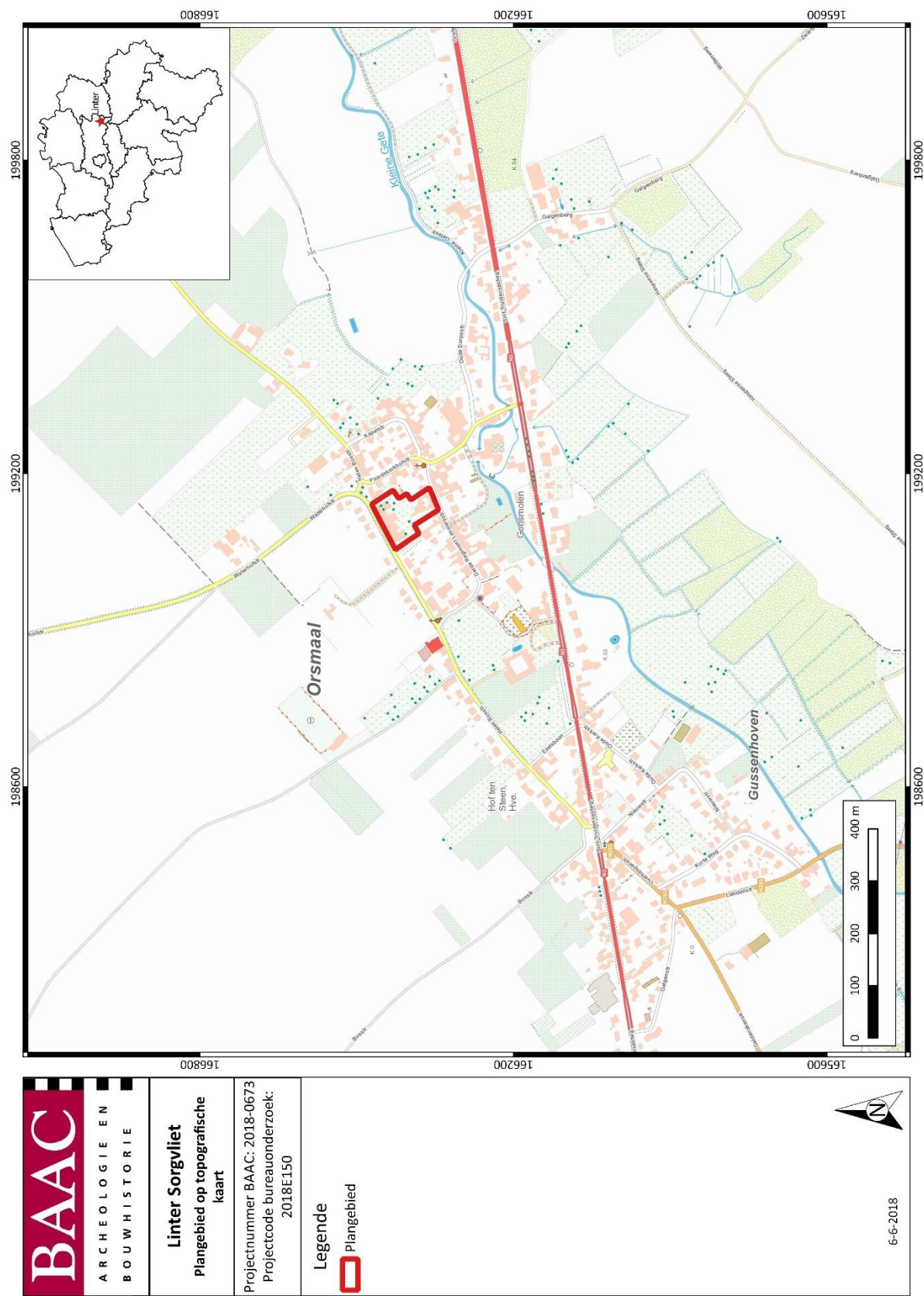
1	Bureauonderzoek	1
1.1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1.1	Administratieve gegevens	1
1.1.2	Juridisch kader en onderzoekstraject	4
1.1.3	Aanleiding	4
1.1.4	Huidige situatie	5
1.1.5	Geplande werken en bodemingrepen	13
1.1.6	Randvoorwaarden	22
1.2	Werkwijze en strategie	23
1.2.1	Onderzoeksvragen	23
1.2.2	Heuristiek	23
1.3	Assessmentrapport	25
1.3.1	Landschappelijk kader	25
1.3.2	Historisch kader	37
1.3.3	Cartografische bronnen	40
1.3.4	Archeologisch kader	56
1.4	Besluit	67
1.4.1	Datering en interpretatie	67
1.4.2	Archeologische verwachting	67
1.4.3	Potentieel op kennisvermeerdering	72
1.4.4	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	72
2	Samenvatting	75
3	Lijst met figuren	76
4	Lijst met tabellen	76
5	Plannenlijst	77
6	Bibliografie	78
7	Bijlagen	80
7.1	Bouwplannen	80

1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

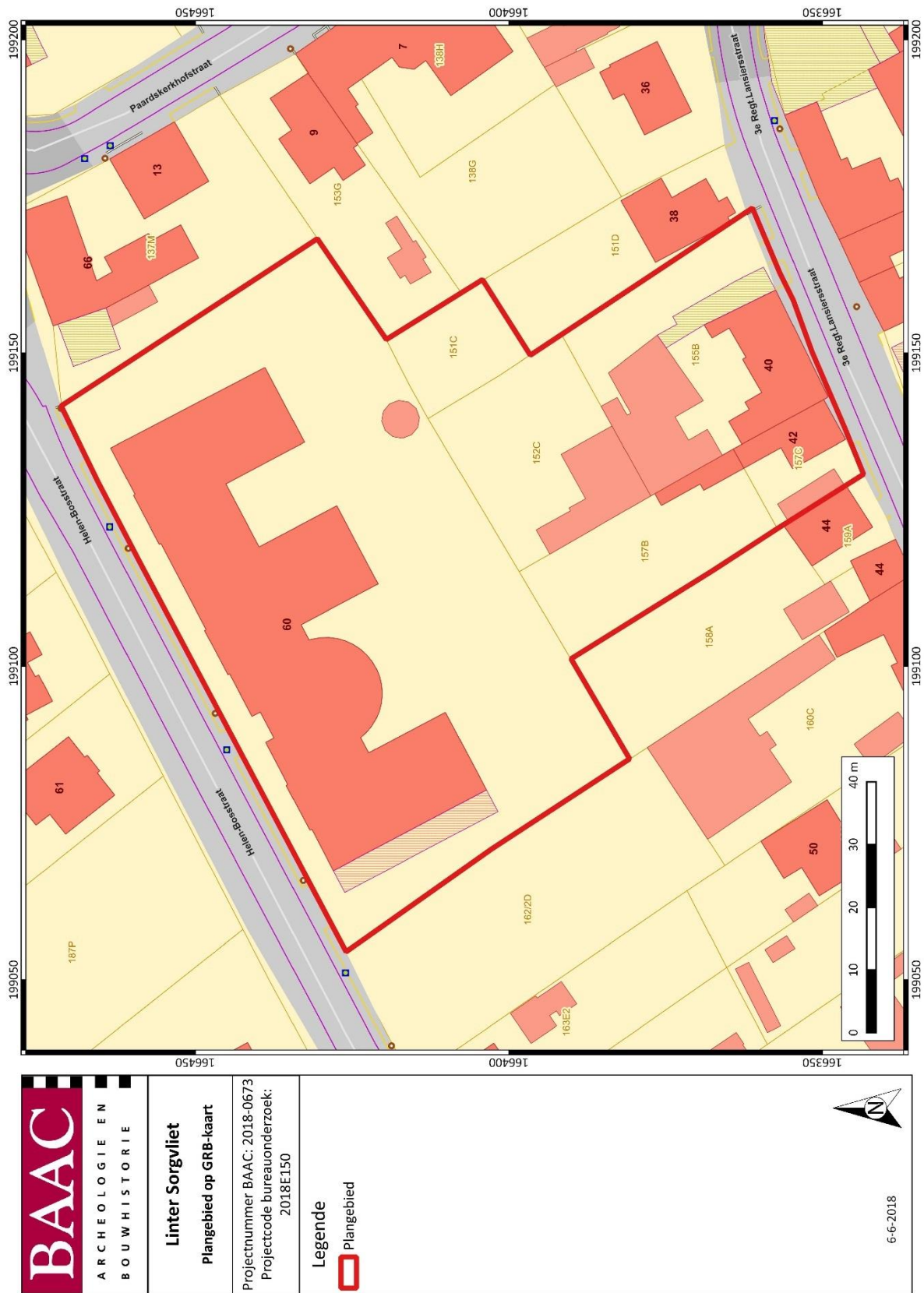
1.1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Linter, Sorgvliet	
Ligging	Helen-Bosstraat 60 en 3de Regiment Lansiersstraat 40/42, deelgemeente Orsmaal-Gussenhoven, gemeente Linter, provincie Vlaams-Brabant	
Kadaster	Linter, Afdeling 3, Sectie B, Percelen 151C, 152C, 153R, 155B, 157B, 157C	
Coördinaten	Noordwest: x: 199054,5; y: 166426,0 Noordoost: x: 199141,6; y: 166471,4 Zuidwest: x: 199130,7; y: 166343,4 Zuidoost: x: 199173,1; y: 166361,1	
Projectcode BAAC Vlaanderen	2018-0673	
Bureau- onderzoek	Projectcode	2018E150
	Erkend archeoloog	Tina Dyselinck (Erkenningsnummer: 2015/00048)
	Betrokken actoren	Ann-Sophie De Witte (archeoloog)
	Betrokken derden	Werner Wouters (RO Vlaanderen)

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (digitaal, 1:6.000, 06/06/2018)¹

¹ AGIV 2018j

Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (digitaal, 1:500, 06/06/2018)²

²AGIV 2018a

1.1.2 Juridisch kader en onderzoekstraject

In het kader van het Onroerendergoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerendergoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Het doel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen of, indien dit niet kan, het formuleren van maatregelen voor vervolgonderzoek waarbij het erfgoed *ex situ* wordt behouden.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, kan het aangewezen zijn de gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken middels een landschappelijk bodemonderzoek, een veldkartering en/of een geofysisch onderzoek. Deze onderzoeken maken alle deel uit van het **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**. Indien op basis van de resultaten van alle nodige facetten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem niet voldoende informatie verzameld kan worden om een onderbouwde uitspraak te doen aangaande de beslissing tot behoud *in situ*, vrijgave of opgraving van het terrein, moet in een volgende fase een vooronderzoek met ingreep in de bodem worden uitgevoerd.

Het doel van het eventueel **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. De hiervoor aangewezen methoden zijn archeologische boringen, proefputten en/of proefsleuven. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, het opstellen van een programma van maatregelen voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen) in de vorm van een opgraving.

1.1.3 Aanleiding

Naar aanleiding van een omgevingsvergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer een nieuwbouw gerealiseerd worden. Het bestaande woonzorgcentrum *Sorgvliet* zal uitgebreid worden. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen (waaronder de sloop van bestaande bebouwing, nieuwbouw met ondergrondse kelders, aanleg van wegenis, parkeergelegenheid en groenzone) die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

De totale oppervlakte van het plangebied *Linter Sorgvliet* bedraagt ca. 7.961 m². Het valt buiten een beschermde archeologische site, ligt niet in een archeologisch vastgestelde zone en komt niet voor op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn (GGA, gebieden geen archeologie).³

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2018

Daarnaast werden voor het plangebied geen waarden voor 'beschermd onroerend erfgoed' opgenomen in het Geoportaal. Ca. 200 m ten westen van het plangebied ligt de dorpskern van Orsmaal dat sinds 2000 beschermd is als stads-of dorpsgezicht.⁴ Centraal in deze dorpskern bevindt zich 't Hof ten Steen, de restanten van een omgrachte waterburcht van een 16de-eeuwse heerlijkheid. Enkel het algemeen silhouet, de kwadraatstruutuur en de noordoostelijke hoektoren bleven bewaard.⁵ Ook de boomgaard (2,5 ha) en tuin van het Hof ten Steen zijn beschermd.⁶ Net ten oosten van het hof is de parochiekerk Sint-Pieter gelegen. Zowel de kerk, als de kerkhofmuur en hekwerk zijn beschermd als monument.⁷ Tot slot bevindt zich op de rand van de historische dorpskern, op de kruising van de Helen-Bosstraat en de 3de Regiment Lansiersstraat, de Onze-Lieve-Vrouwekapel, ook gekend als Smidskapel of Witte kapel. Deze kapel is een goed bewaard voorbeeld van een neoclassicistische votiefkapel.⁸

Aangezien het plangebied in een woon- of recreatiegebied ligt, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3.000 m² of meer bedraagt en de ingreep minstens 1.000 m² bedraagt, is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. Deze bekrachtigde archeologienota wordt bij de stedenbouwkundige aanvraag gevoegd.

1.1.4 Huidige situatie

Momenteel is het plangebied grotendeel bebouwd (Plan 3). In de noordelijke zone van het plangebied bevindt zich het woonzorgcentrum *Sorgvliet* langs de Helen-Bosstraat (Figuur 1). Ten oosten van dit drie-vleugel gebouw ligt een verharde parking (Figuur 2) en ten zuiden bevindt zich een klein rond bijgebouw dat afgebroken zal worden. In het zuiden van het plangebied, langs de 3de Regiment Lansiersstraat, bevinden zich momenteel nog woningen (huisnummer 40 (perceel 157B en 157C) en huisnummer 42 (perceel 155B, 152C, 151C)) (Figuur 3). De woningen vormen samen een groot woonblok met binnenplein (Figuur 4) en bestaat uit vier verdiepingen (-1, 0, +1, +2). Het gelijkvloers is ingericht met keukens, eetruimtes, leefruimtes, badkamers, bergings, gangen, parkeerplaatsen, stallen... Op de eerste verdieping bevinden zich verschillende slaapkamers, hallen en een berging. De bovenste verdieping bestaat uit vier zolderkamers en een hal. Onder het gebouw bevinden zich vijf kelders (Plan 4, Plan 5). De eerste drie kelders liggen gegroepeerd ter hoogte van huisnummer 42 en hebben een gezamenlijke oppervlakte van 54,81 m². De andere kelders bevinden zich ter hoogte van huisnummer 40 en beslaan samen een oppervlakte van 53,42 m². De betonplaat van de kelders werd aangelegd op een diepte van -2,20 m ten opzichte van de nulpas van de gebouwen. Het volledige woningblok zal in het kader van de geplande werken gesloopt worden. Ten westen van de woningen liggen twee bijgebouwen, een berging en tuinberging, die eveneens afgebroken zullen worden. Deze gebouwen zijn niet onderkelderde.

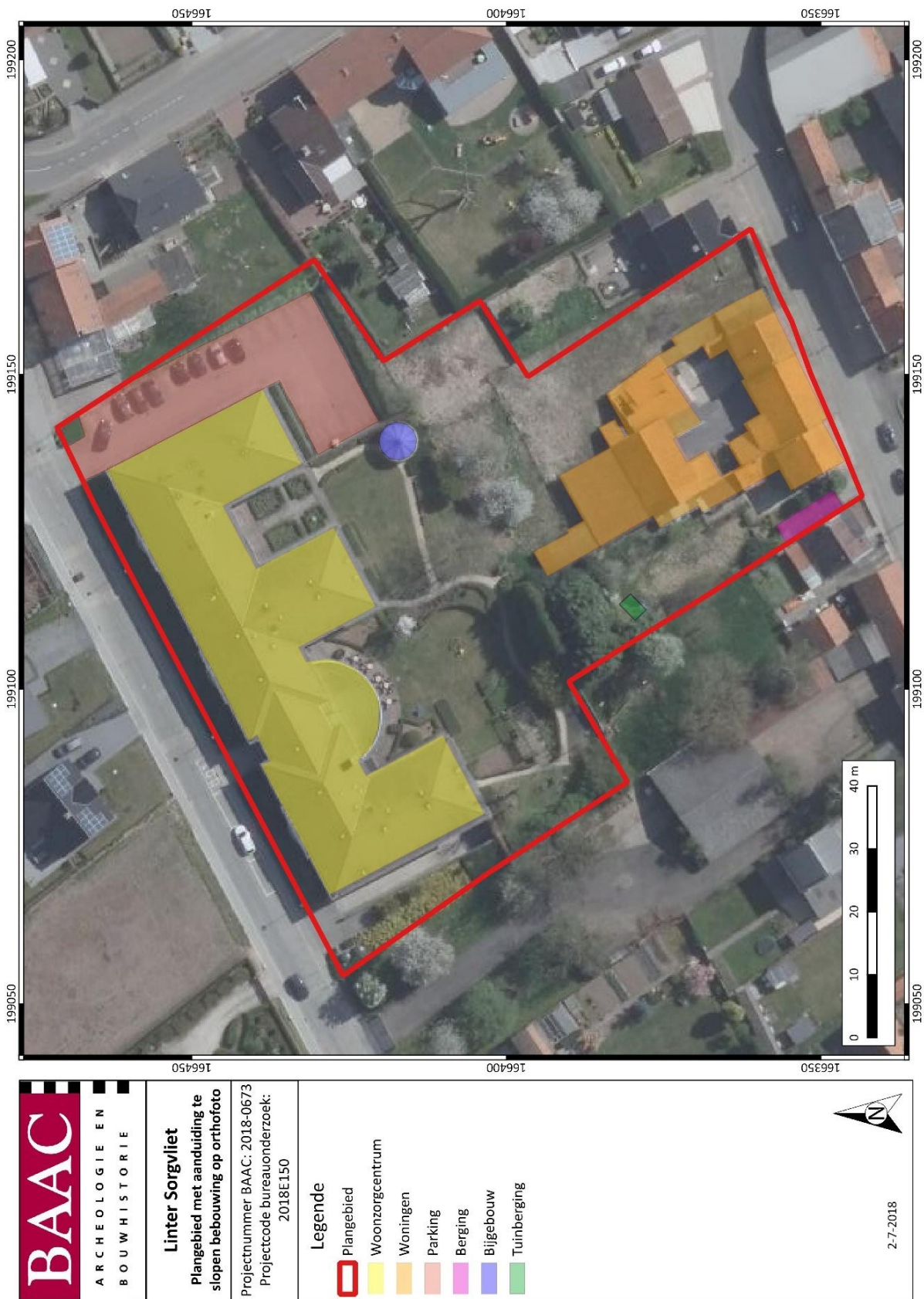
⁴ IOE 2018, ID 116

⁵ IOE 2018, ID 42617

⁶ IOE 2018, ID 134211

⁷ IOE 2018, ID 110

⁸ IOE 2018, ID 112

Plan 3: Plangebied met gekende verstoringen op meest recente orthofoto (digitaal, 1:500, 06/06/2018)⁹

⁹ AGIV 2018f

Figuur 1: Zicht op het woonzorgcentrum langs de Helen-Bosstraat vanuit noordoostelijke (foto 8 en 9) en noordwestelijke hoek (foto 10).¹⁰

¹⁰ Foto's aangebracht door initiatiefnemer.

Figuur 2: Zicht op de bestaande parkeerplaatsen achter het woonzorgcentrum.¹¹

¹¹ Foto's aangebracht door initiatiefnemer.

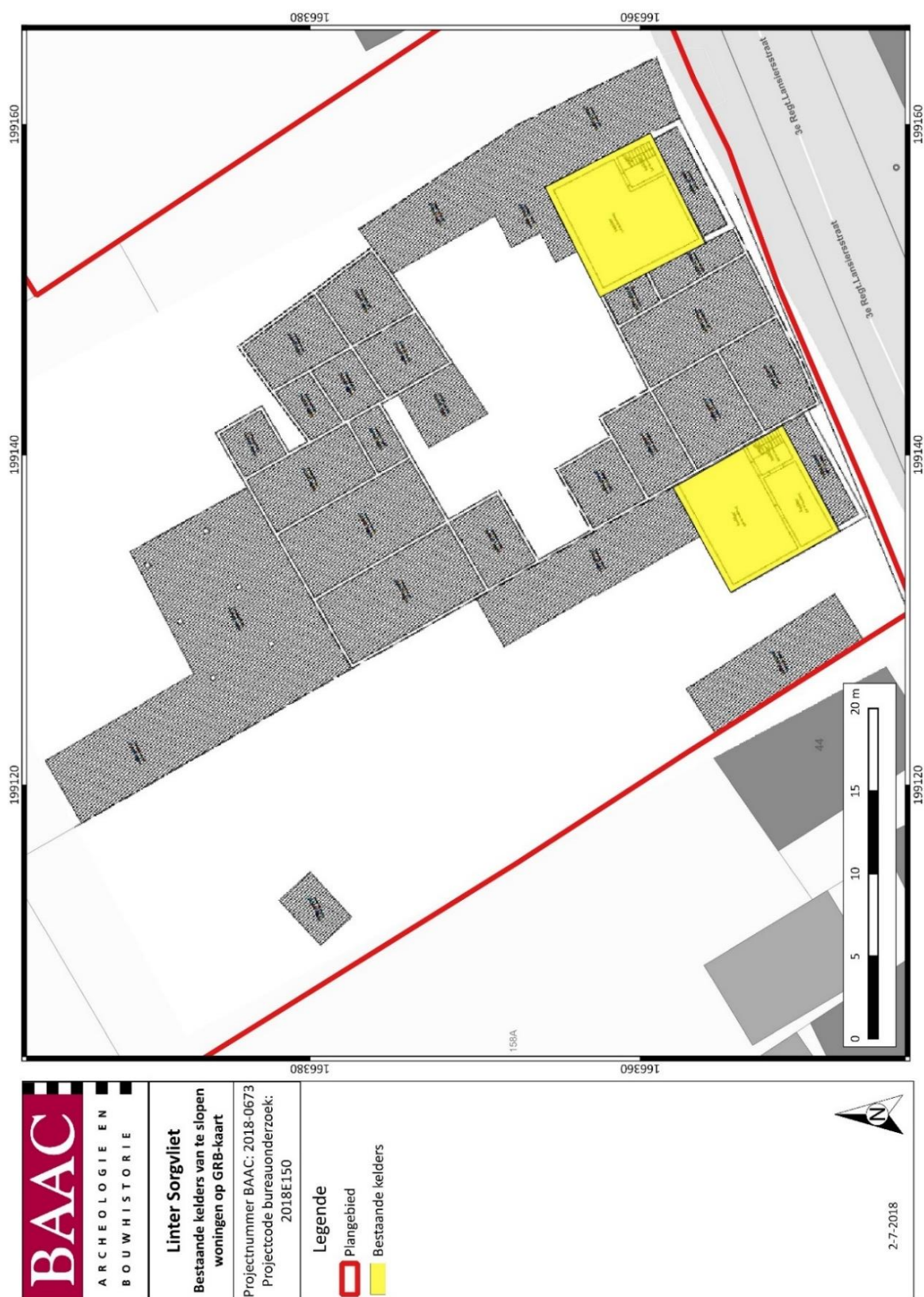
Figuur 3: Zicht op de te slopen gebouwen langs de 3de Regiment Lansiersstraat.¹² Boven: zicht op huisnummer 42 vanuit zuidwestelijke hoek van het plangebied. Onder: zicht op huisnummer 40 vanuit zuidoostelijke hoek van het plangebied.

¹² Foto's aangebracht door initiatiefnemer.

Figuur 4: Zicht op de binnenplaats van woningblok huisnr. 40 en 42 vanuit zuidoostelijke hoek.¹³

¹³ Foto aangebracht door initiatiefnemer.

Plan 4: Verdieping -1 van de bestaande bebouwing¹⁴ langs de 3de Regiment Lansiersstraat in het zuiden van het plangebied met aanduiding van de bestaande kelders op de GRB-kaart (digitaal, 1:190, 02/07/2018)¹⁵

¹⁴ Plan aangebracht door initiatiefnemer (zie bijlage voor hogere resolutie).

¹⁵ AGIV 2018c

Plan 5: Bestaande bebouwing langs de 3de Regiment Lansiersstraat in het zuiden van het plangebied met aanduiding van de bestaande kelders¹⁶ op orthofoto (digitaal, 1:190, 02/07/2018)¹⁷

¹⁶ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

¹⁷ AGIV 2018f

1.1.5 Geplande werken en bodemingrepen

De opdrachtgever plant op het terrein een nieuwbouwproject. Enerzijds zal het bestaande woonzorgcentrum uitgebreid worden met een Grand Café en drie flats, anderzijds wordt een nieuw losstaand woonblok met 20 flats gebouwd ten zuiden van het woonzorgcentrum. Hierbij worden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden onherroepelijk vernietigd. De aard en omvang van de ingrepen worden hieronder beschreven.

Alvorens te kunnen starten met de bouw van de nieuwe appartementsgebouwen dient een deel van de huidige bebouwing gesloopt te worden (Plan 6). De gebouwen ter hoogte van huisnummers 40-42, langs de 3de Regiment Lansiersstraat (percelen 152C, 155B en 157B), zullen afgebroken worden. Een sloopplan is momenteel nog niet voorhanden, maar de initiatiefnemer deelde mee dat onder de huidige gebouwen beperkte funderingen verwacht worden. Een funderingsplan is echter nog niet beschikbaar. Verder wordt vermoed dat er eventueel een kleine kelder aanwezig is onder de gebouwen. De locatie hiervan is nog onbekend. De te slopen gebouwen hebben een gezamenlijke oppervlakte van 883,6 m².

Na de sloop kan overgegaan worden tot de uitbouw van de toekomstige inplanting (Plan 7, Plan 8). De middelste vleugel van het bestaande hoofdgebouw wordt uitgebreid in zuidelijke richting. De aanbouw zal het nieuwe inkomgebouw worden van het woonzorgcentrum (Figuur 5). Het gelijkvloers bestaat uit een Grand Café met bar (198,03 m²), een keuken (10,70 m²), het bureau van de directie (19,23 m²), een nieuwe inkom waar de balie en de administratie zich bevindt (29,41 m²), een rokersruimte (8,86 m²), toiletten (22,42 m²). De totale oppervlakte van het gelijkvloers bedraagt 427,62 m². De eerste verdieping wordt ingericht met drie flats uitgerust met terrassen en heeft een oppervlakte van 295,14 m². Het volledige gebouw zal onderkelderd worden. Het kelderverdiep bestaat onder andere uit verschillende kruipruimtes en een kelder met berging, stookruimte, meterlokaal... goed voor een totale oppervlakte van 131,22 m² (Figuur 6). Ter hoogte van de kelder zal de fundering aangelegd worden op een diepte van -3,36 m en ter hoogte van de kruipruimtes op een diepte van -1,80 m. Het huidige maaiveld bevindt zich ter hoogte van de nieuwe inkomhal op -0,20 m (Figuur 7).

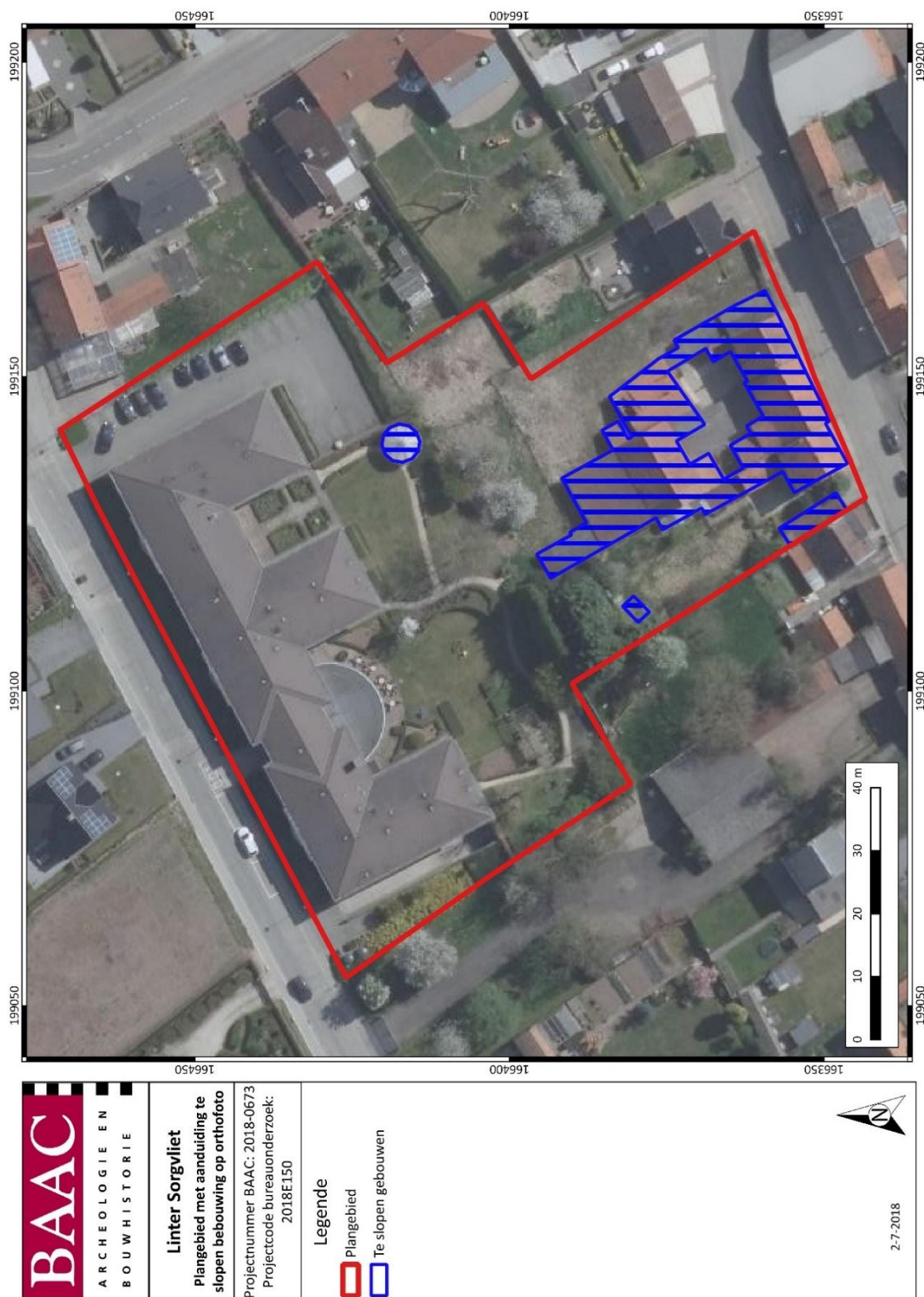
De nieuwbouw, bestaande uit de 20 appartementen, wordt gebouwd langs de 3de Regiment Lansiersstraat ter hoogte van de gesloopte woningen. Het gelijkvloers en de eerste verdieping hebben allebei een oppervlakte van 631,26 m² en bestaan elk uit acht appartementen. De tweede verdieping bestaat uit vier flats en heeft een oppervlakte van 366,31 m². Ook dit gebouw wordt onderkelderd. De funderingen van de kelder met een oppervlakte van 105,38 m² worden aangelegd op een diepte van -5,30 m ter hoogte van de kelder en op -3,70 m ter hoogte van de kruipkelders. Het huidige maaiveld ligt hier op -2,30 m (Figuur 8, Figuur 9).

Verder worden ten oosten van de nieuwe inkomhal 20 nieuwe parkeerplaatsen voorzien. Ook ten zuiden van de nieuwbouw met 20 flats worden drie extra parkeerplaatsen voorzien. De 20 reeds bestaande parkeerplaatsen ten oosten van het woonzorgcentrum blijven behouden en worden slechts beperkt aangepast. De parkeerplaatsen worden met elkaar verbonden door een private verharde weg die ten oosten van het woonzorgcentrum van noord naar zuid loopt. Van de weg zijn nog geen doorsnedes beschikbaar. De initiatiefnemer liet reeds weten dat voor de parkeerplaatsen en weg gerekend mag worden op 30 cm steenslag en 10 cm afwerking. De totale verstoringsdiepte bedraagt dus 40 cm.

Tot slot wordt het gebied rond de gebouwen ingericht als groenzone met grasperken, bomen en wandelpaadjes.

Samengevat zijn volgende geplande bodemingrepen potentieel destructief voor mogelijk aanwezig archeologisch erfgoed in het bodembestand:

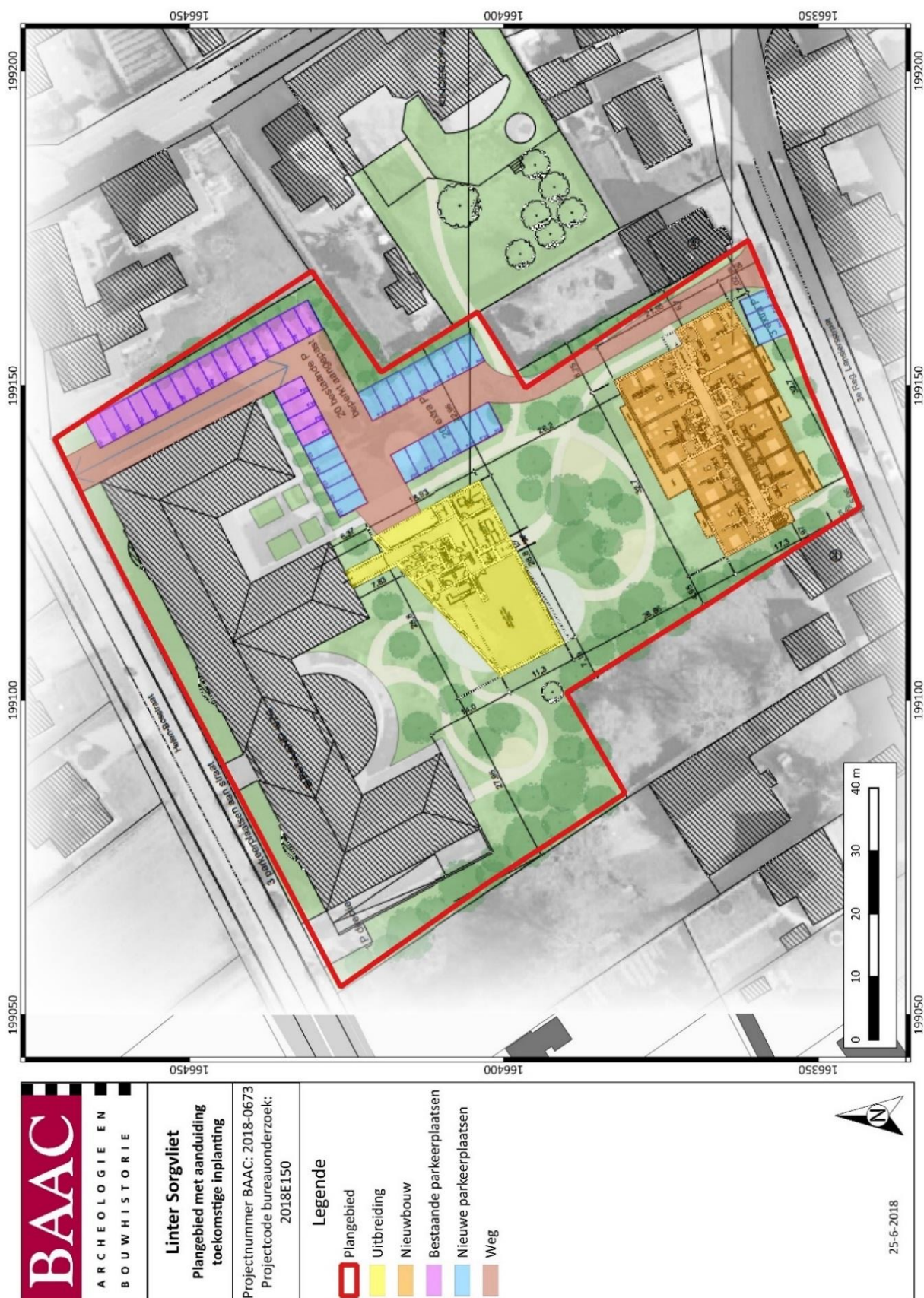
INGREEP	DIEPTE	OPPERVLAKTE
FUNDERINGEN INKOMHAL	3,36 m (kelder) 1,80 m (kruipruimtes)	131,22 m ²
FUNDERINGEN APPARTEMENTSBLOK	5,30 m (kelder) 3,70 m (kruipruimtes)	105,38 m ²
WEG	0,40 m	714,07 m ²

Plan 6: Plangebied met aanduiding van de te slopen bebouwing¹⁸ op orthofoto (digitaal, 1:500, 25/06/2018)¹⁹

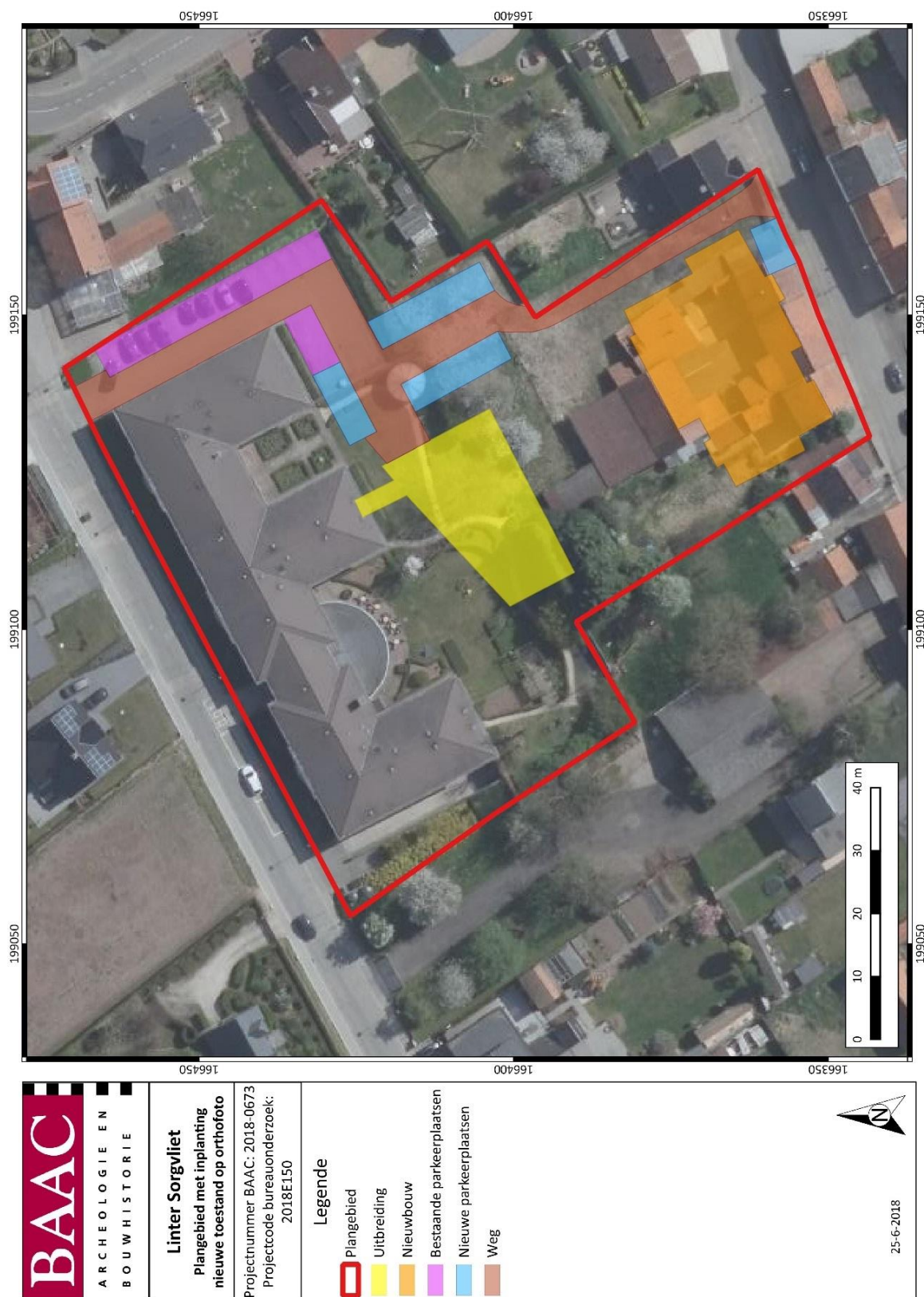
¹⁸ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

¹⁹ AGIV 2018f

Plan 7: Plangebied met aanduiding van toekomstige inplanting (digitaal, 1:500, 25/06/2018)²⁰

²⁰ Plan aangebracht door initiatiefnemer met plot door BAAC.

Plan 8: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting²¹ op orthofoto (digitaal, 1:500, 25/06/2018)²²

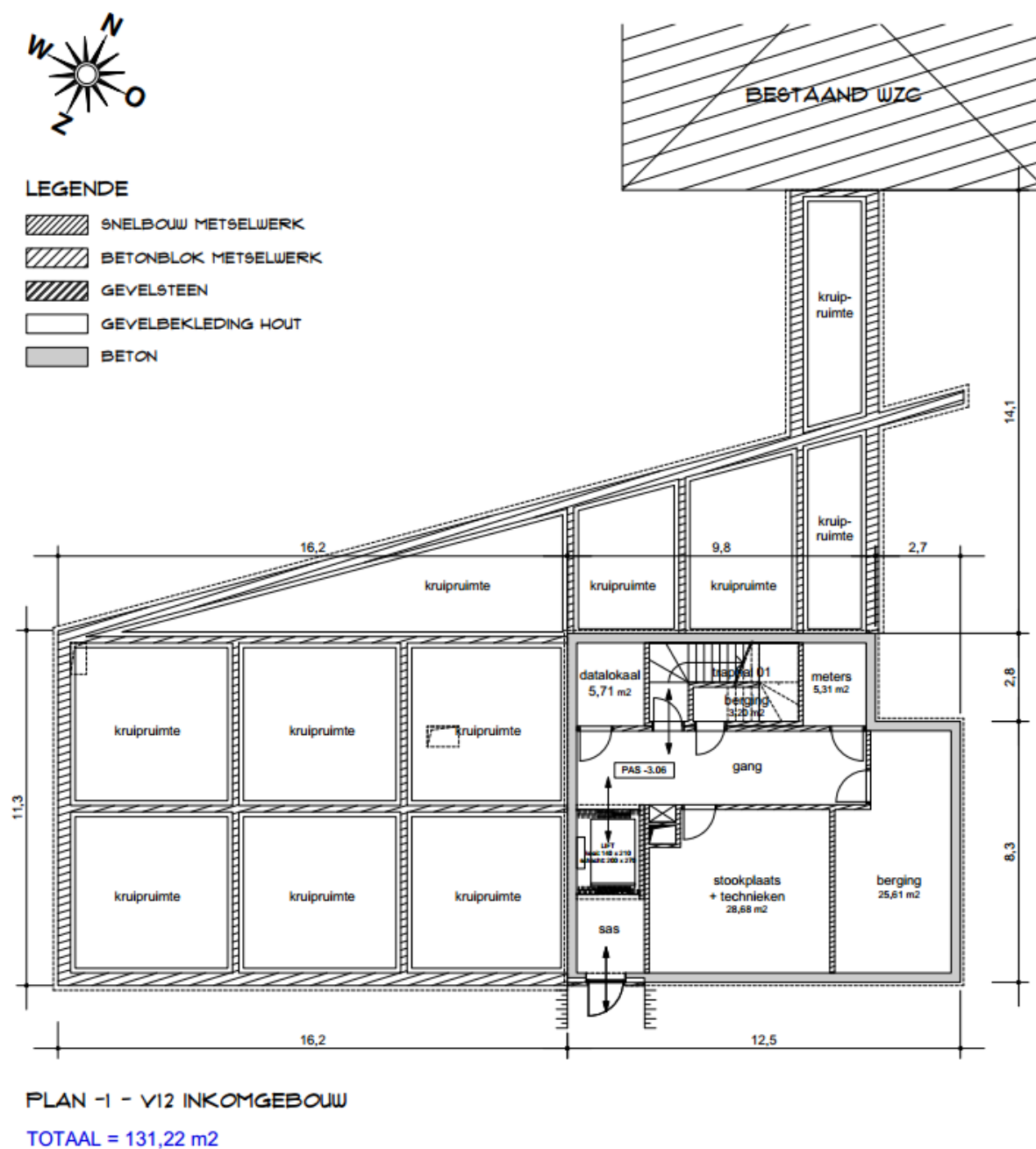
²¹ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

²² AGIV 2018f

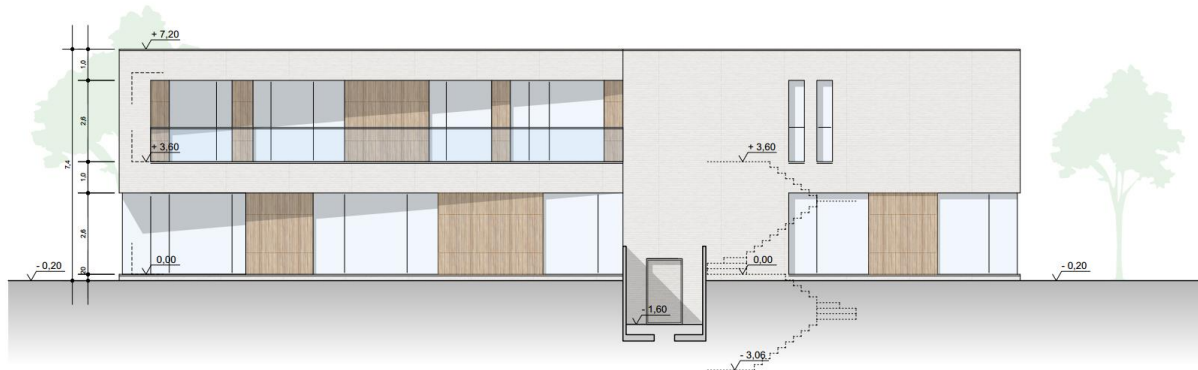
Figuur 5: Ontwerp inkomgebouw (uitbreiding bestaand woonzorgcentrum)²³

²³ Figuur aangebracht door initiatiefnemer.

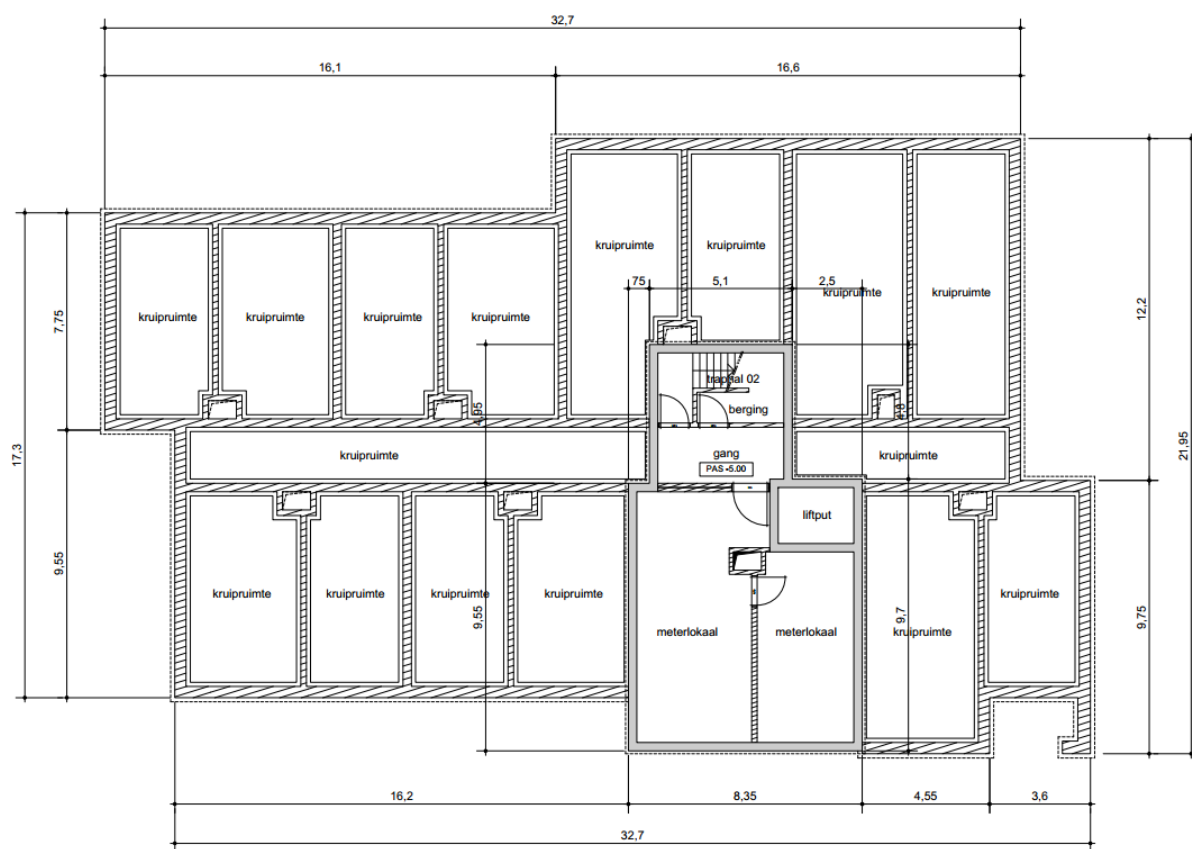
Figuur 6: Grondplan kelderverdieping van het inkomgebouw.²⁴

²⁴ Plan aangebracht door initiatiefnemer (zie bijlage voor hogere resolutie en plattegronden van gelijkvloers en eerste verdieping)

ZUIDGEVEL - V12 INKOMGEBOUW

Figuur 7: Doorsnede van zuidgevel inkomgebouw met aanduiding kelderniveau en huidige maaiveld.²⁵

PLAN -1 - V12 FLATS

Figuur 8: Grondplan kelderverdieping van het appartmentsblok²⁶

²⁵ Plan aangebracht door initiatiefnemer (zie bijlage voor hogere resolutie en doorsneden andere gevels)

²⁶ Plan aangebracht door initiatiefnemer (zie bijlage voor hogere resolutie en plattegronden van gelijkvloers, eerste verdieping en tweede verdieping)

Figuur 9: Geveldoorsnedes van het toekomstige appartementsblok²⁷

²⁷ Plan aangebracht door initiatiefnemer (zie bijlage voor hogere resolutie).

1.1.6 Randvoorwaarden

Het vooronderzoek beperkt zich tot de zuidelijke helft van het plangebied omdat de ingreep in de bodem zich tot dat deel van de percelen zal beperken. Bovendien werd de noordelijke zone in het verleden reeds onderzocht aan de hand van een proefsleuvenonderzoek (zie verder).

Vanwege het feit dat er nog gebouwen op het terrein staan, die moeten worden gesloopt, betreft het hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat de ingreep in de bodem zoals gesteld in het programma van maatregelen op een later tijdstip, na de sloop van de gebouwen uitgevoerd dient te worden.

1.2 Werkwijze en strategie

Een bureauonderzoek kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten. Het bureauonderzoek bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

1.2.1 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein:

- Wat is de aard van deze waarden?
- Wat is de bewaringstoestand van deze waarden?
- Betreft het behoudenswaardige archeologische waarden?
- Wat is de relatie tussen deze waarden en het landschap?
- Wat is de impact van de geplande bodemingrepen op deze waarden?

1.2.2 Heuristiek

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder landschappelijk kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en geologische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart

- Bodemkaart

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.²⁸

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart
- Topografische kaarten 19de-20ste eeuw (Cartesius)
- Orthofoto's 20ste-21ste eeuw

De CAI-kaart wordt weergegeven met het grootschalig referentiebestand als onderkaart. De onmiddellijke omgeving rondom wordt op de Ferraris-, Atlas der Buurtwegen, Popp- en Vandermaelenkaart besproken. De beschrijving gebeurde onder meer op basis van de legende uit *België in kaart*.²⁹ Indien er een bijzondere locatie op te merken is, wordt deze, indien mogelijk, vernoemd bij naam en uitgebreider beschreven. De historische en archeologische kaarten worden gebruikt om een historisch-archeologische interpretatie van de locatie te bekomen.

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

Werner Wouters (RO Vlaanderen) werd betrokken als externe specialist bij dit onderzoek. Hij had in 2000 de leiding over het proefsleuvenonderzoek dat binnen een deel van het plangebied, ter hoogte van het woonzorgcentrum *Sorgvliet*, uitgevoerd werd.

²⁸ CARTESIUS 2018

²⁹ BEYAERT e.a. 2006

1.3 Assessmentrapport

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie, cartografie en archeologie met betrekking tot het plangebied en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

1.3.1 Landschappelijk kader

Hieronder volgt een overzicht van het grondgebruik en de aardkundige, hydrografische en fysisch-geografische gegevens van het plangebied.

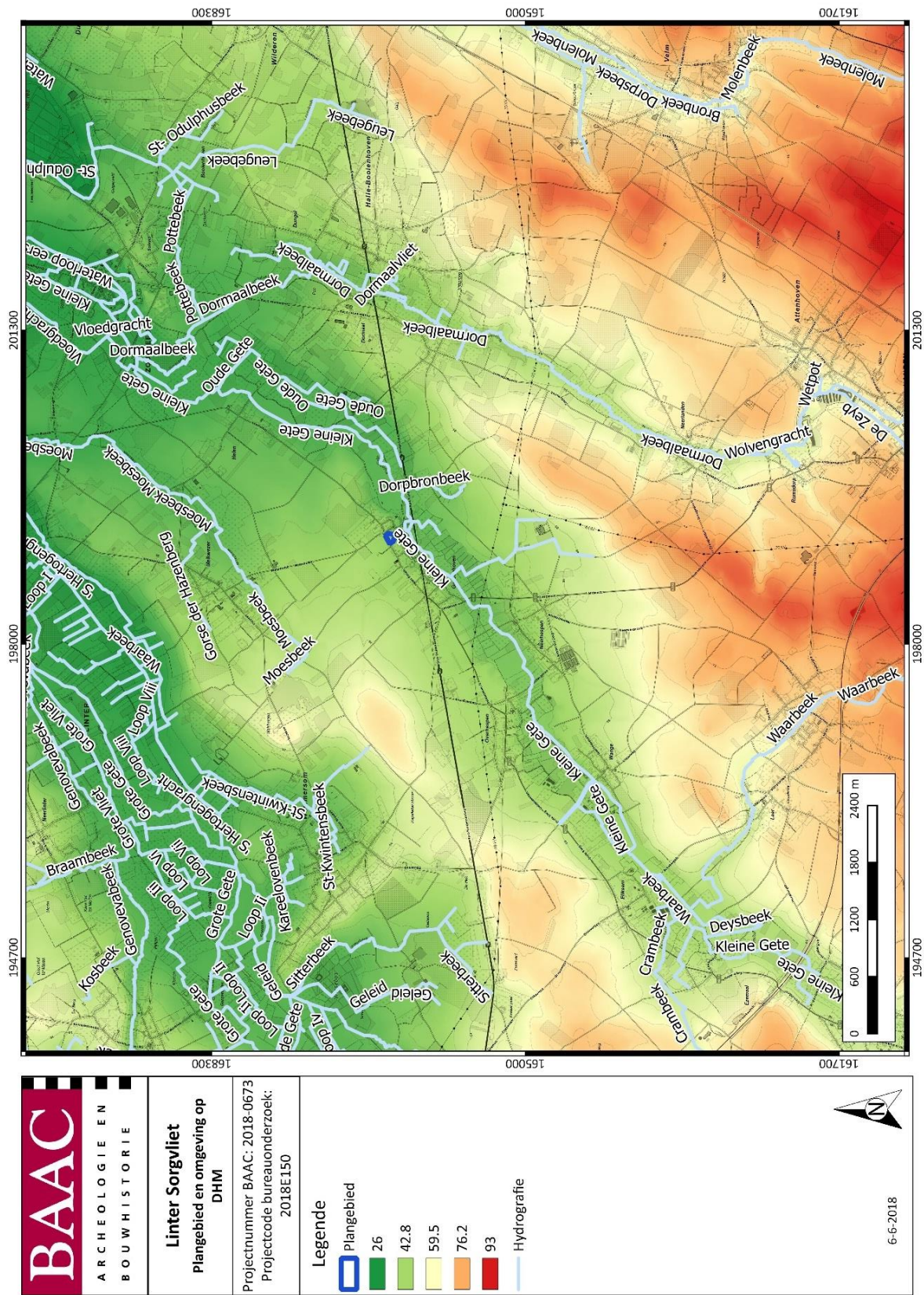
Topografische situering

Linter is een gemeente in de Belgische provincie Vlaams-Brabant. In het noorden grenst Linter aan de gemeente Kortenaken, in het oosten aan de gemeente Zoutleeuw, in het zuiden aan de gemeente Landen en in het westen aan de gemeente Tienen. De gemeente kan onderverdeeld worden in zeven deelgemeenten: Drieslinter, Melkwezer, Neerhespen, Neerlinter, Overhespen, Wommersom en Orsmaal-Gussenhoven.

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op de kadasterkaart (Plan 2). Het onderzoeksterrein bevindt zich in de zuidoostelijke deelgemeente van Linter, namelijk in Orsmaal-Gussenhoven, die bestaat uit de vergroeide kernen van Orsmaal en Gussenhoven. Het plangebied *Linter Sorgvliet* is gelegen net ten oosten van de dorpskern van Orsmaal-Gussenhoven en situeert zich langs de N3 (Sint-Truidensesteenweg), de oude steenweg naar Luik. Het plangebied wordt in het noorden begrensd door de Helen-Bosstraat en in het zuiden door de Regiment Lansiersstraat. Ca. 30 m ten oosten ligt de Paardskerkhofstraat. Kadastraal betreft het de percelen uit afdeling 3, sectie B, perceelnummers 151C, 152C, 153R, 155B, 157B en 157C. Volgens het gewestplan bevindt het plangebied zich in woongebied met een landelijk karakter. Op de bodemgebruikskaart staat het merendeel van het plangebied gekarteerd als akkerland. Een stukje in het noorden, ter hoogte van het woonzorgcentrum, valt onder de categorie 'andere bebouwing'. Op de orthofoto is echter te zien dat het plangebied niet langer in gebruik is als akkerland, maar grotendeels bebouwd is met aangelegde groenzones en parkeerplaatsen.

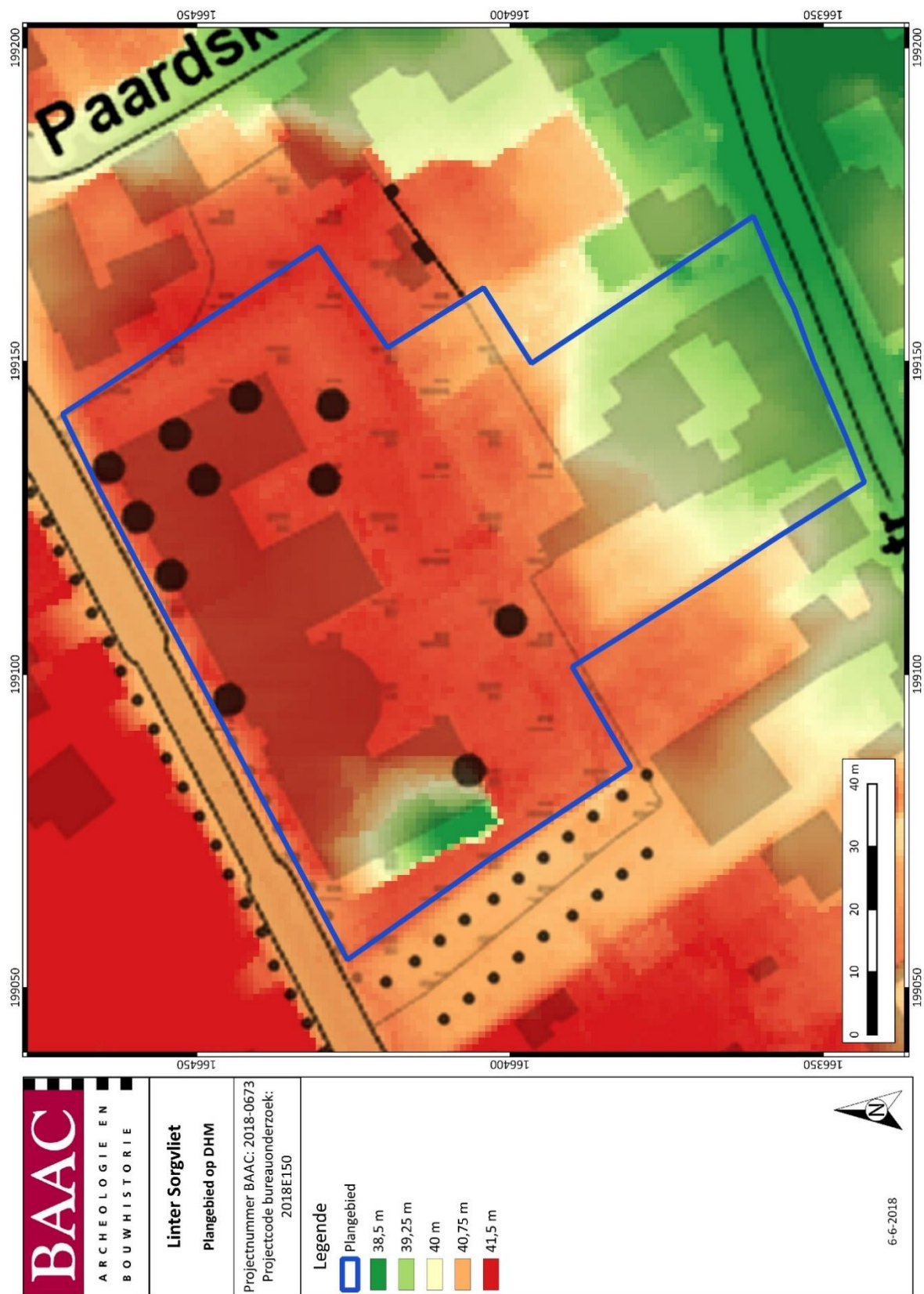
De ruime omgeving rond het projectgebied kent heuvelachtig reliëf en bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 26 en 93 m +TAW (Plan 9). Het plangebied zelf is gelegen tussen de 38,5 en 41,5 m +TAW en helt af in zuidelijke richting naar de Kleine Gete (Plan 10).

Rondom het plangebied zijn een aantal waterlopen gesitueerd. Op slechts 100 m ten zuiden van het plangebied loopt de Kleine Gete, die ca. 9 km ten noorden van het plangebied in Budingen samenvloeit met de Grote Gete. Ten zuiden van het plangebied monden de Leigeet en de Dorpbronbeek uit in de Kleine Gete. Ca. 1,5 km ten noorden van het plangebied stroomt de Moesbeek.

Plan 9: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)(digitaal, 1:33.000, 06/06/2018)³⁰

³⁰ AGIV 2018b

Plan 10: Plangebied en hoogteprofielen op het DHM (digitaal, 1:500, 06/06/2018)³¹

³¹ AGIV 2018b

Landschappelijke en hydrografische situering

Het onderzoeksterrein bevindt zich volgens de kaart met aanduiding van traditionele landschappen in het holle wegenland van Hoegaarden in droog Haspengouw. Ca. 50 m ten zuiden van het plangebied gaat dit landschap over in de Getevallei (Dijle-Gete-Demer) en ca. 250 m ten oosten start het zandlemige Hageland.³²

In geomorfologisch opzicht bevindt het plangebied zich in Midden-België, meer bepaald in het heuvelig vochtige Haspengouw.³³ Het plangebied bevindt zich in de overgangszone van droog naar vochtig Haspengouw. De scheidingslijn wordt gevormd door de denkbeeldige lijn Eigenbilzen-Tongeren-Sint-Truiden. Het reliëf ten zuiden van deze lijn heeft een sterk golvend karakter en behoort tot het Haspengouwse leemlandschap met topografisch hoger gelegen plateau's die sterk ingesneden zijn. Dit gebied ligt tussen de 80 en 140 m +TAW. Het droge karakter van dit gebied ontstaat door de samenstelling van de ondergrond, onder de lösslaag. Die bestaat hier uit krijt en is dus doorlaatbaar voor water. Meer naar het noorden wordt het landschap gekenmerkt door hoog gelegen ruggen en vlakten die doorsneden worden door brede, droge depressies. Vochtig Haspengouw ligt op een hoogte van 30 tot 100 m +TAW. De vochtigheid komt voort uit de aanwezigheid van ondoordringbare lagen in de ondiepe ondergrond. Waar deze dagzomen, zijn bronnen gesitueerd. Dit zacht golvend gebied behoort tot de Hagelandse zandleemstreek.³⁴

Het gebied wordt gekenmerkt door een agrarisch landschap met akkerbouw en landbouwveeteelt (graangewassen, suikerbiet, aardappel), maar ook weidebouw, groente- en fruitteelt. Over het volledige gebied komen bijna geen bossen voor. De weinig industriële activiteit die aangetroffen wordt, is gesitueerd in de omgeving van de grotere steden zoals Sint-Truiden, ten oosten van het plangebied.³⁵

Hydrografisch gezien is vooral de Kleine Gete van belang voor het plangebied. De Kleine Gete of Leeuwse Gete vindt haar oorsprong nabij Ramillies waarna ze verder loopt over Orp-le-Grand, Pellaines (Pellen), Hélécinne, Ezemaal, Eliksem, Wange, Overhespen, Orsmaal, Helen-Bos en Zoutleeuw. Na een loop van 36 km stromen de Kleine Gete en de Grote Gete bij Budingen samen in de Gete om na 12 km in de Demer uit te monden bij Halen.³⁶

De (Kleine) Gete maakt bijgevolg deel uit van het Demerbekken. Het Demerbekken behoort tot het stroomgebied van de Schelde en situeert zich in het zuidoostelijk deel van het Vlaamse Gewest. Het zuidwesten van het bekken behoort tot de provincie Vlaams-Brabant, terwijl het noordoostelijke en tevens grootste gedeelte tot de provincie Limburg behoort. De bovenloop van bepaalde waterlopen, waaronder beide Getes, strekt zich uit tot in Wallonië. De Demer ontspringt in Ketsingen, ten oosten van Tongeren in vochtig Haspengouw, en stroomt aanvankelijk naar het noorden en buigt bij Bilzen af naar het westen. Via Hasselt, Zichem, Diest en Aarschot bereikt de rivier bij Werchter de Dijle. Het water van de Demer wordt via de Dijle, de Rupel en de Schelde afgevoerd naar de Noordzee.³⁷

De Kleine Gete is een natuurlijke waterloop die reeds lange tijd aanwezig is in het landschap. Dit is onder andere af te leiden uit haar natuurlijke kronkelige verloop, maar ook uit de Quartairgeologische kaart (waar de Gete de Quartaire afzettingen in grote mate beïnvloed heeft) en de cartografische bronnen (zoals de Ferrariskaart waar de oevers van de waterloop aangeduid staan als natte gronden).

³² ANTROP e.a. 2002

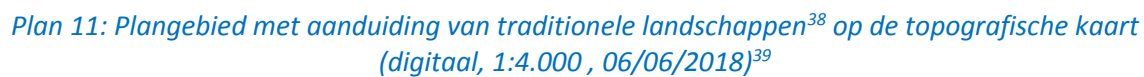
³³ DENIS 1992

³⁴ GOOSSENS e.a. 2007b

³⁵ GOOSSENS e.a. 2007b

³⁶ IOE 2018, ID 301172

³⁷ <http://www.water4all.be/site/downloads/algemeen/demer.pdf> geraadpleegd op 06/06/2018.

³⁸ AGIV 2018k

Paleogeen en Neogeen (Tertiair)⁴⁰

De omgeving van het plangebied wordt gekenmerkt door afzettingen van de **Formatie van Hannut** (Hn) (Plan 12). Deze mariene afzettingen uit het Laat-Pleistoceen bestaan uit fijne glauconiethoudende zanden die kleirijk en kalkrijk zijn, dikwijls verkit. De formatie behoort tot de Landen groep en heeft een drieledige onderverdeling: de leden van Grandglise, Lincen en Waterschei. Het Zand van Grandglise komt enkel voor in het westen en noordwesten. In het oosten en noordoosten bestaat de Formatie van Hannut enkel uit het Lid van Lincen en ontbreekt het Zand van Grandglise. In het westen, waar het plangebied gelegen is, kan de Formatie van Hannut tot 60 m dik worden.

Ca. 500 m ten noorden van het plangebied bevindt zich de **Formatie van Tienen** (Ti), een continentale fluvio-lagunaire afzetting bestaande uit zware zwarte en grijze vette lignietrijke klei, witte zanden en bleke mergel. De formatie behoort eveneens tot de Landen groep en wordt onderverdeeld in het Lid van Dormaal en het Lid van Loksbergen. Het grofkorreliger Lid van Dormaal komt voor in het zuiden, het fijnere Lid van Loksbergen is in het noorden bekend.

Quartair⁴¹

Op de Quartairgeologische kaart 1:200.000 is het plangebied gekarteerd als afzettingen van **type 2** (Plan 13). Het betreft eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen. In het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen komt zand tot zandleem voor, het zuidelijke gedeelte wordt gekenmerkt door silt (loess) (ELPw). Hellingsafzettingen van het Quartair kunnen voorkomen (HQ) (Figuur 10).

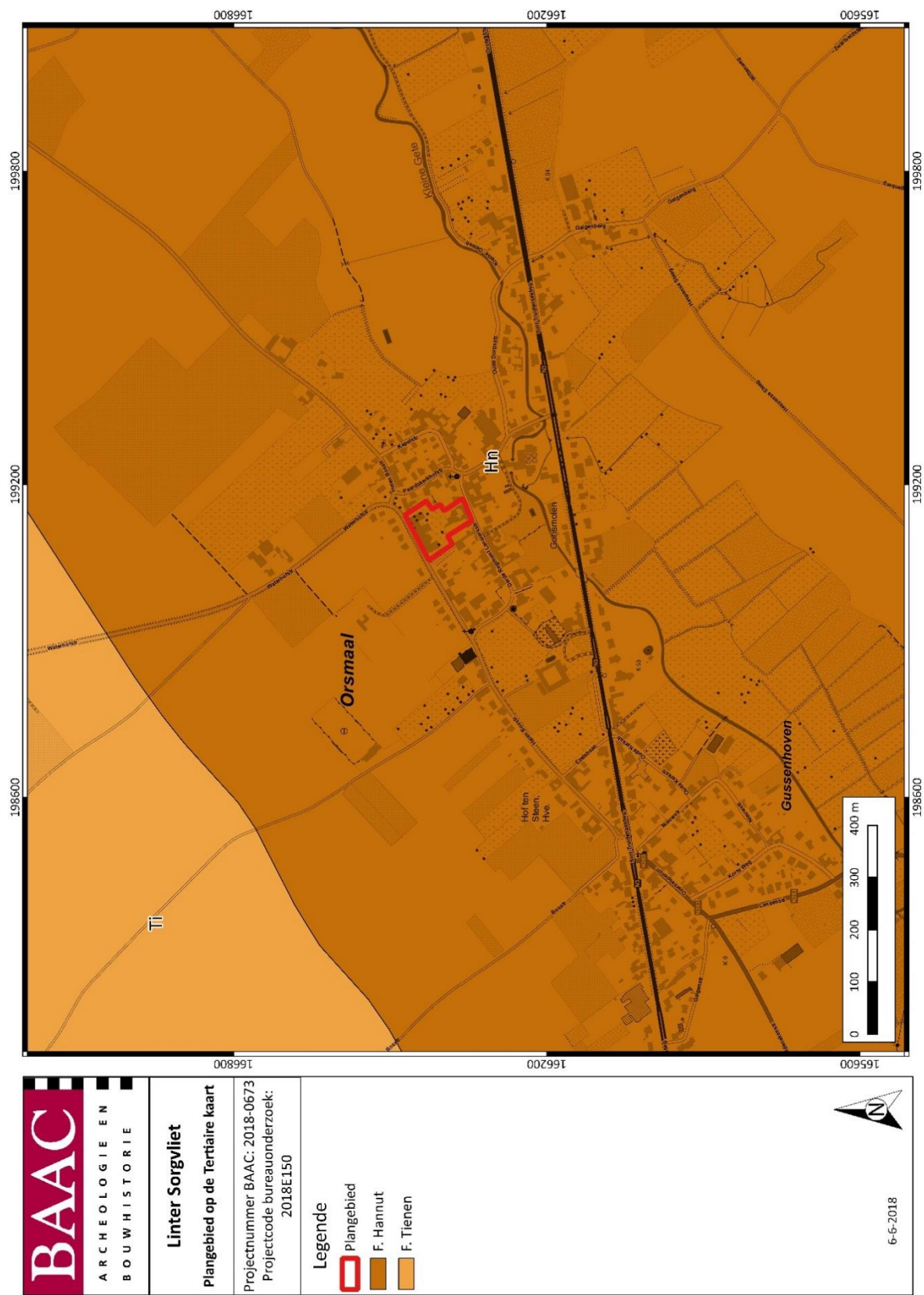
Ca. 50 m ten zuiden van het plangebied komen fluviatiele afzettingen (organochemisch en primair inclusief) van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) voor (FH), behorend tot het **type 3a**. Het substraat eronder bestaat uit eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen. In het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen komt zand tot zandleem voor, het zuidelijke gedeelte wordt gekenmerkt door silt (loess) (ELPw). Deze laag is mogelijk afwezig. Ook hellingsafzettingen van het Quartair kunnen voorkomen (HQ). De onderste afzettingen worden gekenmerkt door fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) (FLPw). Deze kaartlaag kan eveneens ontbreken zoals bijvoorbeeld in sommige delen van de beekvalleien buiten de Vlaamse Vallei en haar uitlopers.

Op de Quartairgeologische kaart 1:50.000 wordt het plangebied gekenmerkt door Brabant leem, een leempakket bestaande uit een ontkalkt bovengedeelte en een kalkrijk ondergedeelte. Eronder komt Haspengouw Leem voor, een fijne afwisseling van zand en leem (Plan 14, Figuur 11).

³⁹ AGIV 2018j

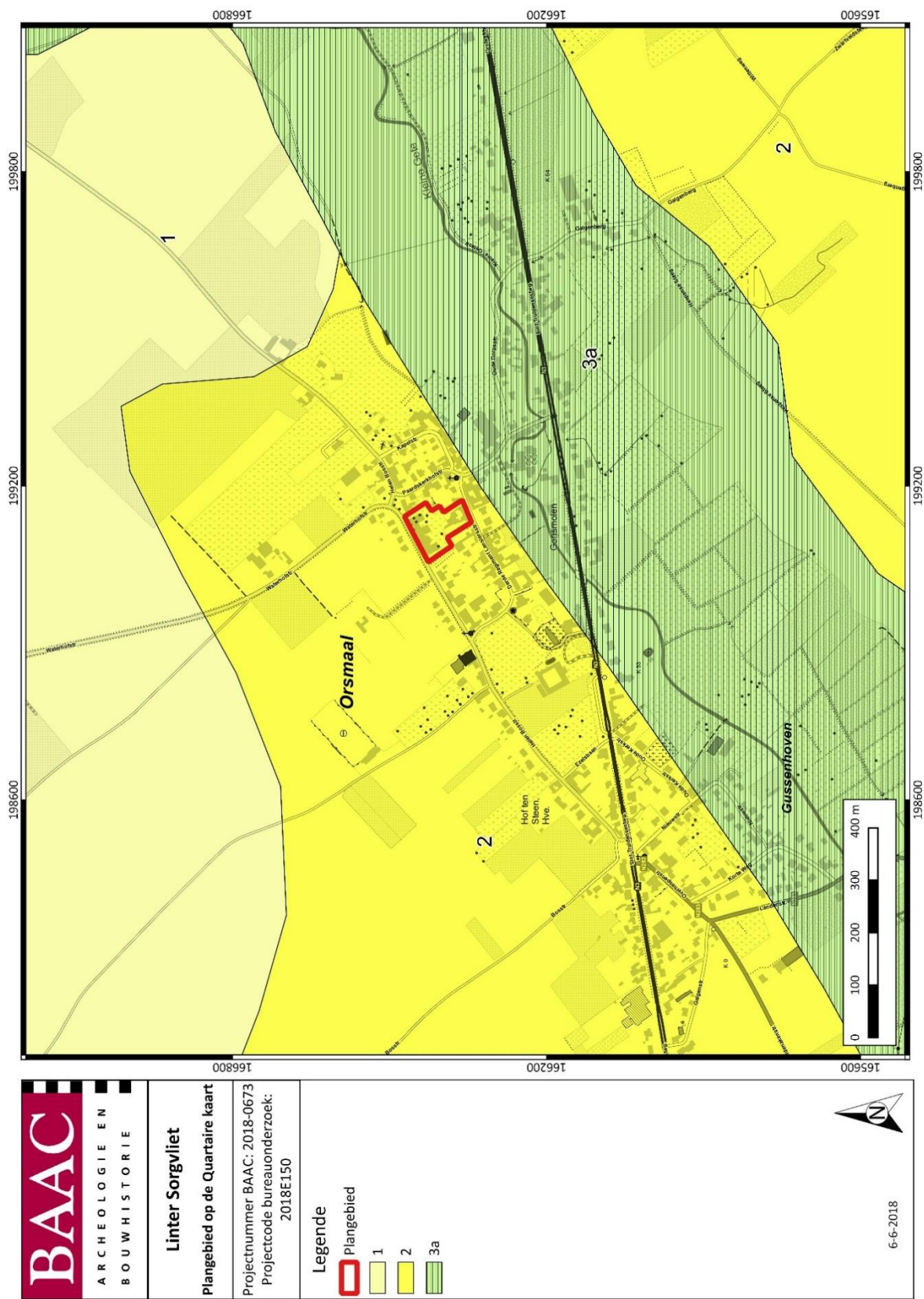
⁴⁰ GOOSSENS e.a. 2007a

⁴¹ GOOSSENS e.a. 2007a

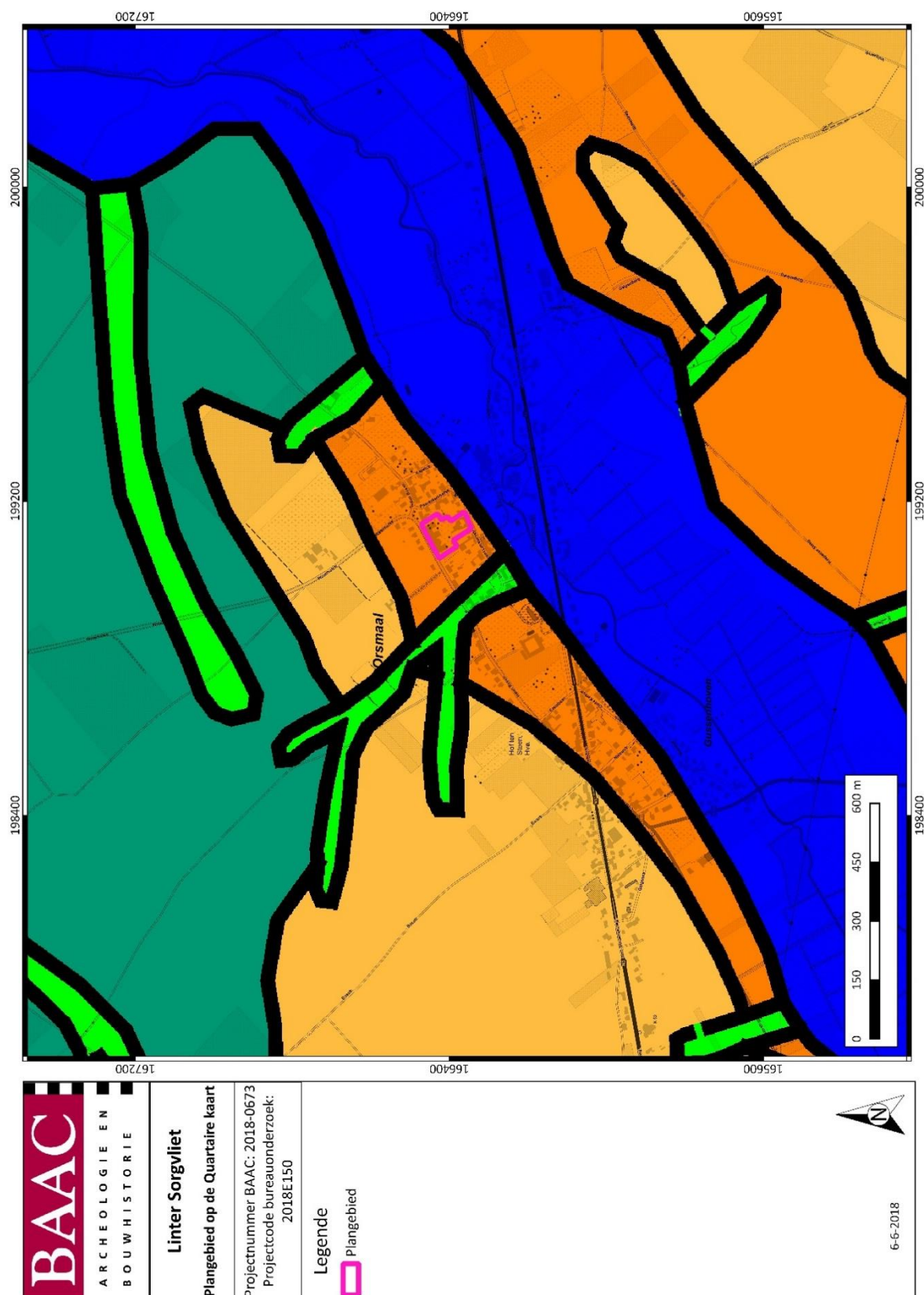
Plan 12: Plangebied op de Tertiairgeologische kaart (digitaal, 1:6.000, 06/06/2018)⁴²

⁴² DOV VLAANDEREN 2018b

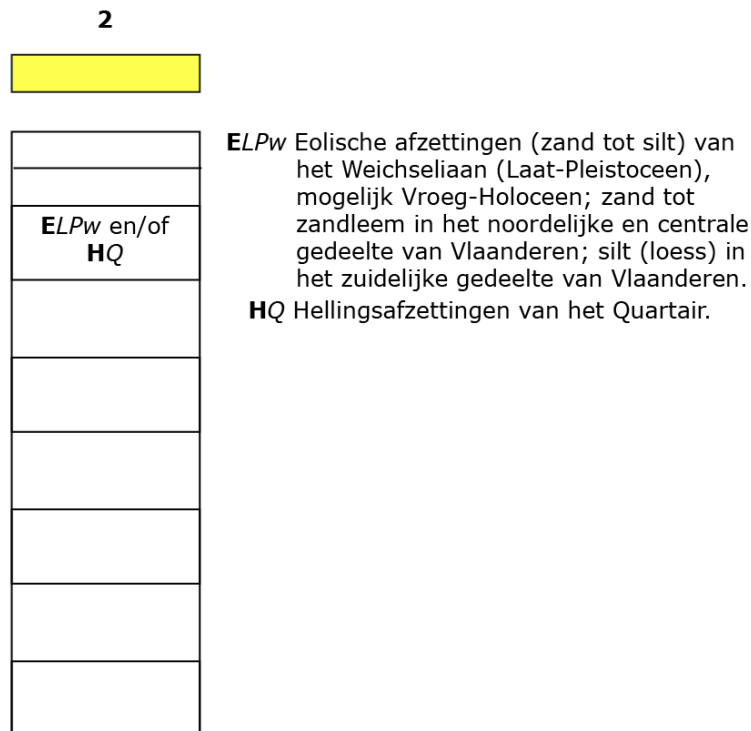
Plan 13: Plangebied op de Quartairgeologische kaart 1:200.000 (digitaal; 1:6.000, 06/06/2018)⁴³

⁴³ DOV VLAANDEREN 2018c

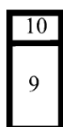

Plan 14: Plangebied op de Quartairgeologische kaart 1:50.000 (digitaal, 1:8.000, 06/06/2018) ⁴⁴

⁴⁴ DOV VLAANDEREN 2018c

Figuur 10: Kenmerken van de Quartairgeologische kaart (1:200.000) betreffende het plangebied⁴⁵

- 10 Brabant Leem: leempakket bestaande uit een ontkalkt bovengedeelte en een kalkrijk ondergedeelte
- 9 Haspengouw Leem: fijne afwisseling van zand en leem

Figuur 11: Kenmerken van de Quartairgeologische kaart (1:50.000) betreffende het plangebied⁴⁶

Bodem

Op de bodemkaart van Vlaanderen staat het plangebied gekarteerd als bebouwde zone (**OB**). Bodemtype OB bestaat uit kunstmatige gronden binnen bebouwde zones, in dit geval de randomgeving van de dorpskern van Orsmaal. Soms wordt het bodemprofiel namelijk door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden). De bodems in de bebouwde zone (OB) zijn daar een voorbeeld van. Rondom het plangebied komen volgende bodemtypes voor die relevant kunnen zijn voor onderzoeksterrein:

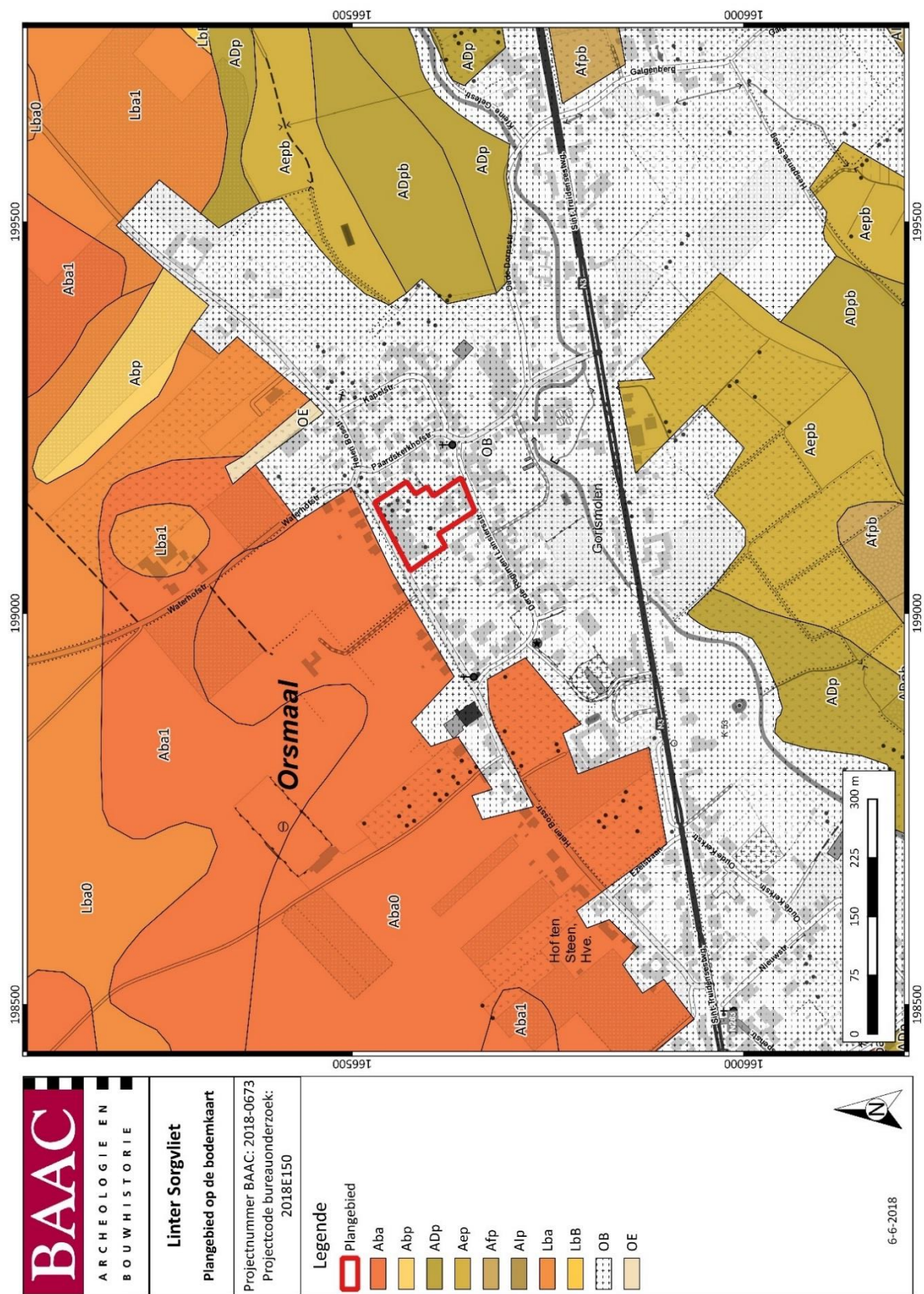
- **Aba0**: Droge leembodem met textuur B-horizont. De serie Aba ontwikkeld in het Pleistocene loessdek vertoont onder de A-horizont een aan klei en sesquioxiden aangerijkte textuur B-

⁴⁵ DOV VLAANDEREN 2018c

⁴⁶ DOV VLAANDEREN 2018c

horizont. De bouwvoor is een donkerbruin, homogeen humushoudend leem; bij Aba0 rust de Ap op een geelbruine overgangshorizont. De Bt is bruin zwaar leem (gemiddelde 20% klei) met meestal goed ontwikkelde polyedrische structuur en kleihuidjes (coatings). Naar onder toe neemt het kleigehalte sterk af en verdwijnt de structuur geleidelijk terwijl de kleur geelbruin wordt. De bodems vertonen geen watergebrek en geen wateroverlast dankzij de gunstige drainage en het hoog waterbergend vermogen.

- **OE:** Groeven. Soms wordt het bodemprofiel door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden) zoals bodems op opgevulde groeves.
- **Aepb:** Natte leembodem zonder profiel. Deze gronden zijn opgebouwd uit lemig materiaal (licht tot zwaar leem) en worden beïnvloed door een permanente grondwatertafel. Op minder dan 125 cm diepte komt in de gronden van de serie Aep een volledig gereduceerde horizont (horizont G) voor, meestal licht olijfgrijs of grijs. Duidelijke roestvlekken beginnen op minder dan 50 cm. De bovengrond vertoont nog een bruinachtige grondkleur. De Aep gronden beslaan smalle stroken in de beekvalleien, vooral langs de bovenloop van de verschillende beken.
- **ADpb:** Matig zand, zwaar zandleem of leem bijmenging. De bouwlaag vertoont een bruingrijze kleur die geleidelijk overgaat in niet gedifferentieerd colluviaal materiaal die baksteenrestjes en houtskoolfragmenten bevat. Het colluvium rust op een afgeknotte textuur B of op een Tertiair substraat. Roestverschijnselen beginnen vanaf 50 cm. Ze komen voor in lage brede depressies, op de lage rand van hellingen en als oeverwallen in alluviale valleien.
- **ADp:** Matig droge tot matig natte leembodem zonder profiel (zie ADpb).

Plan 15: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen (digitaal, 1:4.000, 06/06/2018)⁴⁷

⁴⁷ DOV VLAANDEREN 2018a

1.3.2 Historisch kader

Het plangebied ligt in de huidige gemeente Linter. Linter is afgeleid van het Germaanse woord *Lintaruurde* wat zoveel betekent als *voorde in de beek genoemd Lintara*. Lintara was de vroegere benaming van de Genovevabeek, die in Tienen ontspringt. De gemeentenaam Linter betekent dus *de nederzetting bij de Lintara*. De gemeente Linter ontstond in 1971 als een fusie tussen Neer- en Drieslinter. In datzelfde jaar werd ook Groot-Orsmaal gevormd. Dit was eveneens een fusie tussen Orsmaal-Gussenhoven, Overhespen, Neerhespen en Melkwezer. In 1977 ontstond het huidige Linter door Groot-Orsmaal, het toenmalige Linter en Wommersom samen te voegen.⁴⁸

Het plangebied *Linter Sorgvliet* bevindt zich in de deelgemeente Orsmaal-Gussenhoven. Oorspronkelijk waren Orsmaal en Gussenhoven twee los van elkaar staande dorpjes, respectievelijk *Orsmael* en *Gutsenhoven*. Op het eind van het Ancien Régime werden Orsmaal en Gussenhoven beide een gemeente. De twee gemeentes werden in 1826 opgeheven en verenigd in de gemeente Orsmaal-Gussenhoven. Bij een gemeentelijke fusie van 1971 werden Orsmaal-Gussenhoven, Overhespen, Neerhespen en Melkwezer verenigd in een fusiegemeente die de korte naam Orsmaal kreeg. Deze gemeente verdween in 1977 weer en werd bij Linter aangehecht.

Orsmaal was een heerlijkheid van de hertogen van Brabant en wordt voor het eerst vermeld als *Orsmale* en *Rosmale* in 1139 in het cartularium (een perkamenten boekdeel waarin de gilde alle belangrijke akten uit zijn archief liet kopiëren) van Sint-Trudo. Vervolgens wordt in 1143 gesproken van Rosmale, in 1259 van Ursemale, in 1271 van Orsemale enzovoort. In 1290 schonk hertog Jan I de heerlijkheid Orsmaal aan jonker Jan van Meldert. De naam Orsmaal bestaat uit twee delen: *ros* (later *ors*) en *maal*. *Ros* komt van het Germaanse *hrussa*, wat paard betekent. *Maal*, verwant met het Iers *mala*, betekent helling of gemeenschapsgrond. Orsmaal is dus een gemeenschapsgrond of helling waar paarden graasden. Het dorp ligt inderdaad op de helling tussen de waterscheidingslijn nabij Melkwezer en de Kleine Gete.⁴⁹

Gussenhoven komt in 1139 voor het eerst voor als *Gochehoven*. Andere oude vormen zijn *Goetschenhouen* uit 1262 en *inter hespine et ghoesnouen* uit 1337. De naam Gussenhoven komt van de persoonsnaam *Gudso* en het oude woord voor hoeve, *hove*. Het is een typische Germaanse samengestelde plaatsnaam te reconstrueren als *Godtson hofum*, dit is *de boerderij van Godtson*.⁵⁰

Orsmaal en Gussenhoven moeten echter reeds vroeger bewoond geweest zijn. Er zijn aanwijzingen dat hier reeds bewoning was in de Romeinse en Merovingische tijd.⁵¹ In het begin van de 14de eeuw was er sprake van een indrukwekkende burcht te Orsmaal, *'t Hof ten Steen*. Op het grondgebied Orsmaal-Gussenhoven werd bij herhaling slag geleverd. Een fase van de eerste (1693) en van de tweede (1793) slag bij Neerwinden⁵² speelden zich hier af. Hoewel de veldslag ten zuiden van Orsmaal uitgevochten werd, sloeg de linkervleugel van het geallieerde leger de aftocht over de Kleine Gete via Orsmaal om zo via Zoutleeuw Diest te bereiken. Hiervoor legden ze tijdelijke bruggen aan over de Gete zoals het geval was iets ten zuiden van het plangebied (Figuur 12).

In 1705 werd door Marlborough de Franse verdedigingslijn rond Tienen, de Brabantse Linie die langsheen de Kleine Gete lag, doorbroken (Figuur 13). Op 2 december 1789 tekende Vander Mersch, commandant-generaal der patriotten van de Brabantse Omwenteling, op het kasteel van Orsmaal de historische wapenstilstand met kolonel Philippe Joseph baron De Brou, in naam van de Oostenrijkse keizer. Op 10 augustus 1914 vond de slag van Orsmaal plaats bij de Maria-Theresiabrug (brug over de

⁴⁸ Gemeente Linter 2018

⁴⁹ Gemeente Linter 2018, VANDEPUTTE 2011, HASQUIN e.a. 1980

⁵⁰ HASQUIN e.a. 1980

⁵¹ VANDEPUTTE 2011

⁵² De slag bij Neerwinden bestond uit drie veldslagen die binnen de Negenjarige oorlog (1689-1697) in de Zuidelijke Nederlanden uitgevochten werden.

Sint-Truidensesteenweg).⁵³ De slag bij Orsmaal was het eerste treffen tussen het Duitse en het Belgische leger in open landschap tijdens de Eerste Wereldoorlog. De Duitse cavalerie was bezig met een rechtstreekse opmars naar Brussel via Tienen en Leuven. De Belgen, met het 3de regiment Lansiers, konden de Duitsers een voorlopige halt toe roepen aan de Kleine Gete. De Duitse troepen verloren hierbij 500 manschappen, de Belgische 25. De steden Tienen en Leuven bleven door dit heldhaftige optreden gespaard.⁵⁴ De straat die het plangebied *Linter Sorgvliet* in het zuiden begrensd, is genoemd naar de Belgische soldaten van het 3de regiment Lansiers. In 1944 werd de vlakte tussen Orsmaal en Melkwezer door de Duitsers als vliegveld gebruikt.⁵⁵

⁵³ HASQUIN e.a. 1980

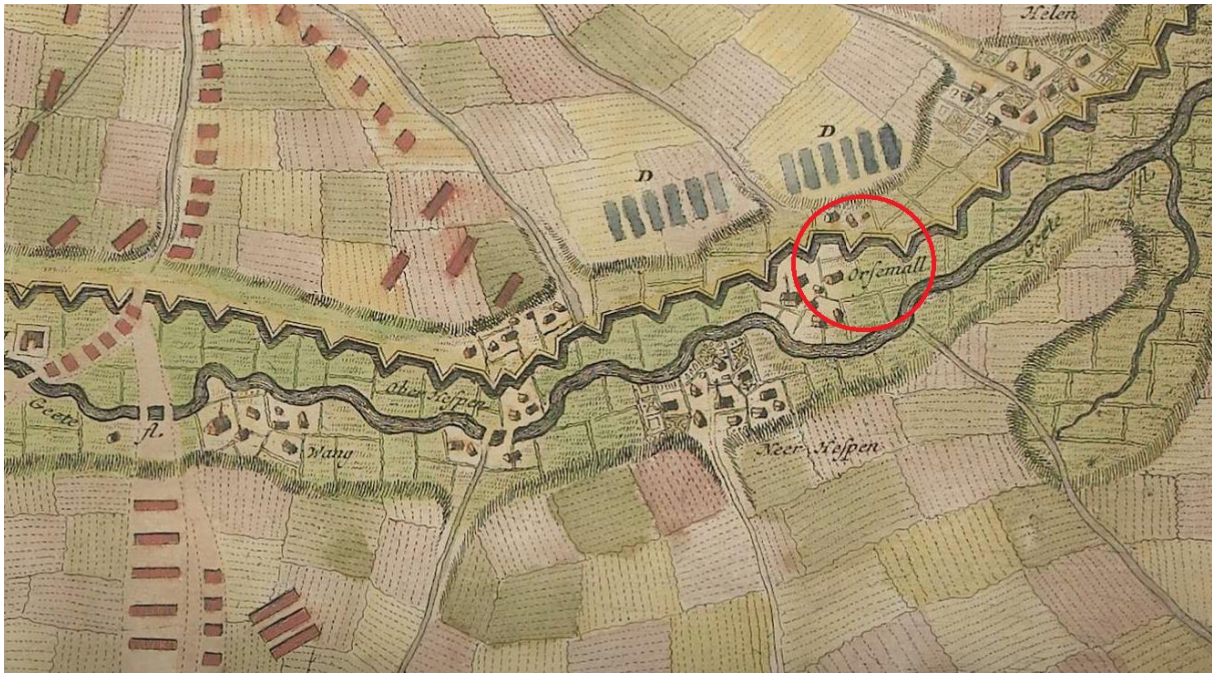
⁵⁴ <http://www.linter.be/website/9312-www.html?layoutType=print> geraadpleegd op 06/06/2018

⁵⁵ HASQUIN e.a. 1980

Figuur 12: Plan van de 1ste slag bij Neerwinden (1693). Omgeving van het plangebied kan bij benadering gesitueerd worden (rode cirkel) (noorden is linksboven)⁵⁶

⁵⁶ Gallica BnF 2018

Figuur 13: Aanduiding van het plangebied en omgeving bij benadering op een detail van het plan van de doorbraak van de Franse linies in Brabant (1705, Jan van Call)⁵⁷

1.3.3 Cartografische bronnen

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Een concrete huisgeschiedenis is uit het cartografisch materiaal alleen niet af te leiden. De kaarten kunnen wel ondersteunend werken.

Fricx (1744)

De Fricxkaart geeft een zeer algemeen beeld van de omgeving. Er worden enkel plaatsnamen afgebeeld en enkele kenmerkende elementen uit het landschap, zonder veel details. Uit deze kaart is bijgevolg niet veel informatie te halen. Orsmaal-Gussenhoven wordt weergegeven als twee losstaande dorpjes: *Osmael* en *Guffenhoven* (Plan 16). De dorpjes worden weergegeven door een kerk. Ten zuiden van deze dorpen stroomt de Kleine Gete. De vallei van deze waterloop is groen gekleurd om de lager gelegen weilanden aan te duiden. Parallel aan de rivier staat de Brabantse linie nog afgebeeld. Ten zuiden van Orsmaal en Gussenhoven wordt de Kleine Gete en de verdedigingslinie doorkruist door een grote landweg die Tienen met Sint-Truiden verbindt. Het plangebied *Linter Sorgvliet* is nog niet te onderscheiden op deze kaart.

⁵⁷ Rijksmuseum Amsterdam 2018

Villaret (1745-1748)

De Villaretkaart (Plan 17) is genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers. De kaart kwam tot stand na één van de Franse veroveringstochten door onze gebieden (1745-48). In totaal bestaat de Villaretkaart uit meer dan tachtig kaartbladen. Door de zin voor detail bieden die een uniek zicht op onze gewesten, zo'n kwarteeuw vroeger dan de bekende Ferrariskaart uit 1770-1778. De kaart geeft een rijk beeld van ons cultuurlandschap en de evolutie ervan.⁵⁸

Op de Villaretkaart staat Orsmaal-Gussenhoven nog steeds afgebeeld als twee afzonderlijke dorpjes: *Osmael* en *Guefsenhoven* (Plan 17). In Orsmaal staat het kasteel 't Hof ten Steen (chât.) al afgebeeld, alsook de Sint-Pieter kerk. De dorpjes zijn gelegen op de hellingsrand van de hoger gelegen droge akkergronden en de lager gelegen natte meersen in de vallei van de Kleine Gete. De omgeving van het plangebied heeft een zeer open landelijk karakter. Ten noorden van de dorpskernen liggen de open akkerlanden, zonder enige bebouwing, die doorsneden worden door landwegen. Ten zuiden bevinden zich de weilanden in nat meersengebied die onderverdeeld worden in percelen door de verschillende afwateringsgreppels, heggen en landwegen. Nog meer naar het zuiden stijgt het reliëf weer waardoor de weilanden overgaan in akkers. De Kleine Gete wordt doorkruist door de Sint-Truidensesteenweg (N3) die tussen 1704 en 1718 door de Franse bezetter aangelegd werd.

Het plangebied zelf bevindt zich ten noordoosten van de dorpskern van Orsmaal en is reeds vrij exact te situeren. Dit omdat het stratenpatroon min of meer het tracé van de huidige bestrating volgt. Ten noorden van het plangebied loopt de huidige Helen-Bosstraat, ten oosten de Paardskerkhofstraat en ten zuiden de 3de Regiment Lansiersstraat. Het plangebied ligt op de helling die de overgang vormt tussen de vallei van de Kleine Gete en de hoger gelegen akkerlanden. Het reliëf wordt aangeduid door parallelle zwarte lijntjes. Het plangebied staat gekarteerd als akkerland. Ten westen en ten oosten komt reeds bebouwing, het plangebied zelf lijkt nog onbebouwd. De donkere arcering van de zuidelijke helft van het plangebied heeft te maken met de reliëfweergave en niet met landgebruik. Er dient echter wel rekening gehouden te worden met het feit dat deze kaart nog geen exacte weergave is van de werkelijkheid.

Ferraris (1771-1778)

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van Joseph de Ferraris, een generaal bij de Oostenrijkse artillerie en veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied.⁵⁹

De situatie op de Ferrariskaart is zo goed als ongewijzigd in vergelijking met de Villaretkaart (Plan 18). De Ferrariskaart heeft wel een gedetailleerder beeld van de omgeving. De ontwateringsgreppels in het laag gelegen meersengebied langs de Kleine Gete zijn verdwenen. De blokpercelen worden van elkaar gescheiden door hagen. De hoger gelegen droge akkerlanden zijn nog steeds volledig open en vrij van bebouwing. De bewoning situeert zich langs de wegen in de dorpskernen van *Osmael* en *Gutsenhoven*. Langs de wegen komen ook bomenrijen voor.

Binnen het plangebied zelf komt ook voor het eerst bebouwing voor (Plan 19). Op het perceel waarvan het plangebied deel uitmaakt, zijn zes alleenstaande woningen gelegen langs de 3de Regiment Lansiersstraat en twee huizen langs de Helen-Bosstraat. Het merendeel van het perceel staat gekarteerd als akkerland. Eén van de woningen heeft een moestuin die afgezet is met een haag.

⁵⁸ GEOPUNT 2018a

⁵⁹ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2018

Vandermaelen (1846-1854)

Een volgende bron zijn de Vandermaelenkaarten (Plan 20), die gemaakt zijn door Philippe Vandermaelen. Zijn gedetailleerde (schaal 1:20.000) *Carte topographique de la Belgique* is tussen 1846 en 1854 gemaakt en bestaat uit 250 folio's.⁶⁰

Ook op de Vandermaelenkaart blijft de situatie onveranderd (Plan 20). Enkel de bebouwing is iets toegenomen. Op het eerste zicht lijkt het plangebied onderverdeeld te zijn in percelen, maar dit zijn nog steeds de reliëflijnen die het hoogteverschil weergeven.

Atlas der Buurtwegen (1843-1845)

Een andere 19de-eeuwse kadasterkaart is de Atlas der Buurtwegen. Deze atlas werd opgemaakt in opdracht van de wetgever en had als doel om ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.⁶¹

Op de Atlas der Buurtwegen wordt het plangebied onderverdeeld in vijf percelen (Plan 21). Deze perceelindeling zal in de toekomst slechts licht wijzigen. In de zuidwestelijke hoek van het plangebied liggen twee vrijstaande gebouwen en een kleiner bijgebouw.

Popp (1842-1879)

De Poppkaarten (Plan 22) zijn het levenswerk van Philippe-Christian Popp (1805-1879). Van 1842 tot aan zijn dood in 1879 werkte hij aan zijn atlas. Ongeveer alle gemeenten van de toenmalige provincies Brabant, Henegouwen, Luik, Oost- en West-Vlaanderen had hij getekend en gedrukt.⁶²

De Poppkaart geeft dezelfde situatie weer als op de Atlas der Buurtwegen (Plan 22). Aangezien beide kaarten uit dezelfde periode dateren, is dit niet heel verwonderlijk. De Helen-Bosstraat staat aangeduid als de *Helsche Baen* en de 3de Regiment Lansiersstraat heet in deze periode nog de *dorpsweg*.

⁶⁰ GEOPUNT 2018g

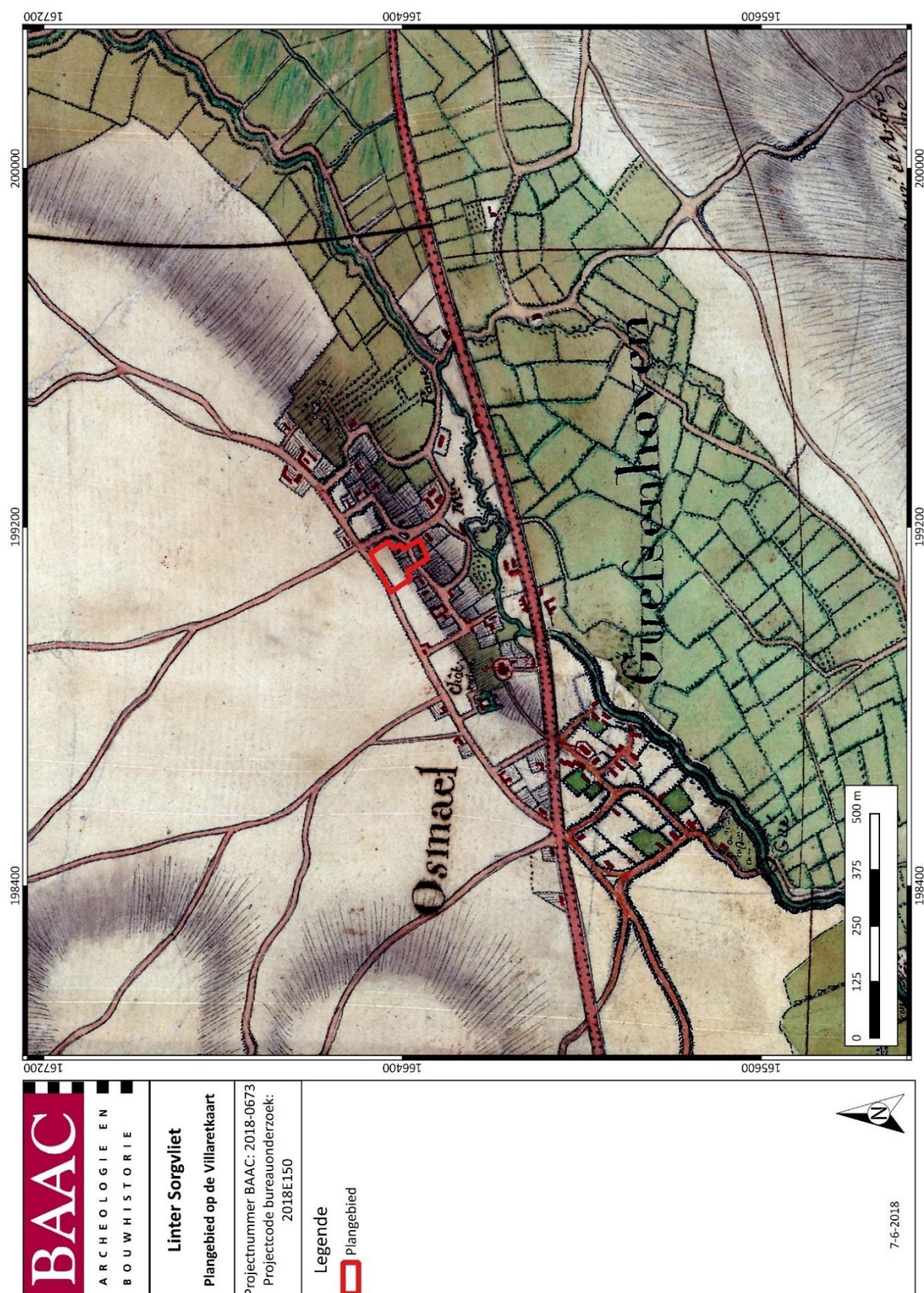
⁶¹ GEOPUNT 2018f

⁶² KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2018

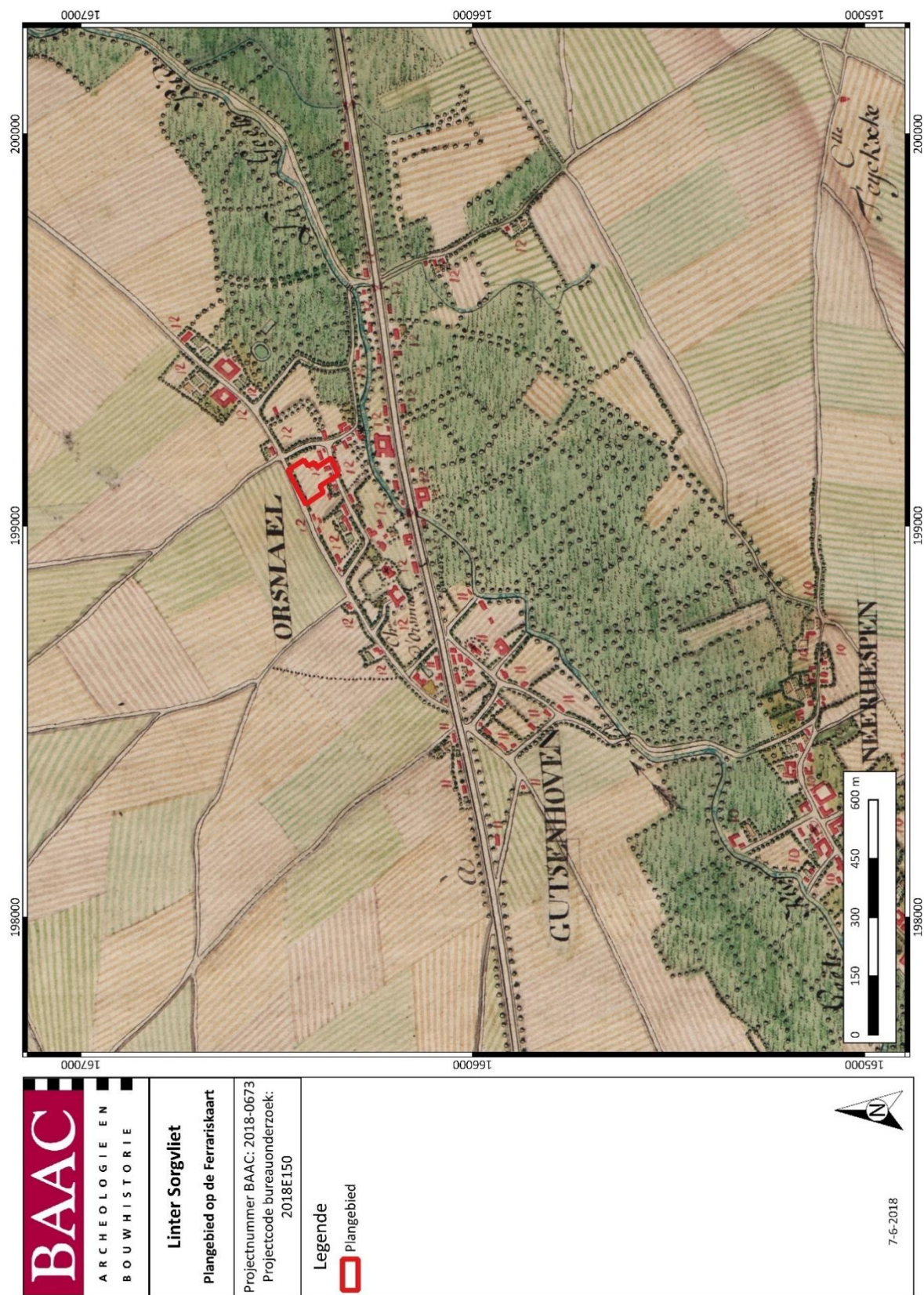
Plan 16: Orsmaal en Gussenhoven op de Fricxkaart (1744) (digitaal, 1:25.000, 07/06/2018)⁶³

⁶³ GEOPUNT 2017

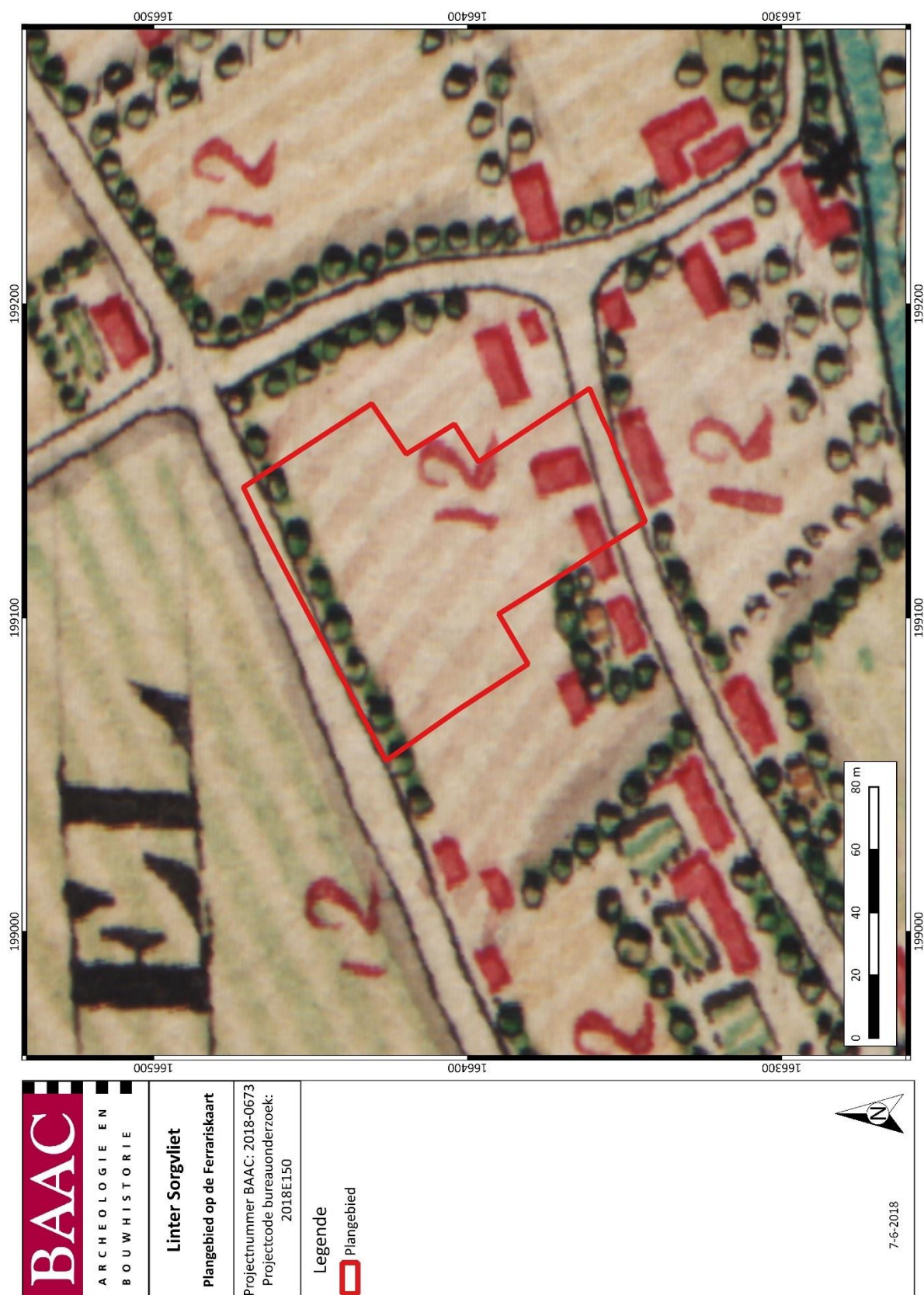
Plan 17: Plangebied op de Villaretkaat (1745-1748) (digitaal, 1:7.000, 07/06/2018)⁶⁴

⁶⁴ GEOPUNT 2018a

Plan 18: Plangebied en omgeving op de Ferrariskaart (1771-1778) (digitaal, 1:8.000, 07/06/2018)⁶⁵

⁶⁵ GEOPUNT 2018c

Plan 19: Plangebied op de Ferrariskaart (1771-1778) (digitaal, 1:1.000, 07/06/2018)⁶⁶

⁶⁶ GEOPUNT 2018c

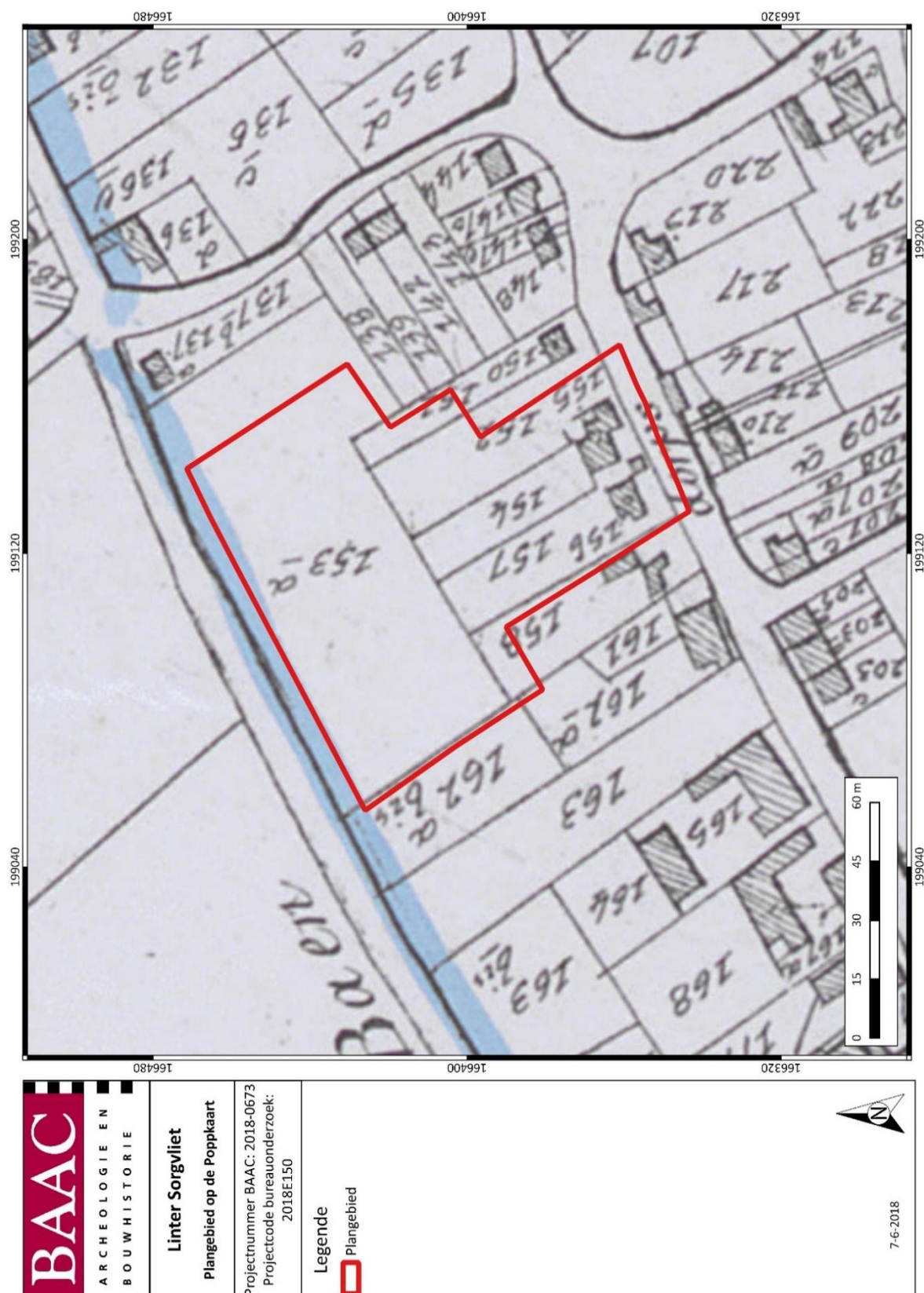

Plan 20: Plangebied op de Vandermaelenkaart (1846-1854) (digitaal, 1:1.200, 07/06/2018)⁶⁷

⁶⁷ GEOPUNT 2018d

⁶⁸ GEOPUNT 2018b

Plan 22: Plangebied op de Poppkaart (1842-1879) (digitaal; 1:800, 07/06/2018)⁶⁹

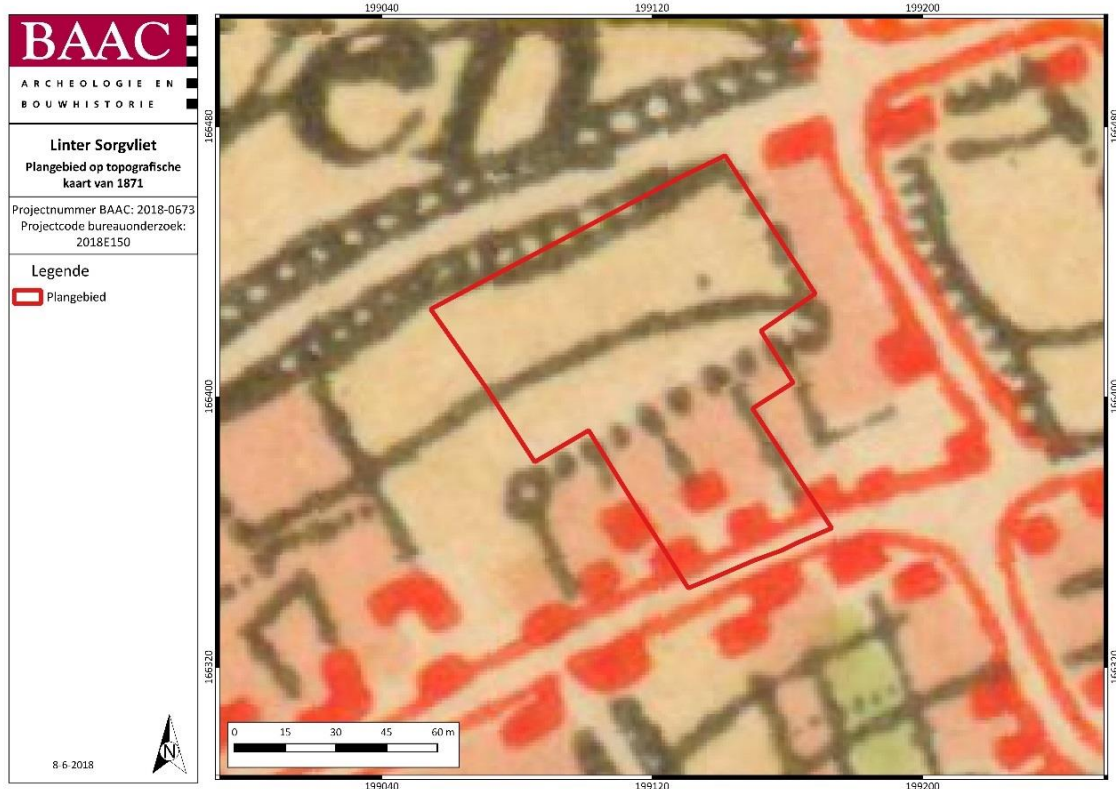
⁶⁹ GEOPUNT 2018e

Topografische kaarten (19de-20ste eeuw)

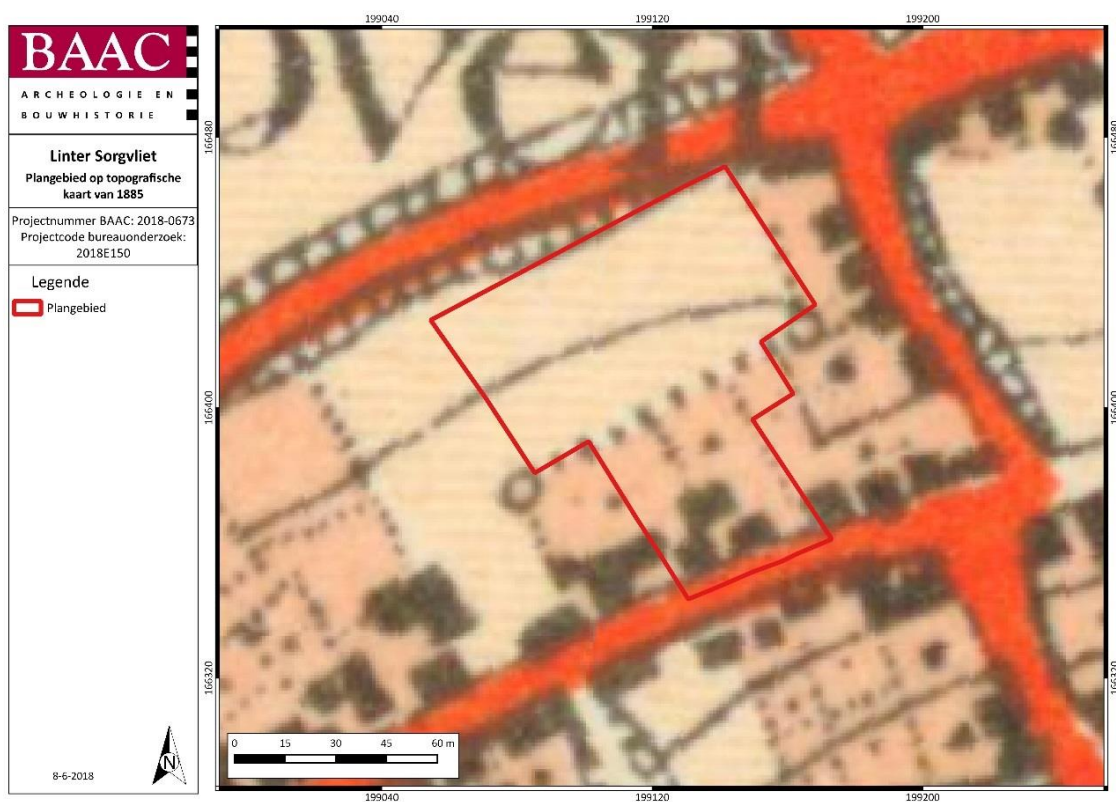
De topografische kaart van 1871 en 1885 geven min of meer hetzelfde beeld van het plangebied weer (Plan 23, Plan 24). De noordelijke helft staat gekarteerd als akkerland en op de zuidelijke helft liggen drie huizen met achterliggende tuinen. Op de topografische kaart van 1932 is de bebouwing anders ingepland (Plan 25). Nu is sprake van één groter gebouw. Ten zuidoosten van het plangebied bevindt zich een kapel. In 1957 is de bebouwing uitgebreid en staat het noorden van het plangebied gekarteerd als grasland zonder bebouwing (Plan 26). In 1976 neemt de bebouwing verder toe (Plan 27).

Luchtfoto's (1971-nu)

De orthofoto van 1971 toont het plangebied met in het noorden grasland met bomen en in het zuiden bebouwing (Plan 28). De bebouwing is ingeplant zoals deze vandaag binnen het zuidelijke deel van het plangebied voorkomt. Het gaat om het gebouw dat in het kader van deze omgevingsvergunning gesloopt zal worden. De orthofoto van 1979-1990 heeft dezelfde situatie weer, maar dan in kleur en gedetailleerder (Plan 29). De grootste verandering vindt plaats tussen 2000-2003, wanneer op de noordelijke helft van het plangebied het U-vormige woonzorgcentrum gebouwd wordt met in het oosten een aangelegde parking (Plan 30). Rondom het woonzorgcentrum ligt gras en een wandelpaadje. Tussen 2005 en 2007 wordt het centrum verder uitgebreid met de aanbouw van een oostelijke vleugel (Plan 31). Ook de parking wordt heraangelegd en de tuin wordt verder ingericht. Op de luchtfoto die genomen is tussen 2008 en 2011 zijn de uitbreidingswerken afgerond en sindsdien blijft de situatie onveranderd tot op vandaag (Plan 32).

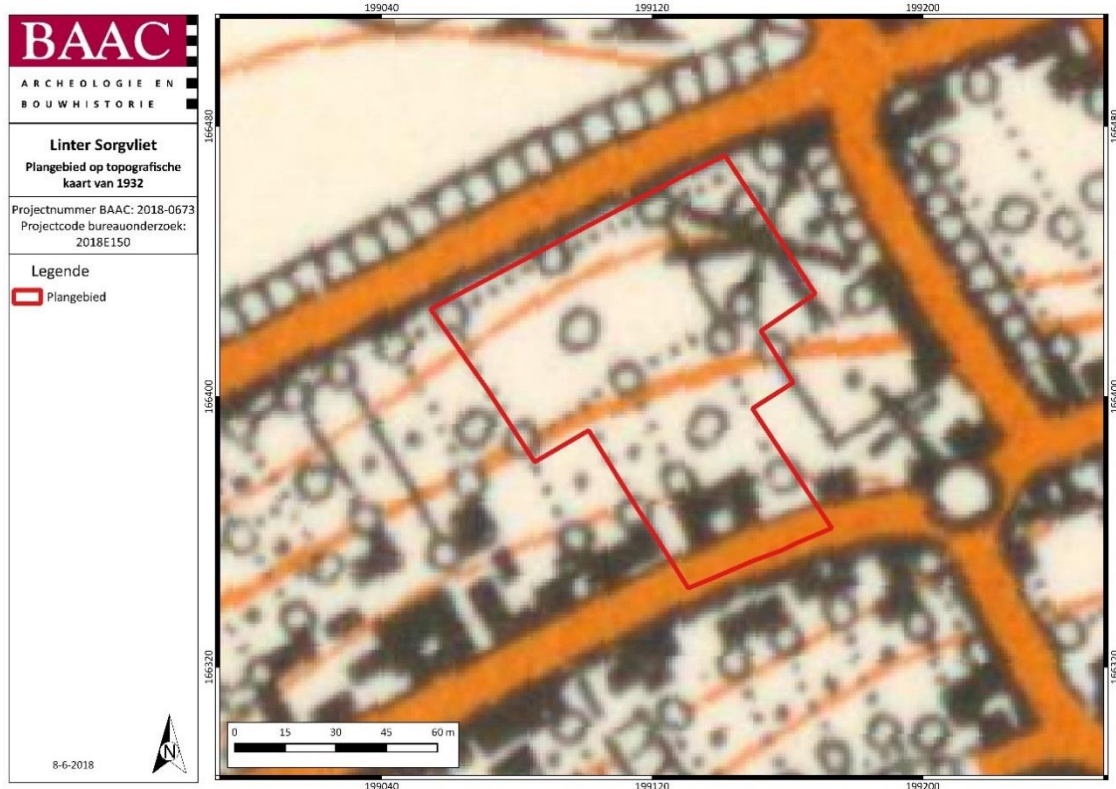
Plan 23: Plangebied op topografische kaart van 1871 (digitaal, 1:800, 08/06/2018)⁷⁰

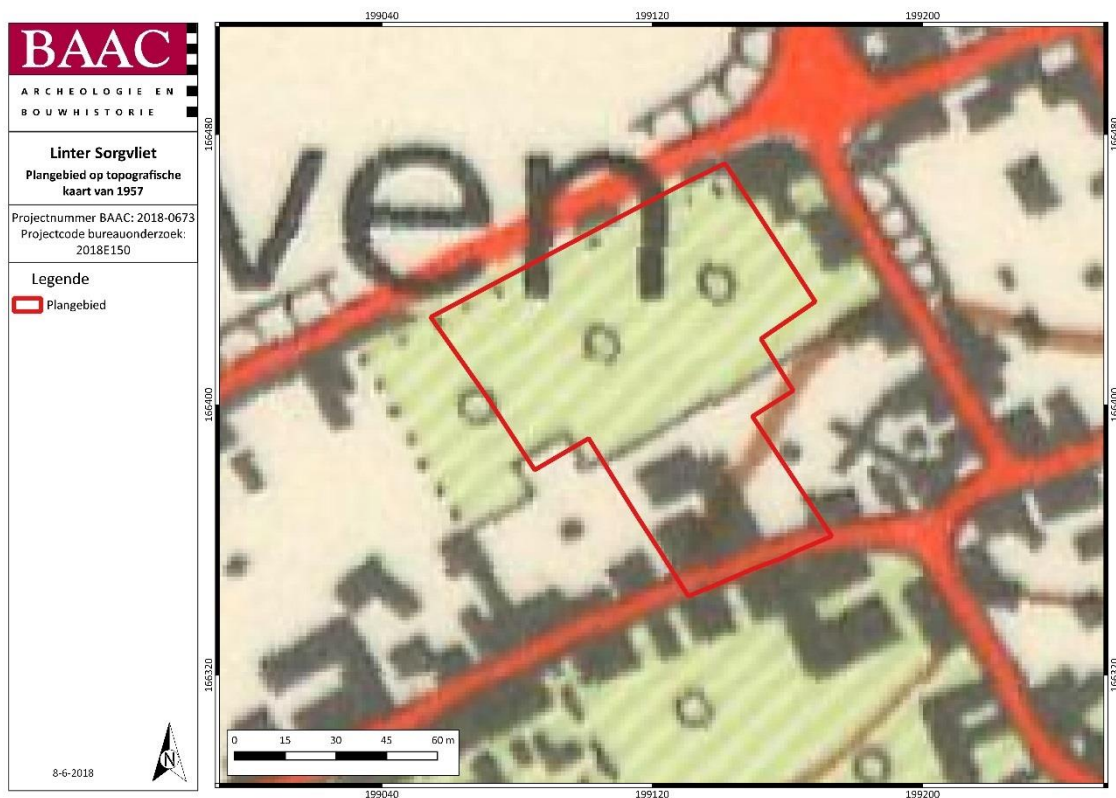
Plan 24: Plangebied op topografische kaart van 1885 (digitaal, 1:800, 08/06/2018)⁷¹

⁷⁰ CARTESIUS 2018

⁷¹ CARTESIUS 2018

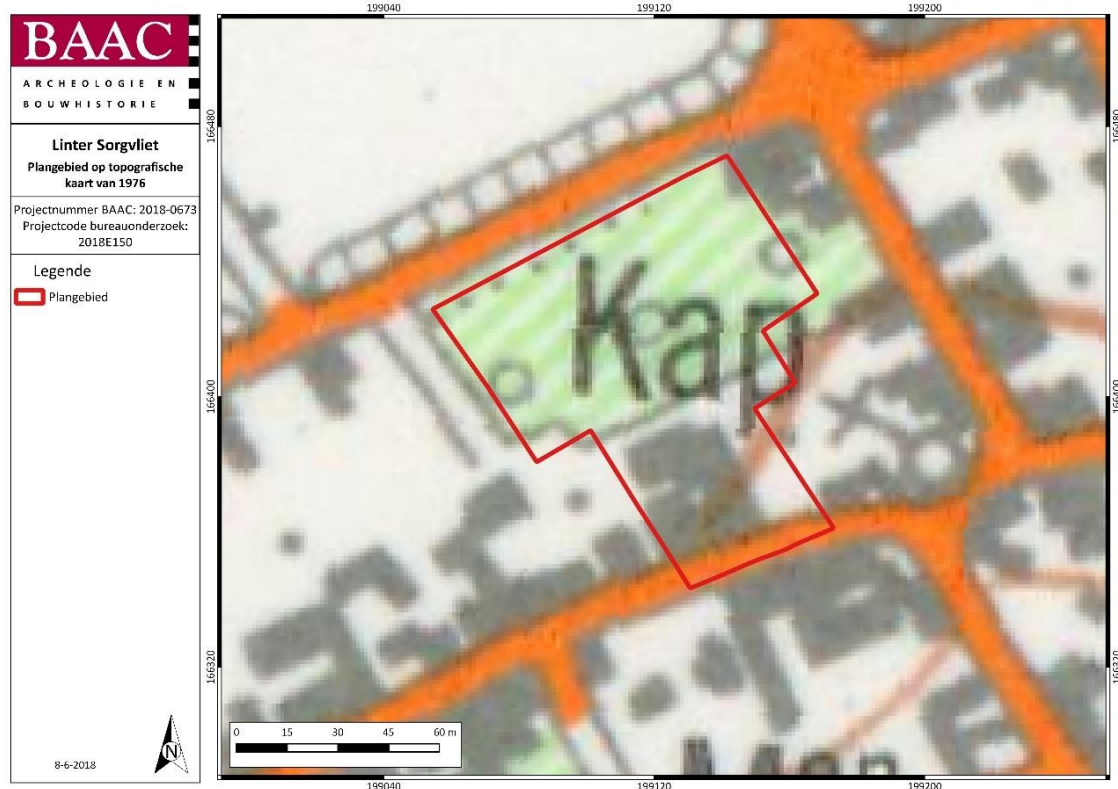
Plan 25: Plangebied op topografische kaart van 1932 (digitaal, 1:800, 08/06/2018)⁷²

Plan 26: Plangebied op topografische kaart van 1957 (digitaal, 1:800, 08/06/2018)⁷³

⁷² CARTESIUS 2018

⁷³ CARTESIUS 2018

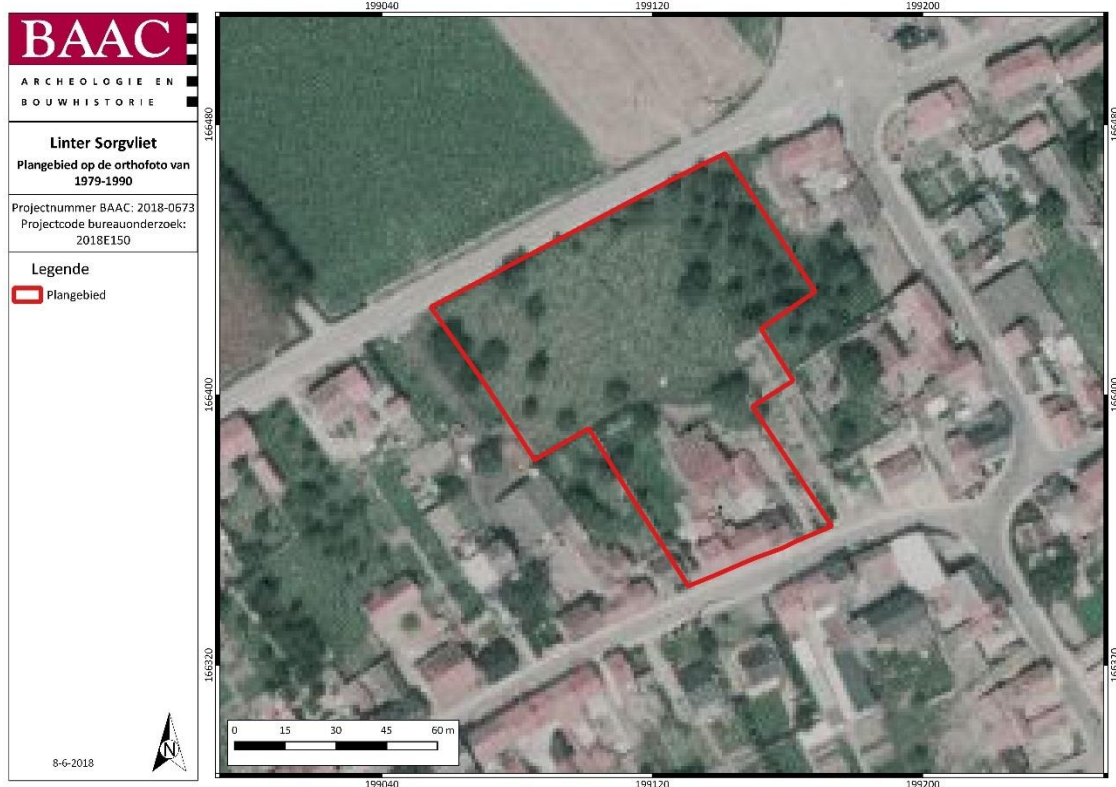
Plan 27: Plangebied op topografische kaart van 1976 (digitaal, 1:800, 08/06/2018)⁷⁴

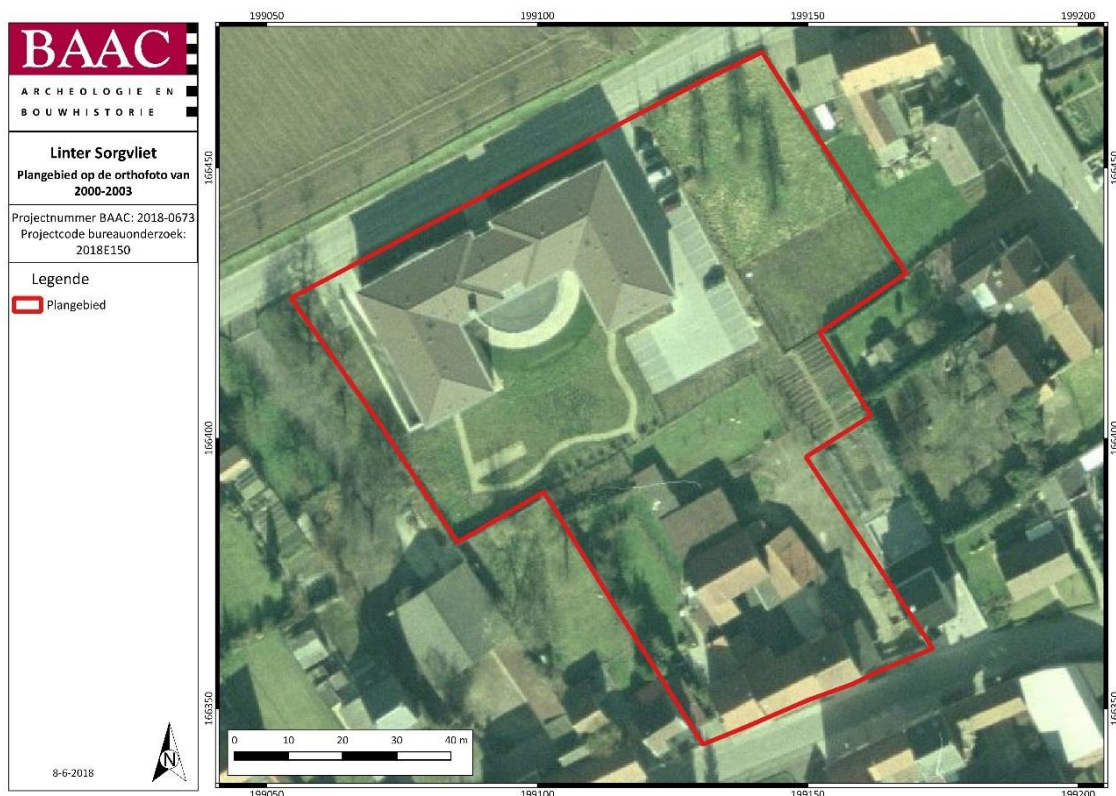
Plan 28: Plangebied op orthofoto van 1971 (digitaal, 1:800, 08/06/2018)⁷⁵

⁷⁴ CARTESIUS 2018

⁷⁵ AGIV 2018d

Plan 29: Plangebied op orthofoto van 1979-1990 (digitaal, 1:800, 08/06/2018)⁷⁶

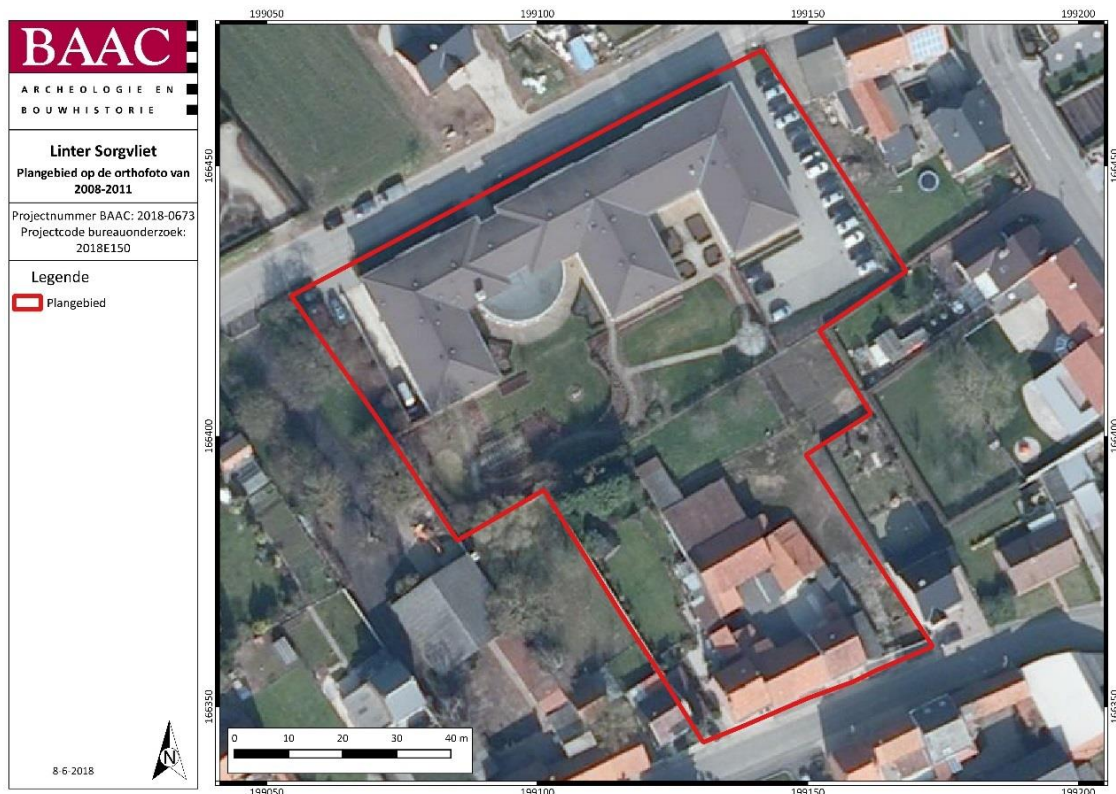
Plan 30: Plangebied op orthofoto van 2000-2003 (digitaal, 1:500, 08/06/2018)⁷⁷

⁷⁶AGIV 2018e

⁷⁷AGIV 2018h

Plan 31: Plangebied op orthofoto van 2005-2007 (digitaal, 1:500, 08/06/2018)⁷⁸

Plan 32: Plangebied op orthofoto van 2008-2011 (digitaal, 1:500, 08/06/2018)⁷⁹

⁷⁸ AGIV 2018g

⁷⁹ AGIV 2018i

1.3.4 Archeologisch kader

1.3.4.1 Centrale Archeologische Inventaris

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt een inschatting maken over het archeologisch potentieel van het plangebied.

Voor het plangebied *Linter Sorgvliet* zelf is één archeologische waarde gekend (Plan 33).⁸⁰ De noordelijke zone van het plangebied, ter hoogte van het woonzorgcentrum aan de Helen-Bosstraat, werd reeds archeologisch onderzocht (CAI: 600).

Voor de bouw van het woonzorgcentrum werden de werken in een eerste fase gecontroleerd door een archeologische werfbegeleiding. Hierbij werden middeleeuwse sporen aangetroffen, waaronder pottenbakkersresten. In een tweede fase (01/02/2000) werden op deze plaats proefsleuven getrokken onder leiding van Werner Wouters. Helaas werd het onderzoek niet uitgewerkt in een archeologisch rapport. Uit het jaarrapport blijkt dat tijdens het onderzoek slechts enkele kuilen en greppels uit de late middeleeuwen aan het licht kwamen. Er werd ook aardewerk uit de 14de en 15de eeuw ingezameld. Verder werden geen sporen aangetroffen en werd bijgevolg geopteerd om het archeologisch onderzoek niet verder te zetten.⁸¹

Rondom het projectgebied werden eveneens een aantal meldingen teruggevonden (Plan 34,

⁸⁰ CAI 2018

⁸¹ Persoonlijke mededeling Werner Wouters

Tabel 1).

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.⁸²

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
PLANGEBIED	
600	RESIDENTIE SORGVLIET: PROEFSLEUVEN: LATE MIDDELEEUEWEN: KUILEN, GREPPELS, AARDEWERK
OMGEVING	
1613	AAN ROMEINSE BAAN: VELDPROSPECTIE: STEENTIJD: KLINGEN, SCHRABBERS
351	BEGIJNHOF: OPGRAVING: • STEENTIJD: GROTE SCHRABBER OF SCHAAF IN WOMMERSOMKWARTSIET • METAALTIJDEN: LATE BRONSTIJD: KUIL MET HOUTSKOOL, BOT, AARDEWERK • VROEGE MIDDELEEUEWEN: MEROVINGISCH: VLAKGRAF • LATE MIDDELEEUEWEN: STEENGOED
500	HELEN-BOSSTRAAT: OPGRAVING: • STEENTIJD: MIDDEN-NEOLITHICUM: HANDGEVORMD AARDEWERK • METAALTIJDEN: LATE BRONSTIJD: GRAFHEUVEL • LATE MIDDELEEUEWEN: LEEMWINNINGSKUIL
3388	EZELSBAAN: TOEVALSVONDST: ROMEINSE TIJD: BOUWMATERIAAL
352	3DE REG. LANSIERSSTRAAT: VELDPROSPECTIE: ROMEINSE TIJD: DAKPANNEN
1479	KAPELSTRAAT: OPGRAVING: VROEGE MIDDELEEUEWEN: MEROVINGISCH: VLAKGRAF
2545	SINT-LAMBERTUSKERK: VROEGE MIDDELEEUEWEN: KERK EN KERKHOF
150108	KAPELSTRAAT: OPGRAVING: VOLLE MIDDELEEUEWEN: POTTENBAKKERIJ
2543	SINT-PIETERSKERK: VOLLE MIDDELEEUEWEN: KERK
2399	HOF TEN STEEN: LATE MIDDELEEUEWEN: VERSTERKT KASTEEL MET 4 HOEKTORENS

⁸² CAI 2018

158522	KAPEL SINT-JAN: CARTOGRAFIE: NIEUWE TIJD: 16DE EEUW: KAPEL
20168	MOLENDYCKX WEIDEN II: METAALDETECTIE: NIEUWE TIJD: MUNTEN 16DE EEUW, MUNTEN 17DE EEUW, METAAL 18DE EEUW
158534	MOLEN VAN ORSMAAL: CARTOGRAFIE: NIEUWE TIJD: 17DE EEUW: DUBBELE WATERMOLEN
158484	LEPROZERIJ: CARTOGRAFIE: NIEUWE TIJD: 17DE EEUW: LEPROZERIJ
20169	MOLENDYCKX WEIDEN III: METAALDETECTIE: NIEUWE TIJD: MUNTEN 17DE EEUW, LOSSE METAALVONDSTEN 18DE EEUW
20170	HESPENSE STEEG I: METAALDETECTIE: NIEUWE TIJD: 18DE EEUW: MUSKETKOGELS
20171	HESPENSE STEEG II: METAALDETECTIE: NIEUWE TIJD: 18DE EEUW: MUSKETKOGELS EN MUNTEN
20172	AAN ROMEINSE BAAN: METAALDETECTIE: NIEUWE TIJD: 18DE EEUW: MUSKETKOGELS EN KNOOP
159570	WALSBERGEN: LUCHTFOTOGRAFIE: DATERING ONBEKEND: WEG
740	MOLENDYCKX WEIDEN I: LUCHTFOTOGRAFIE: DATERING ONBEKEND: RECHTHOEKIGE STRUCTUREN EN GRACHTENCOMPLEXEN
159582	HELEN-BOSTRAAT-MOLENDIJKVELDWEG: LUCHTFOTOGRAFIE: ONBEPAALENDE STRUCTUUR
159594	HESPENSE STEEG: LUCHTFOTOGRAFIE: ONBEPAALENDE STRUCTUUR

De oudste vindplaatsen waarvan de CAI-melding maakt dateren uit de **steentijdperiode**. Slechts 50 m ten oosten van het plangebied, aan de overkant van de Paardskerkhofstraat, is het begijnhof gelegen. Hier werd in 1938 een losse vondst gedaan van een grote schrabber of schaaf in Wommersomkwartsiet. Mogelijk is het artefact te dateren in het mesolithicum (CAI: 351). Ca. 650 m ten noordoosten van het plangebied werd tijdens een opgraving een fragment handgevormd aardewerk ingezameld uit het midden-neolithicum (CAI: 500). Het fragment met een fijn, roodbruin gekleurd baksel en goed afgewerkt oppervlak was matig gemagerd met fijne chamotte en verbrande silex. Dit fragment werd gevonden in een kringgreppel en is vermoedelijk als opspit in het spoor terecht gekomen. Tijdens een veldprospectie in 1988 werden aan de Romeinse Baan op een laag gelegen terrein op de rechteroever van de Kleine Gete, een aantal klingen en schrabbers in silex gevonden (CAI: 1613).

De CAI-meldingen die betrekking hebben op de **metaaltijden** situeren zich op twee van de voorgaande onderzoekslocaties waar steentijdvindplaatsen gedocumenteerd werden. Op de begijnhofsite, net ten oosten van het plangebied, werd een kuil aangesneden uit de late bronstijd (CAI: 351). Deze datering is echter zeer onzeker, het spoor zou ook uit de Merovingische periode

kunnen dateren. In de vulling werden houtskoolresten, fragmenten verbrand bot, scherven handgevormd aardewerk, een bronzen plaatje, huttenleem, een verbrande silex afslag en een fragment Wommersomkwartsiet gevonden. Op het terrein 650 m ten oosten van het plangebied, waar een fragment neolithisch aardewerk aangetroffen werd, kwam een grafheuvel uit de late bronstijd aan het licht (CAI: 500). In 1998 werden paalkuilen en een kringgreppel van 22 m geregistreerd. In 2010 werden twee kringgreppels en drie kuilen aangetroffen.

Voor de **Romeinse tijd** zijn in de omgeving eveneens slechts twee meldingen terug te vinden. Aan de Ezelsbaan, 350 m ten westen van het plangebied, werden restanten van Romeins bouw materiaal aangetroffen (CAI: 3388). Het terrein grenst aan het kasteel *Hof ten Steene*. Het spoor van oppervlaktevondsten bestaande uit funderingsresten, Landense grèssteen, Landense tufsteen, mozaïekresten, cement, tegulae en ijzerslakken, is te volgen tot aan de provinciale weg van Tienen naar Sint-Truiden. Het terrein bevindt zich op ca. 1 km van de Romeinse baan van Tienen naar Tongeren. Dit doet vermoeden dat het bouw materiaal mogelijk afkomstig zou kunnen zijn van een Romeinse villa. Aangezien de losse vondsten gevonden werden op lager gelegen terrein, aan de rand van de riviervallei, bestaat de mogelijkheid dat de villa gelegen was op een hoger gelegen terrein en geërodeerd is. Ook ca. 100 m ten zuidoosten van het plangebied, aan de 3de Regiment Lansiersstraat, werd Romeins bouw materiaal gevonden. Het gaat om Romeinse dakpannen (CAI: 352).

Voor de middeleeuwen zijn meer vindplaatsen in de omgeving bekend. Op de Begijnhofsite waren naast de steen- en bronstijdvondsten ook middeleeuwse sporen aanwezig. Uit de **vroege middeleeuwen** werd een Merovingisch grafveld gevonden. Het grafveld werd ontdekt tijdens zandwinning (CAI: 351). Er werden een 100-tal graven blootgelegd. In 1968 werden een 11-tal bijzettingen opgegraven waarvan twee met een skelet, de rest was verstoord. Tot de grafgraven behoorden: ceramiek, glazen bekken, bronzen bekkens, bronzen ring, bijl, bronzen beslagplaatjes en riemtong, kralen. Ook verbrande beenresten werden gevonden, zodat de aanwezigheid van brandgraven waarschijnlijk lijkt. Verder werd ook laat middeleeuws steengoed gevonden. Vlakbij deze vindplaats werd aan de Kapelstraat in 1990 tijdens een opgraving nog een Merovingisch vlakgraf blootgelegd (CAI: 1479). In de voormalige dorpskern van Gussenhove ligt de vroeg middeleeuwse Sint-Lambertuskerk met bijhorend kerkhof (CAI: 2545). In 1139 wordt de kerk voor het eerst vermeld. Voor de **volle middeleeuwen** is een pottenbakkerij gekend die in 1902 werd opgegraven aan de Kapelstraat (CAI: 150108). Ook de Sint-Pieterskerk in het dorpscentrum van het voormalige Orsmaal dateert uit de volle middeleeuwen (CAI: 2543). Op de plaats waar de grafheuvel uit de late bronstijd en het neolithisch aardewerk gevonden werd, werd ook een leemwinningskuil uit de **late middeleeuwen** aangesneden (CAI: 500). In het centrum van de Orsmaal-Gussenhoven ligt het laat middeleeuwse versterkt kasteel *Hof ten Steen* met vier hoektorens. Het kasteel wordt voor het eerst vermeld in 1330 (CAI: 2399).

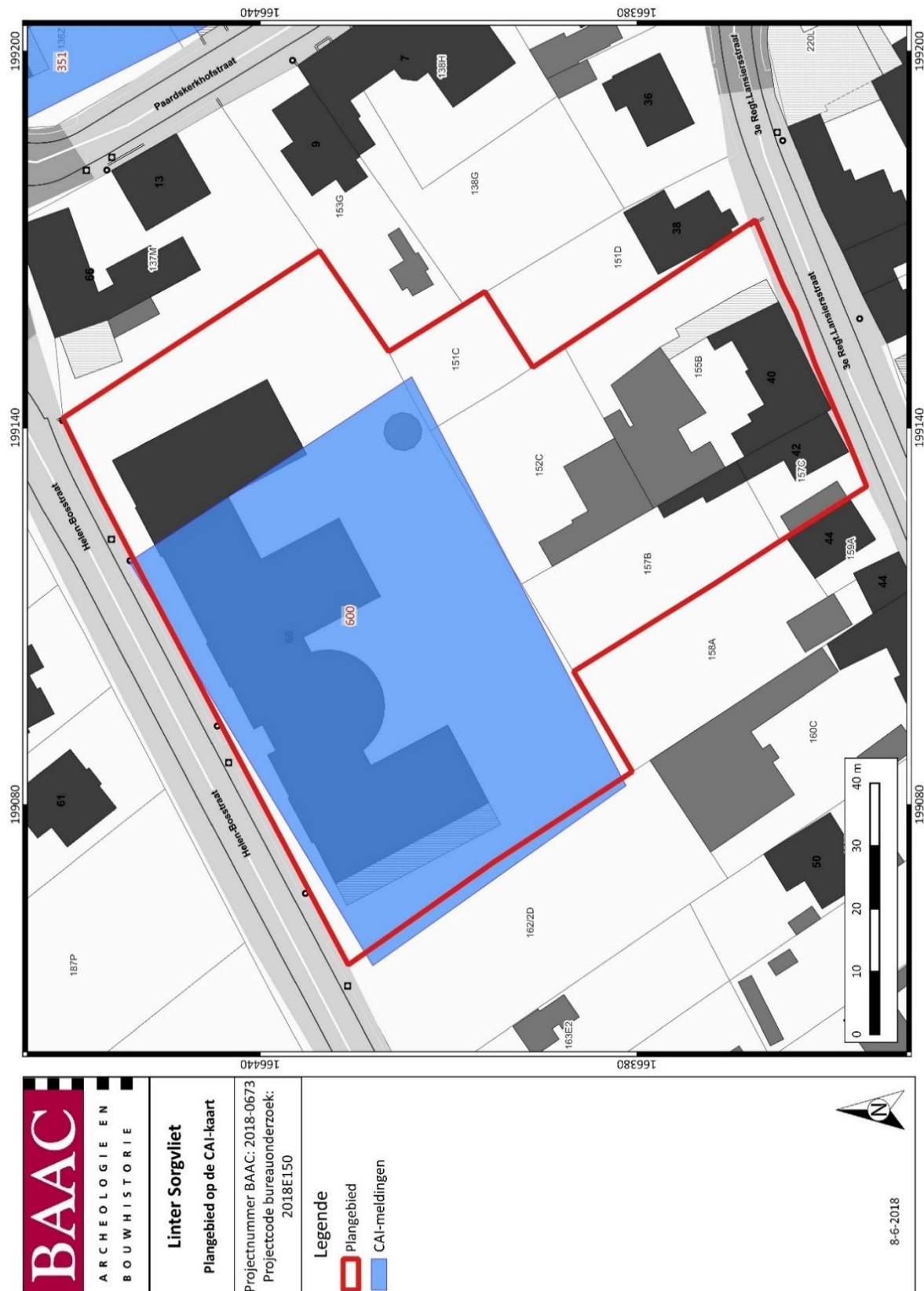
Ook voor de **nieuwe tijd** zijn in de omgeving heel wat meldingen terug te vinden. In het dorpscentrum is de 16de-eeuwse kapel van Sint-Jan gelegen. Ca. 550 m ten oosten van het plangebied werden niet alleen munten (Liard Ernst van Beieren 1581-1612) uit de 16de eeuw gevonden, maar ook 17de-eeuwse munten: één Schelling Philips IV (Koning van Spanje) en één oord Maastricht 1617 Albertus & Isabella. Daarnaast kwam ook een vondstenconcentratie van metaal aan het licht, bestaande uit 87 musketkogels, een bronzen versierde gesp, een koperen sierspijker, vier knopen en vier munten (CAI: 20168). Ca. 150 m ten zuiden van het plangebied bevond zich in de 17de eeuw een dubbele watermolen op de Kleine Gete (CAI: 158534). Op een afstand van ongeveer 850 m ten zuidoosten van het plangebied lag een 17de-eeuwse leprozerij die diende voor de melaatsen van Helen-Bos in Zoutleeuw (158484). Aan de Oude Dorpsstraat werd een 17de-eeuwse munt gevonden (Liard van Maximiliaan van Beieren, 1621-1688) en een aantal metalen vondsten uit de 18de eeuw (acht musketkogels, twee stukken lood, een visserslood, een loden knoop, een kleine gesp, een bronzen knoop, een spierspeld en een kleine gesp) (CAI: 20169). Ca. 600 m ten zuiden van

het plangebied liggen drie 18de-eeuwse vindplaatsen waarvan de vondsten aan de hand van metaaldetectie aan het licht kwamen. Het gaat om 15 musketkogels van de slag bij Neerwinden in 1793 en om munt (Liard Luik 1751) die in 2007 gevonden werden (CAI: 20170, 20171). Ook in 2009 werden nog twee musketkogels en een knoop met een leeuw gedetecteerd (CAI: 20172).

Tot slot komen nog een aantal meldingen voor die in kaart gebracht werden aan de hand van luchtfotografie. De meldingen konden niet gedateerd worden en in sommige gevallen konden de waargenomen structuren ook niet geïdentificeerd worden (CAI: 159582, 159594). De sporen die wel geïnterpreteerd konden worden betreffen een weg (CAI: 159570) en enkele grachtencomplexen (CAI: 740).

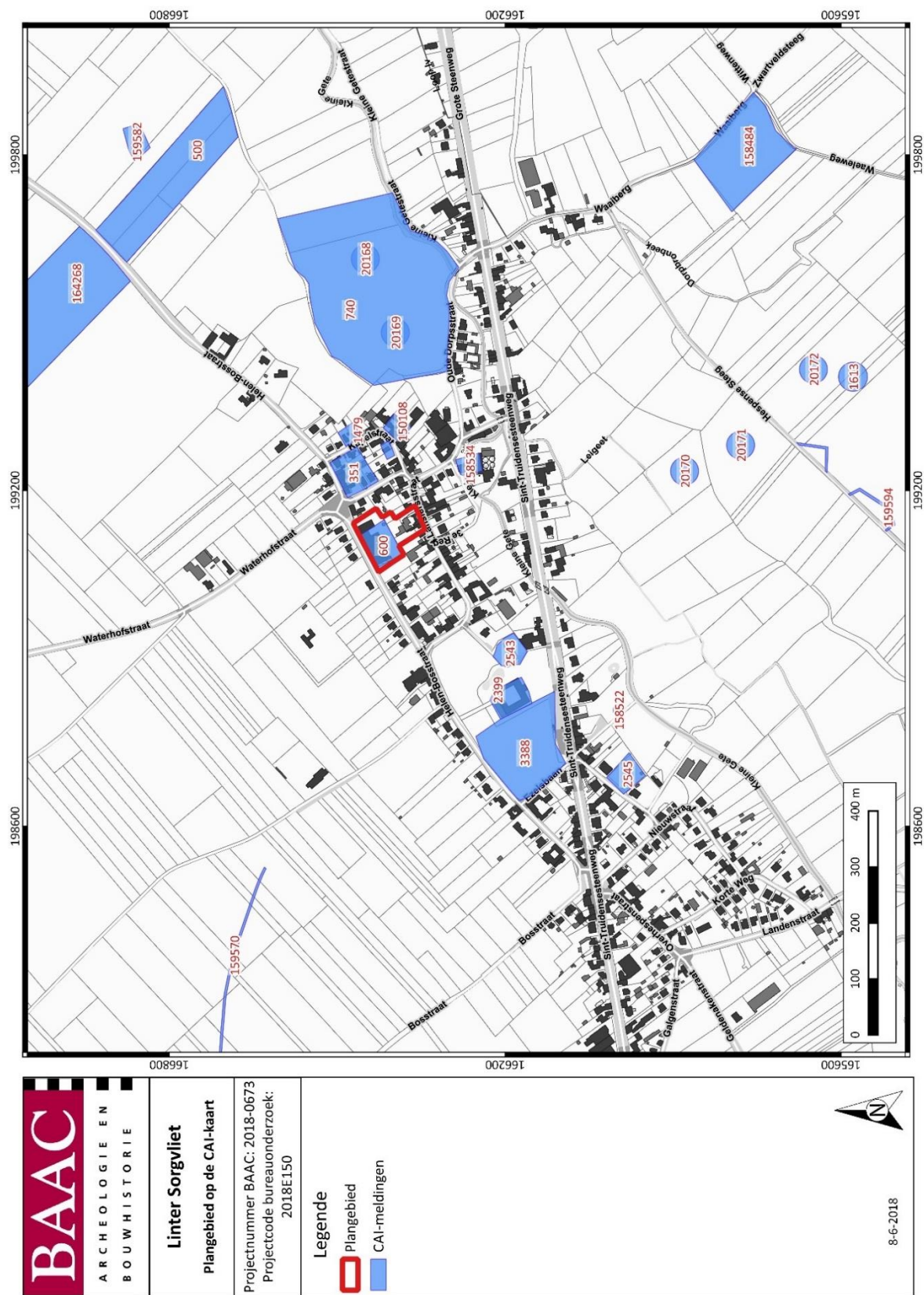
Uit bovenstaande CAI-gegevens kan afgeleid worden dat in de nabije omgeving van het plangebied verscheidene meldingen zijn van sites uit verschillende periodes, gaande van de steentijd tot en met de nieuwe tijd. Volgens deze inventaris is er dus reeds vanaf de steentijd sprake van menselijke aanwezigheid. Onder de meldingen zitten behoorlijk veel aanwijzingen van nederzettingssites. Dit wil zeggen dat de omgeving een hoge aantrekkingskracht uitoefende op de bewoners om zich te gaan vestigen, dit onder andere wegens een gunstige locatie nabij belangrijke wegen en waterlopen en door de aanwezigheid van goede bodems. Vondsten die dateren uit de metaaltijden en de Romeinse tijd komen volgens de CAI minder voor in de onmiddellijke omgeving van het plangebied. Het minder frequent voorkomen van dergelijke archeologische vindplaatsen kan enerzijds een gevolg zijn van het gebrek aan systematisch archeologisch onderzoek in de regio, anderzijds is het eveneens mogelijk dat de CAI hier (voorlopig) minder melding van maakt. Uiteraard kan de CAI ook een weerspiegeling zijn van de werkelijkheid en zijn er in de nabije omgeving effectief minder dergelijke archeologische sites aanwezig.

De middeleeuwse periode en de nieuwe tijd zijn het sterkst vertegenwoordigd in de omgeving. Hierbij dient echter opgemerkt te worden dat de meldingen voor de middeleeuwen in de meeste gevallen handelen over zeer specifieke archeologische waarden waarvan de kans klein is dat deze binnen het plangebied ook zullen voorkomen. Hierbij kan verwezen worden naar de kerken, kapelletjes, molens, pottenbakkerij, kasteel... Op basis van de cartografische bronnen zijn geen aanwijzingen dat deze waarden aanwezig waren binnen het plangebied. Dit sluit uiteraard niet uit dat andere middeleeuwse sporen aangetroffen kunnen worden binnen het plangebied. De CAI-meldingen bewijzen immers dat het gebied een sterke ontwikkeling kende in de middeleeuwen, waardoor bijvoorbeeld off-site fenomenen aanwezig kunnen zijn binnen de contouren van het plangebied. Dit wordt dan weer aangetoond door de laat middeleeuwse CAI-melding (CAI: 600) die zich in het noorden van het plangebied bevindt. De nieuwe tijd wordt vooral vertegenwoordigd door metaalvondsten die gelinkt kunnen worden aan de slag bij Neerwinden van 1793, zoals de vele musketkogels en munten. Hierbij gaat het dus niet om vondsten die specifiek zijn voor een bepaalde locatie, zoals onroerende structuren. Dergelijke voorwerpen kunnen ook aanwezig zijn binnen de contouren van het plangebied.

Plan 33: Plangebied op de CAI-kaart (digitaal, 1:500, 08/06/2018)⁸³

⁸³ CAI 2018

Plan 34: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart (digitaal, 1:5.600, 08/06/2018)⁸⁴

⁸⁴ CAI 2018

1.3.4.2 Ander archeologisch onderzoek

In de nabije omgeving werd de afgelopen jaren nog ander archeologisch onderzoek uitgevoerd dat nog niet opgenomen is in de CAI. Zo komen rondom het plangebied een aantal bekrachtigde archeologienota's voor. Binnen een straal van 2,5 km komen enkel archeologienota's voor ten zuidwesten van het plangebied, nabij Neerhespen en Overhespen.

Linter Sint-Truidensesteenweg

Naar aanleiding van de bouw van een appartmentsgebouw en loods langs de Sint-Truidensesteenweg werd door Triharch in 2017 een archeologienota opgemaakt (Plan 35, 1). Het bureauonderzoek, de terreininspectie en de controleboringen toonden aan dat archeologische sites aanwezig zouden kunnen zijn binnen het plangebied. De archeologische verwachting voor steentijdvindplaatsen werd matig ingeschat. Voor sporensites uit het neolithicum en de metaaltijden werd een lage verwachting opgesteld. De verwachting voor sites uit de Romeinse tijd en de middeleeuwen werden daarentegen hoog ingeschat. Sporensites vanaf de 13de tot en met de 18de eeuw kunnen voorkomen, maar vanaf de 19de eeuw wordt de trefkans hoger. Rekening houdend met de verschillende militaire treffens die hebben plaatsgevonden in de omgeving van het plangebied is de verwachting op de aanwezigheid van artefacten, sporen en structuren die met verdedigingselementen te maken hebben (vb. de wal- en grachtstructuur van de Brabantse Linie), kampen (vb. het verblijf van troepen in Orsmaal bij de Doorbraak van de Brabantse Linie), slagvelden (vb. 2de veldslag van Neerwinden 1793), aftochten (vb. 1ste veldslag van Neerwinden 1693) enzovoort hoog. Momenteel is onvoldoende informatie beschikbaar over de aard, de datering en de bewaringstoestand van eventueel aanwezige archeologische sites. Ook is onvoldoende bekend wat de impact is geweest van de bouw van het bestaand magazijn op het potentieel aanwezig archeologisch bodemarchief. Bijgevolg kon nog geen uitspraak gedaan worden over de reële aan- of afwezigheid van archeologische sites en het potentieel (gebrek) aan kennisvermeerdering. Verder vooronderzoek is dus nodig, bestaande uit een proefsleuvenonderzoek met metaaldetectie, om een antwoord te kunnen bieden op de doelstellingen van een archeologisch vooronderzoek.⁸⁵

Linter Geldenakenstraat

In 2018 werd door Archebo een archeologienota opgemaakt voor een terrein gelegen tussen de Geldenakenstraat en de Heufstraat dat verkaveld zal worden (Plan 35, 2). Het bureauonderzoek toonde aan dat het terrein voor een beperkt stuk bebouwd was tussen ca. 1939 en ca. 1990. Het gaat om zeer beperkte bebouwing, die slechts voor een klein stuk het terrein kruiste. De bodemopbouw van het terrein is gekarakteriseerd door OB en een zeer klein stuk Abp. Het advies luidt dan ook dat het nuttig is een landschappelijk bodemonderzoek door middel van boringen uit te voeren om een beter inzicht in de bodemopbouw van het terrein te verkrijgen en om na te gaan of het archeologische niveau verstoringen kent. De landschappelijke boringen kunnen inzicht geven in de aan- of afwezigheid van colluvium. Indien colluviale pakketten aanwezig zijn, kan met landschappelijke boringen nagegaan worden of de bodems eronder al dan niet bewaard zijn. Een bodem is bewaard indien er een Bt-horizont wordt aangetroffen, wat een voldoende bewijs vormt voor de aanwezigheid van steentijdartefacten.⁸⁶

Linter Melkerijstraat

In het plangebied, gelegen aan de Melerijstraat, zullen rioleringswerkzaamheden inclusief de aanleg van een pompstation en een overstort uitgevoerd worden (Plan 35, 3). Voor het onderzoeksterrein werd een bureauonderzoek uitgevoerd door VUhs archeologie, om een inschatting te maken van de archeologische potentie en kenniswinst. Binnen het onderzoeksgebied zijn geen aanwijzingen voor

⁸⁵ SEVENANTS & MAGERMAN 2017

⁸⁶ CLAESSEN e.a. 2018

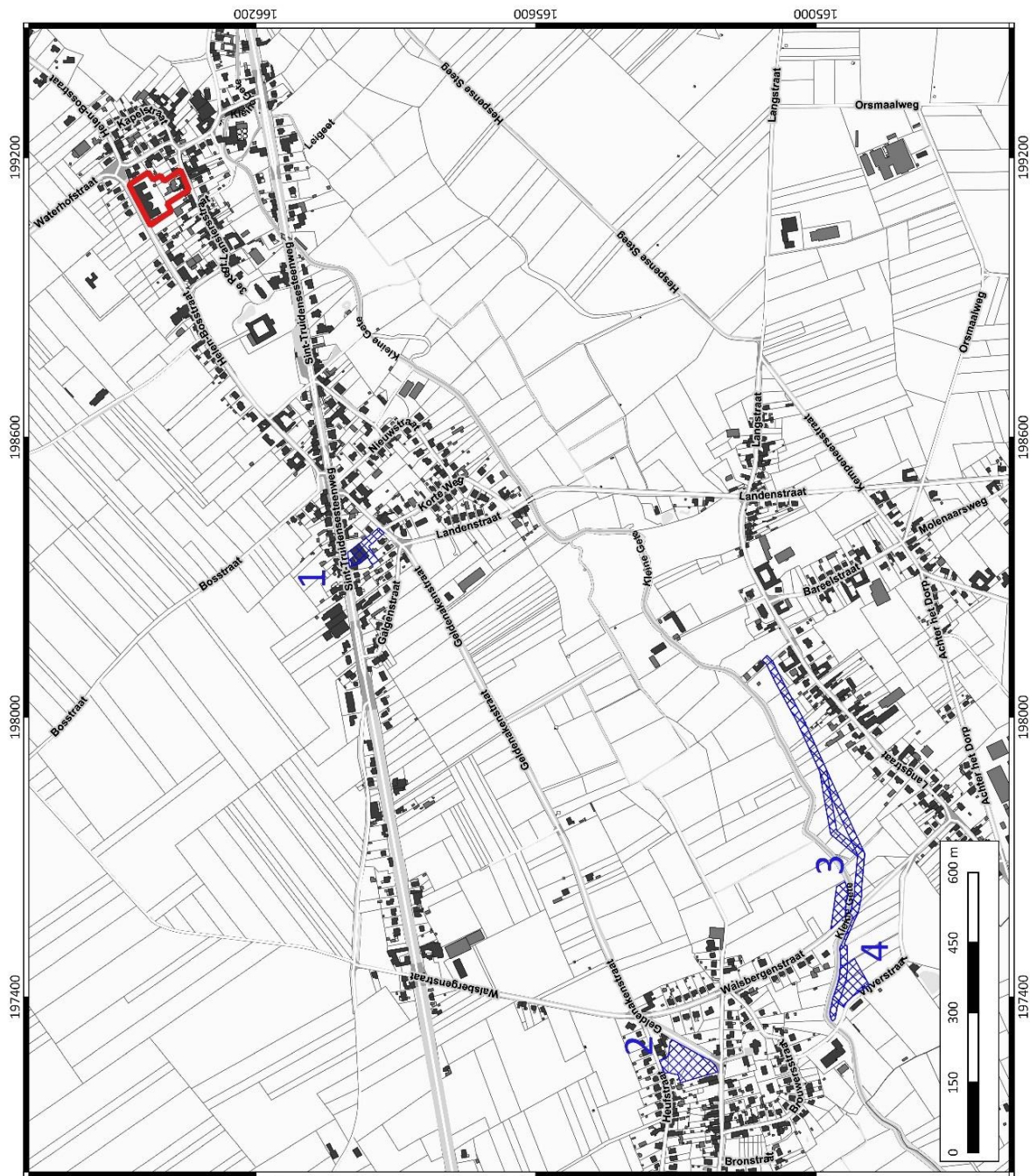
verstoring van de ondergrond aangetroffen. Eventuele archeologische resten zullen dus naar verwachting (goed) bewaard zijn gebleven. Het onderzoeksgebied bevindt zich in een archeologisch zeer rijke omgeving, waarbij vooral het vroeg neolithicum en de Romeinse tijd er uit springen wat betreft dichtheid aan archeologische vindplaatsen. Hoewel het onderzoeksgebied zich in het beekdal van de Kleine Gete bevindt, is dus toch sprake van een hoge kans op het aantreffen van archeologische resten. De conclusie van dit bureauonderzoek is dan ook dat een (gefaseerd) vervolgonderzoek noodzakelijk is.⁸⁷

Linter Overhespen

In opdracht van Aquafin nv vond een bureauonderzoek plaats naar aanleiding van de geplande aanleg van een kleinschalige waterzuiveringsinstallatie met vier rietvelden, biorotoren en een pompstation te Overhespen (Plan 35, 4). De archeologienota werd opgesteld door GATE in 2016. Het projectgebied is gelegen in een landschappelijk en archeologisch interessante zone, namelijk in de leemstreek in de vallei van de Kleine Gete. De landschappelijk aantrekkelijke ligging zorgde ook in het verleden voor een zekere aantrekkingskracht. In de onmiddellijke nabijheid van het projectgebied zijn diverse archeologische vindplaatsen ontdekt door middel van veldprospectiecampagnes, vooronderzoeken en opgravingen. Die vindplaatsen dateren van de steentijden tot en met de middeleeuwen. Opvallend zijn de vele vondsten uit de Romeinse periode en uit het neolithicum. Op basis van historisch kaartmateriaal lijkt er vanaf eind 18de eeuw tot heden binnen het projectgebied en directe omgeving weinig veranderd te zijn aan perceelstructuren en landgebruik. Dit kan impliceren dat eventueel aanwezig erfgoed goed bewaard is gebleven. De CAI geeft aan dat het gebied begrensd wordt door een Romeinse weg. Het lijkt voor zich te spreken dat de kans reëel is dat er aan deze weg gerelateerde sporen of structuren tevoorschijn kunnen komen bij de werkzaamheden binnen het projectgebied. Ook eventuele vondsten of resten die getuigen van één van de 17de en 18de-eeuwse veldslagen die vlakbij het projectgebied plaats vinden is mogelijk. Aangezien het een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek betreft, kunnen de landschappelijke boringen pas in een latere fase uitgevoerd worden.⁸⁸

⁸⁷ BINK & BOREEL 2017

⁸⁸ LALOO 2016

Plan 35: Plangebied met aanduiding van bekrachtigde archeologienota's⁸⁹ in de buurt op de GRB-kaart (digitaal, 1:7.500, 08/06/2018)⁹⁰

1.4 Besluit

1.4.1 Datering en interpretatie

Op basis van de resultaten van het assessmentonderzoek kan reeds een eerste inschatting gemaakt worden van een datering van het plangebied. Op de cartografische bronnen en op de CAI-kaart is te zien dat binnen het plangebied gekende sporen of structuren gelegen zijn waaruit een mogelijke datering afgeleid kan worden. In de noordelijke zone van het plangebied werden tijdens een proefsleuvenonderzoek laat middeleeuwse kuilen en greppels aangetroffen, alsook pottenbakkersresten. Het aardwerk kon gedateerd worden in de 14de-15de eeuw. Dat het plangebied gedateerd kan worden in deze periode is dus zo goed als zeker. Uiteraard kunnen er in de zuidelijke zone van het plangebied ook sporen aanwezig zijn uit vroegere en latere periodes. In de onmiddellijke omgeving van het plangebied komen vondsten voor uit de steentijd tot en met nieuwe tijd. Het potentieel aanwezig archeologisch erfgoed kan dus uit meerdere periodes komen. Het gebied kende echter een sterke ontwikkeling in de middeleeuwen, mogelijk reeds Romeinse periode, en de nieuwe tijd (o.a Slag bij Neerwinden). Het voorkomen van archeologische sporen uit deze periodes is dus iets hoger.

1.4.2 Archeologische verwachting

In volgende paragraaf worden de resultaten van het assessmentgedeelte gesynthetiseerd tot een concrete archeologische verwachting voor het onderzoeksterrein. Het bureauonderzoek bracht volgende relevante elementen aan het licht:

- **Paleolandschappelijke ligging:** Het plangebied is gelegen in het holle wegenland van Hoegaarden in de overgangszone van droog naar vochtig Haspengouw. De streek wordt gekenmerkt door een heuvelachtig reliëf (26-39 m +TAW). Het plangebied zelf bevindt zich tussen de 38,5 en 41,5 m +TAW. De beken in de nabije omgeving van het plangebied, onder andere de Kleine Gete, zijn natuurlijk.
 - De Tertiaire afzettingen maken deel uit van:
 - **De formatie van Hannut:** mariene afzettingen uit het Laat-Pleistoceen bestaande uit fijne glauconiethoudende zanden die kleirijk en kalkrijk zijn, dikwijls verkit
 - De Quartaire laag wordt gevormd door eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen
- **Bodem:** Volgens de bodemkaart wordt het terrein gekarteerd als kunstmatige gronden in bebouwde zone (OB-type). Het bodemprofiel is door ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd. Deze kartering is vermoedelijk gebaseerd op de dorpskernen van Orsmaal en Gudsenhoven.
- **Bodemgebruik:** Het projectgebied was lange tijd een onbebouwd stuk grond aan de dorpsrand dat in gebruik was als akkerland en zich bevond op de hellingsrand van de hoger gelegen droge akkergronden en de lager gelegen natte meersen in de vallei van de Kleine Gete. Vanaf de Ferrariskaart (1771) is de eerste bebouwing aanwezig die in de komende jaren verschillende keren zal veranderen van inplanting. Tussen 2000 en 2003 werd het woonzorgcentrum gebouwd.

⁹⁰ AGIV 2018c

- **Cartografische bronnen:** De historische kaarten bevatten op een aantal aanwijzingen voor archeologische waarden binnen het plangebied. Zo is op de villaretk kaart (1745) de Brabantse linie te zien die gelegen is op de rand van de riviervallei. Erbuiten liggen kampementen. Binnen het plangebied kunnen restanten van deze linie en/of achterliggende kampementen aanwezig zijn. Ook op de Ferrariskaart (1777) staat reeds bebouwing weergegeven binnen het plangebied.
- **CAI-gegevens:** De noordelijke helft van het plangebied ligt op een CAI-melding. Deze melding komt overeen met een proefsleuvenonderzoek dat uitgevoerd werd in 2000 waarbij middeleeuwse kuilen en greppels aangesneden werden. Hier werd ook middeleeuws aardewerk gevonden. Dit is een interessant gegeven aangezien langs de Kapelstraat, enkele meters ten oosten van het plangebied, een pottenbakkerij opgegraven werd. In de nabije omgeving van het plangebied zijn verscheidene meldingen van sites uit verschillende periodes, gaande van de steentijd tot en met de nieuwe tijd. Onder de meldingen zitten behoorlijk veel aanwijzingen van nederzettingssites. Dit wil zeggen dat de omgeving een hoge aantrekkingskracht uitoefende op de bewoners om zich te gaan vestigen, dit onder andere wegens een gunstige locatie nabij belangrijke wegen en waterlopen en door de aanwezigheid van goede bodems.

Het projectgebied *Linter Sorgvliet* is gelegen op de rand van een helling en nabij de Getevallei. De Kleine Gete ligt op slechts 100 m van het plangebied. De waterlopen nabij het plangebied zijn natuurlijke beken die reeds lange tijd aanwezig zijn in het landschap en dus relevant zijn voor de inschatting van het steentijdpotentieel. Dergelijke plaatsen waren zeer aantrekkelijke nederzettingenlocaties voor jager-verzamelaars. Bovendien maakt de CAI-melding van steentijdvindplaatsen vlakbij het plangebied of op locaties met eenzelfde landschappelijke positie als het onderzoeksterrein. De historische ingrepen (vb. bouwen en slopen verschillende gebouwen) binnen het plangebied zullen echter een negatieve impact gehad hebben op de wetenschappelijke waarde van eventueel aanwezige steentijdvindplaatsen. Dit maakt dat de verwachtingen voor de **steentijdperiode** matig ingeschat kunnen worden.

Voor de **metaaltijden** zijn zeer weinig historische en archeologische bronnen voor handen met betrekking tot het plangebied. Volgens de CAI komen in de onmiddellijke omgeving van het plangebied echter wel twee meldingen voor uit deze periode. Enerzijds gaat het om een kuil, die onzeker gedateerd werd in de bronstijd, anderzijds om een grafheuvel uit de late bronstijd. De kans dat zo'n specifieke archeologische waarde als een grafheuvel ook binnen het plangebied aanwezig zou zijn, is eerder klein. Het is echter niet omdat weinig informatie beschikbaar is en de CAI geen of weinig melding maakt van archeologische vindplaatsen voor deze periode dat ze niet aanwezig kunnen zijn binnen het plangebied. Het schijnbaar ontbreken van dergelijke archeologische vindplaatsen kan echter enerzijds een gevolg zijn van het gebrek aan systematisch archeologisch onderzoek in de regio, anderzijds is het eveneens mogelijk dat de CAI hier (nog) geen melding van maakt. Sporensites uit de metaaltijden zijn, hoewel ze weinig voorkomen in de omgeving, niet uit te sluiten. De verwachtingen voor de metaaltijden worden bijgevolg gemiddeld ingeschat.

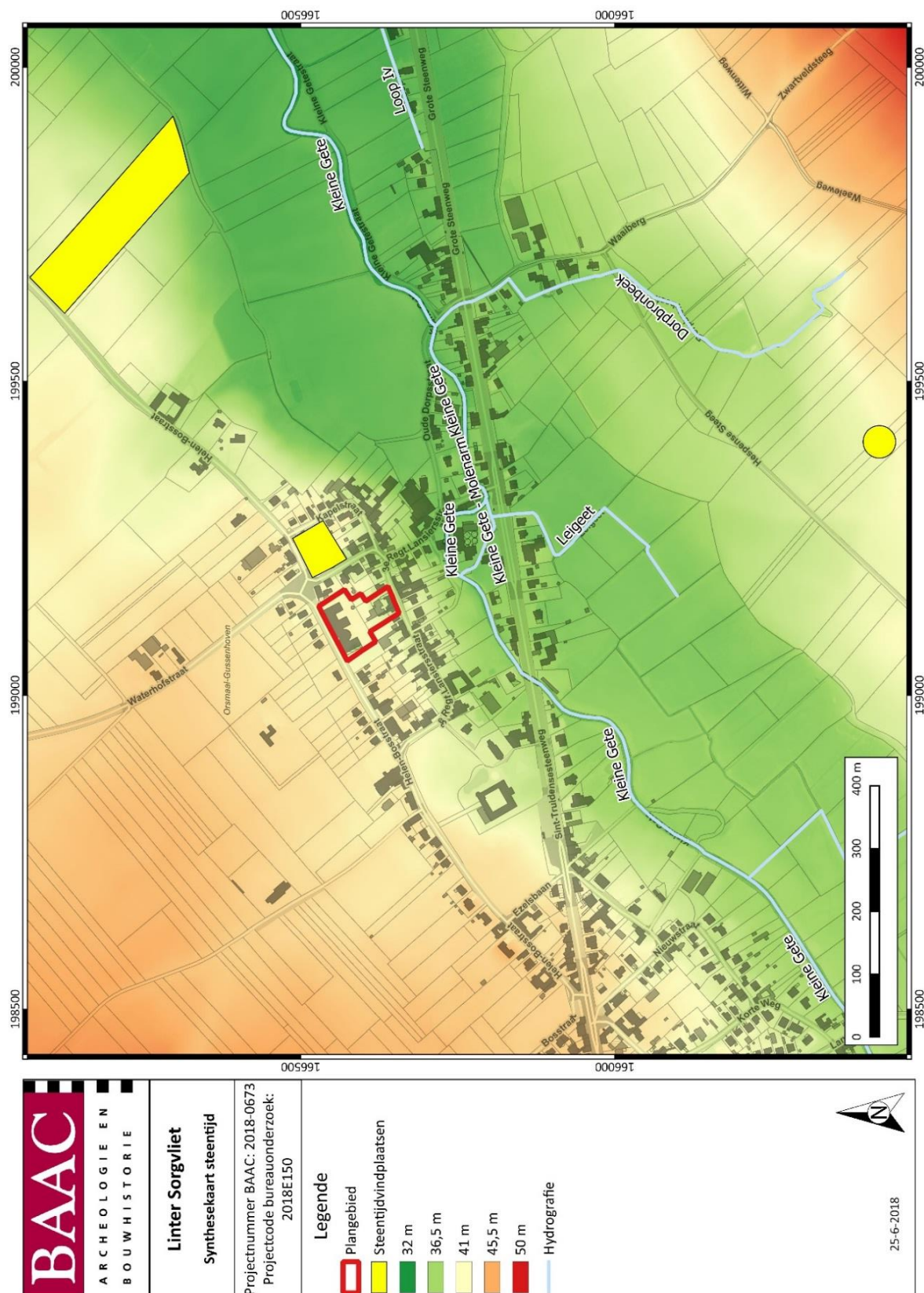
Ook voor de **Romeinse periode** zijn slechts weinig indicaties in de ruime omgeving van het plangebied. In de onmiddellijke omgeving zijn echter wel aanwijzingen voor Romeinse nederzettingenlocaties. Er zijn meldingen gekend van Romeins bouw materiaal, funderingsresten, mozaïekresten, tegulae... mogelijk afkomstig van een Romeinse villa. Het plangebied bevindt zich op 1 km van de Romeinse baan van Tienen naar Tongeren. De omgeving van het plangebied kende vermoedelijk reeds een sterke ontwikkeling in de Romeinse periode (Romeinse villadomeinen langs een belangrijke verbindingsweg). Bovendien werden op 100 m van het plangebied Romeinse dakpannen gevonden. Het gaat echter om losse vondsten die vermoedelijk van een hoger gelegen

terrein geërodeerd zijn, aangezien deze aangetroffen werden aan de rand van de riviervallei. Dit alles maakt dat de archeologische verwachting voor de Romeinse tijd gemiddeld ingeschat kan worden.

Tijdens de **middeleeuwen** was een sterke ontwikkeling in het gebied. Ten oosten van het plangebied, op de Begijnhofsite, bevond zich een Merovingisch grafveld. Ook aan de nabijgelegen Kapelstraat werd een Merovingisch vlakgraf blootgelegd. Door de aanwezigheid van deze graven kan geïmpliceerd worden dat in de omgeving bewoning aanwezig was tijdens de vroege middeleeuwen. De typerende inrichting van het landschap in de late middeleeuwen (sites met walgracht, hoeves, uitgebreide perceelstructuur met heggenlandschap, vlakgraven...) getuigt van een verregaande exploitatie in de omgeving, waardoor sporen vanaf de vroege middeleeuwen, verwacht mogen worden. De belangrijkste aanwijzing voor de aanwezigheid van middeleeuwse sporen en in het bijzonder sporen uit de late middeleeuwen, zijn de kuilen en greppels die aangesneden werden tijdens een proefsleuvenonderzoek op de noordelijke helft van het terrein. De meldingen voor de middeleeuwen handelen in de meeste gevallen over zeer specifieke archeologische waarden waarvan de kans klein is dat deze binnen het plangebied ook zullen voorkomen. Hierbij kan verwezen worden naar de kerken, kapelletjes, molens, pottenbakkerij, kasteel... Op basis van de cartografische bronnen zijn geen aanwijzingen dat deze waarden aanwezig waren binnen het plangebied. Dit sluit uiteraard niet uit dat andere middeleeuwse sporen aangetroffen kunnen worden binnen het plangebied. De CAI-meldingen bewijzen immers dat het gebied een sterke ontwikkeling kende in de middeleeuwen, waardoor bijvoorbeeld off-site fenomenen aanwezig kunnen zijn binnen de contouren van het plangebied, zoals reeds aangetoond werd in het noorden van het plangebied. Op basis van de CAI-gegevens en de historische kaarten kan geconcludeerd worden dat het plangebied een hoog potentieel heeft voor de aanwezigheid van rurale nederzittingslocaties uit de middeleeuwen.

Voor de **nieuwe tijd** zijn er in de omgeving een aantal CAI-meldingen die verwijzen naar de periode. De meldingen handelen hoofdzakelijk over metaalvondsten zoals munten en musketkogels die in verband gebracht kunnen worden met de slag bij Neerwinden van 1793. Uit een aantal historische kaarten blijkt dat in de ruime omgeving verschillende militaire treffens hebben plaatsgevonden in deze periode waardoor de verwachting voor vondsten uit de nieuwe tijd hoog ingeschat kan worden.

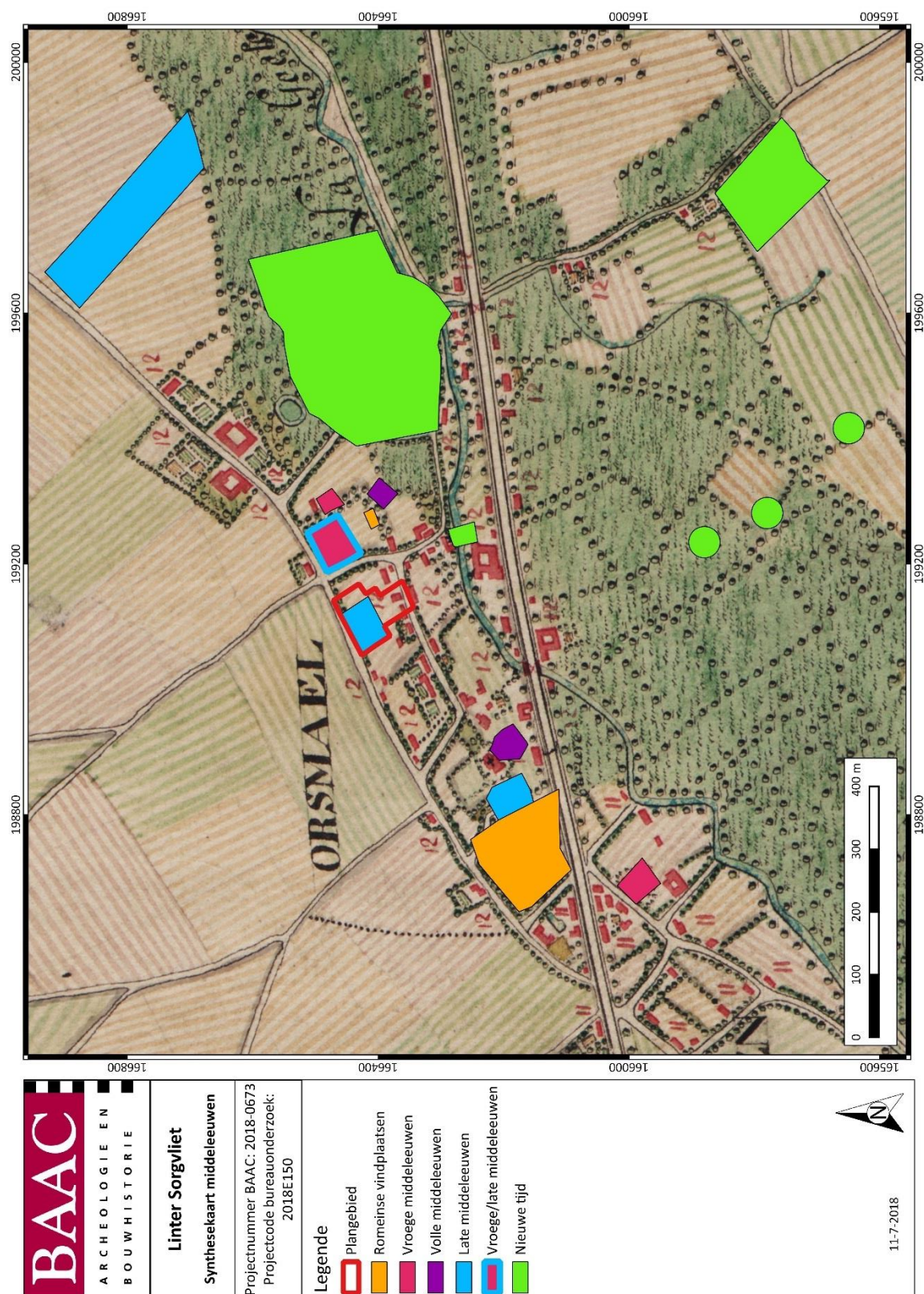
Het proefsleuvenonderzoek uit 2000 toonde reeds aan dat in de noordelijke helft van het plangebied sporen aanwezig waren uit de late middeleeuwen. Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kan niet met zekerheid gezegd worden of er archeologische waarden aanwezig zijn in de zuidelijke helft van het plangebied. Het plangebied werd niet specifiek bij naam vermeld in de historische bronnen. Voor de oudere perioden (steentijden-metaaltijden-Romeinse periode) is er niets voorhanden wat betreft historische bronnen die relevant zijn voor het plangebied. De enige manier om hierover informatie in te winnen zou dan ook veldonderzoek met ingreep in de bodem zijn. Het bodembestand van het projectgebied is op verschillende plaatsen reeds tot op grote diepte verstoord door ingrepen in het landschap in de 19de en 20ste eeuw door de bouw en sloop van huizen (met kelders?). In welke mate het bodembestand aangetast is gedurende de laatste eeuwen is nog net helemaal duidelijk. De enige manier om informatie in te winnen over de aan/afwezigheid van archeologische sporen zou dan ook **een veldonderzoek met ingreep in de bodem** zijn.

Plan 36: Synthesepan steentijd. Plangebied met aanduiding van steentijdvindplaatsen⁹¹ in de buurt op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (digitaal, 1:5.000, 25/06/2018)⁹²

⁹¹ CAI 2018

⁹² AGIV 2018b

Plan 37: Synthesepan middeleeuwen. Vindplaatsen uit de Romeinse periode, middeleeuwen en nieuwe tijd⁹³ op de Ferrariskaart (digitaal, 1:5.000, 11/07/2018)⁹⁴

⁹³ CAI 2018

⁹⁴ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2018

1.4.3 Potentieel op kennisvermeerdering

Naast het inschatten van de archeologische verwachting, is het belangrijk om het potentieel op kennisvermeerdering van naderbij te bekijken. Dit wil zeggen dat geanalyseerd wordt in welke mate het uit te voeren onderzoek kan bijdragen tot concrete kenniswinst.

Indien er binnen het plangebied archeologische sporen of structuren aan het licht komen die dateren uit de steentijd en/of de metaaltijden, kan dit een grote kennisvermeerdering betekenen. In de omgeving van het onderzoeksterrein is momenteel namelijk weinig sprake van dergelijke sporen waardoor de aanwezigheid hiervan als uitzonderlijk en zeldzaam gewaardeerd kan worden. Hierdoor is het potentieel op kennisvermeerdering zeer groot. Ook vindplaatsen uit de vroege middeleeuwen kunnen kennisvermeerdering opleveren. Over de chronologie van de dorpsontwikkeling van de vroege naar de late middeleeuwen is nog weinig geweten. Voor de Romeinse periode en de late middeleeuwen daarentegen zullen te bekomen resultaten een aanvulling betekenen op de reeds vergaarde kennis van soortgelijke vondsten uit deze periodes. Deze vondsten zouden een bevestiging betekenen van het vermoeden dat de regio reeds bewoond was in de Romeinse tijd en in intense mate is ontgonnen in de late middeleeuwen.

1.4.4 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

De doelstelling van het vooronderzoek – het vaststellen van de aanwezigheid van een archeologische site en de karakteristieken en bewaringstoestand van deze site, alsook een analyse van de relatie met het landschap, de waarde en de impact van de geplande werken – werd tijdens het bureauonderzoek niet gehaald. Er moet dan ook in eerste instantie worden overgegaan tot verder vooronderzoek.

In en rond het plangebied hebben eeuwenlang intense landbouwactiviteiten plaatsgevonden. Zo was het projectgebied lange tijd in gebruik geweest als akkerland. Reeds in de 18de eeuw komt bebouwing voor binnen de contouren van het plangebied. Vermoedelijk is de bebouwing op de historische kaarten nog aanwezig binnen het plangebied in de vorm van de huidige gebouwen. Uiteraard werden deze doorheen de tijd veranderd en verbouwd. De ingrepen die hiermee gepaard gingen (nieuwbouw, aanleg verharding, aanleg riolering...) doen vragen rijzen over de gaafheid van het bodemprofiel. Om meer informatie over te verkrijgen over de aan- of afwezigheid van archeologisch relevante waarden is verder bodemonderzoek nodig. Zo kan achterhaald worden of de bodem al dan niet intact is. Op deze manier kan het steentijdpotentieel voor het plangebied verder onderzocht worden. Ten gevolge van de paleolandschappelijke ligging, bodemgegevens en de gekende archeologische waarden in de directe nabijheid is de kans op het aantreffen van steentijdsites en/of -vondsten reëel. Daarnaast zijn een aantal CAI-waarden en andere archeologische sites aanwezig in de omgeving die duiden op de mogelijkheid van een archeologische site uit andere periodes in het plangebied (Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd).

Tijdens verder vooronderzoek moet de staat van de bodemopbouw ter hoogte van het onderzoeksterrein bijgevolg verder onderzocht worden. Enkel dan kan worden vastgesteld of er zich relevante archeologische niveaus bevinden. Ook kan worden vastgesteld of de geplande bodemingrepen een impact hebben op deze mogelijke archeologische niveaus. Het uitvoeren van een **landschappelijk bodemonderzoek in de vorm van boringen** blijkt de meest efficiënte methode te zijn om enerzijds de gaafheid van het bodemprofiel te bepalen en anderzijds de geomorfologie van de bodem (met mogelijke antropogene bodemhorizonten en relevante archeologische niveaus) in kaart te brengen.

Om het potentieel op kennisvermeerdering binnen het onderzoeksgebied te exploiteren, stelt BAAC Vlaanderen voor om allereerst een **archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem** uit te

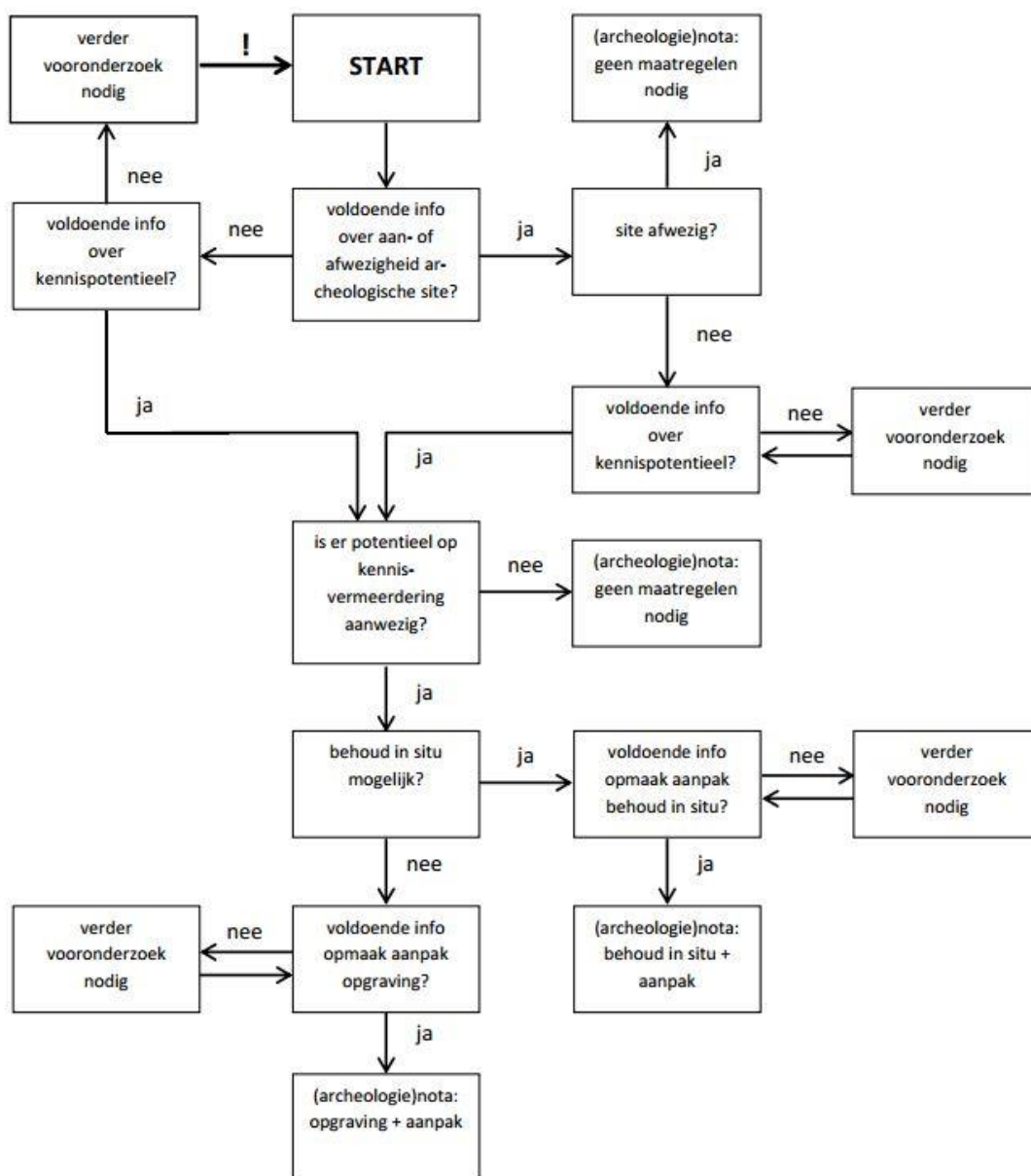
voeren in de vorm van een **landschappelijk booronderzoek**. Door het toepassen van deze onderzoeksmethode kan ook een uitspraak gedaan worden over de eventuele aanwezigheid van steentijdsites. Indien blijkt dat het bodemarchief binnen het plangebied intact is, komt het in aanmerking voor een **archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem**. Binnen dit vooronderzoek met ingreep in de bodem wordt best geopteerd voor een tweeledige aanpak, namelijk een archeologisch booronderzoek enerzijds en proefsleuven anderzijds. Het archeologische booronderzoek heeft als doel om eventueel relevante archeologische lagen op te sporen, terwijl het proefsleuvenonderzoek zich richt op het detecteren van archeologische sites (metaaltijden of jonger). Hoe dit in de praktijk wordt omgezet, wordt verder toegelicht in het programma van maatregelen.

Dit gemotiveerd advies wordt tevens bevestigd door de beslissingsboom C.G.P.5.2 (Figuur 14).

- Is er voldoende informatie over de aan- of afwezigheid van een archeologische site? **NEE**
- Is er voldoende info over het kennispotentieel? **JA**
- Is er potentieel op kennisvermeerdering aanwezig? **JA**
- Is behoud in situ mogelijk? **NEE**
- Is er voldoende info over de opmaak aanpak van de opgraving? **NEE**

⇒ **Verder vooronderzoek nodig**

Conclusie: Landschappelijk bodemonderzoek is de aangewezen methode binnen het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Afhankelijk van de resultaten uit het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem kan er overwogen worden om onderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren. Een uitgebreide motivatie en een stappenplan zal opgesteld worden in het programma van maatregelen.

Figuur 14: Beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek.⁹⁵

⁹⁵ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017, fig.3.

2 Samenvatting

Naar aanleiding van een aanvraag voor omgevingsvergunningsaanvraag voor de sloop van bestaande gebouwen en de uitbreiding van het bestaande woonzorgcentrum *Sorgvliet* heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgesteld.

Het doel van de archeologienota was het inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied en het opstellen van een programma van maatregelen voor een vervolgonderzoek.

Na een uitgebreide studie van historische, cartografische, topografische, geologische en bodemkundige bronnen, werd vastgesteld dat het bodemarchief een matige verwachting kent voor artefactensites uit de prehistorie. De verwachtingen voor sporensites uit de metaaltijden werden gemiddeld ingeschat. Voor de middeleeuwen, de Romeinse periode en de nieuwe tijd is de archeologische verwachting hoog. Bovendien moet de staat van het bodemarchief verder onderzocht worden. Een landschappelijk bodemonderzoek zal meer informatie over de geomorfologie binnen het plangebied kunnen geven en een verder vervolgonderzoek al dan niet uitsluiten.

BAAC Vlaanderen bvba acht verder archeologisch onderzoek nodig, zoals vermeld en toegelicht in het programma van maatregelen.

3 Lijst met figuren

Figuur 1: Zicht op het woonzorgcentrum langs de Helen-Bosstraat vanuit noordoostelijke (foto 8 en 9) en noordwestelijke hoek (foto 10)	7
Figuur 2: Zicht op de bestaande parkeerplaatsen achter het woonzorgcentrum.	8
Figuur 3: Zicht op de te slopen gebouwen langs de 3de Regiment Lansiersstraat. Boven: zicht op huisnummer 42 vanuit zuidwestelijke hoek van het plangebied. Onder: zicht op huisnummer 40 vanuit zuidoostelijke hoek van het plangebied.....	9
Figuur 4: Zicht op de binnenplaats van woningblok huisnr. 40 en 42 vanuit zuidoostelijke hoek.....	10
Figuur 5: Ontwerp inkomgebouw (uitbreiding bestaand woonzorgcentrum)	18
Figuur 6: Grondplan kelderverdieping van het inkomgebouw.	19
Figuur 7: Doorsnede van zuidgevel inkomgebouw met aanduiding kelderniveau en huidige maaiveld.....	20
Figuur 8: Grondplan kelderverdieping van het appartementsblok.....	20
Figuur 9: Geveldoorsneden van het toekomstige appartementsblok.....	21
Figuur 10: Kenmerken van de Quartairgeologische kaart (1:200.000) betreffende het plangebied	34
Figuur 11: Kenmerken van de Quartairgeologische kaart (1:50.000) betreffende het plangebied	34
Figuur 12: Plan van de 1ste slag bij Neerwinden (1693). Omgeving van het plangebied kan bij benadering gesitueerd worden (rode cirkel) (noorden is linksboven)	39
Figuur 13: Aanduiding van het plangebied en omgeving bij benadering op een detail van het plan van de doorbraak van de Franse linies in Brabant (1705, Jan van Call).....	40
Figuur 14: Beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek.....	74

4 Lijst met tabellen

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.	58
---	----

5 Plannenlijst

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (digitaal, 1:6.000, 06/06/2018)	2
Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (digitaal, 1:500, 06/06/2018)	3
Plan 3: Plangebied met gekende verstoringen op meest recente orthofoto (digitaal, 1:500, 06/06/2018)	6
Plan 4: Verdieping -1 van de bestaande bebouwing langs de 3de Regiment Lansiersstraat in het zuiden van het plangebied met aanduiding van de bestaande kelders op de GRB-kaart (digitaal, 1:190, 02/07/2018)	11
Plan 5: Bestaande bebouwing langs de 3de Regiment Lansiersstraat in het zuiden van het plangebied met aanduiding van de bestaande kelders op orthofoto (digitaal, 1:190, 02/07/2018)	12
Plan 6: Plangebied met aanduiding van de te slopen bebouwing op orthofoto (digitaal, 1:500, 25/06/2018) ...	15
Plan 7: Plangebied met aanduiding van toekomstige inplanting (digitaal, 1:500, 25/06/2018)	16
Plan 8: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting op orthofoto (digitaal, 1:500, 25/06/2018)	17
Plan 9: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)(digitaal, 1:33.000, 06/06/2018)	26
Plan 10: Plangebied en hoogteprofielen op het DHM (digitaal, 1:500, 06/06/2018)	27
Plan 11: Plangebied met aanduiding van traditionele landschappen op de topografische kaart (digitaal, 1:4.000, 06/06/2018)	29
Plan 12: Plangebied op de Tertiairgeologische kaart (digitaal, 1:6.000, 06/06/2018)	31
Plan 13: Plangebied op de Quartairgeologische kaart 1:200.000 (digitaal; 1:6.000, 06/06/2018)	32
Plan 14: Plangebied op de Quartairgeologische kaart 1:50.000 (digitaal, 1:8.000, 06/06/2018)	33
Plan 15: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen (digitaal, 1:4.000, 06/06/2018)	36
Plan 16: Orsmaal en Gussenhoven op de Fricxkaart (1744) (digitaal, 1:25.000, 07/06/2018)	43
Plan 17: Plangebied op de Villaretkaart (1745-1748) (digitaal, 1:7.000, 07/06/2018)	44
Plan 18: Plangebied en omgeving op de Ferrariskaart (1771-1778) (digitaal, 1:8.000, 07/06/2018)	45
Plan 19: Plangebied op de Ferrariskaart (1771-1778) (digitaal, 1:1.000, 07/06/2018)	46
Plan 20: Plangebied op de Vandermaelenkaart (1846-1854) (digitaal, 1:1.200, 07/06/2018)	47
Plan 21: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen (1843-1845) (digitaal, 1:800, 07/06/2018)	48
Plan 22: Plangebied op de Poppkaart (1842-1879) (digitaal; 1:800, 07/06/2018)	49
Plan 23: Plangebied op topografische kaart van 1871 (digitaal, 1:800, 08/06/2018)	51
Plan 24: Plangebied op topografische kaart van 1885 (digitaal, 1:800, 08/06/2018)	51
Plan 25: Plangebied op topografische kaart van 1932 (digitaal, 1:800, 08/06/2018)	52
Plan 26: Plangebied op topografische kaart van 1957 (digitaal, 1:800, 08/06/2018)	52
Plan 27: Plangebied op topografische kaart van 1976 (digitaal, 1:800, 08/06/2018)	53
Plan 28: Plangebied op orthofoto van 1971 (digitaal, 1:800, 08/06/2018)	53
Plan 29: Plangebied op orthofoto van 1979-1990 (digitaal, 1:800, 08/06/2018)	54
Plan 30: Plangebied op orthofoto van 2000-2003 (digitaal, 1:500, 08/06/2018)	54
Plan 31: Plangebied op orthofoto van 2005-2007 (digitaal, 1:500, 08/06/2018)	55
Plan 32: Plangebied op orthofoto van 2008-2011 (digitaal, 1:500, 08/06/2018)	55
Plan 33: Plangebied op de CAI-kaart (digitaal, 1:500, 08/06/2018)	62
Plan 34: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart (digitaal, 1:5.600, 08/06/2018)	63
Plan 35: Plangebied met aanduiding van bekrachtigde archeologienota's in de buurt op de GRB-kaart (digitaal, 1:7.500, 08/06/2018)	66
Plan 36: Synthesepan steentijd. Plangebied met aanduiding van steentijdvindplaatsen in de buurt op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (digitaal, 1:5.000, 25/06/2018)	70
Plan 37: Synthesepan middeleeuwen. Vindplaatsen uit de Romeinse periode, middeleeuwen en nieuwe tijd op de Ferrariskaart (digitaal, 1:5.000, 11/07/2018)	71

6 Bibliografie

- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2017. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 2.0)*, Brussel.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2018. Geoportaal. Available at: <https://geo.onroerenderfgoed.be>.
- AGIV, 2018a. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Grootchalig Referentiebestand (GRB).
- AGIV, 2018b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Digitaal Hoogte Model.
- AGIV, 2018c. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootchalig Referentiebestand (GRB).
- AGIV, 2018d. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, kleinschalig, zomeropnamen, kleur, 1971, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2018e. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, kleinschalig, zomeropnamen, kleur, 1979-1990, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2018f. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2018g. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, zomeropnamen, kleur, 2005-2007, Vlaanderen.
- AGIV, 2018h. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, zomeropnamen, kleur, 2000-2003, Vlaanderen.
- AGIV, 2018i. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, zomeropnamen, kleur, 2008-2011, Vlaanderen.
- AGIV, 2018j. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2018k. Agiv, Traditionele landschapskaart. Available at: www.AGIV.be.
- ANTROP, M. e.a., 2002. *Overzicht Traditionele landschappen. Versie 6.1 - maart 2002*, Gent: Universiteit Gent: Vakgroep geografie.
- BEYAERT, M. e.a., 2006. *België in kaart. De evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie*, Brussel: Uitgeverij Lannoo.
- BINK, M. & BOREEL, G., 2017. *Linter-Melkerijstraat (21.642) Bureauonderzoek/Archeologienota*, Amsterdam.
- CAI, 2018. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerenderfgoed.be/>.
- CARTESIUS, 2018. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.

- CLAESEN, J. e.a., 2018. *Archeologienota zonder ingreep in de bodem. Linter-Geldenakenstraat, Kortenen*.
- DENIS, J., 1992. *Geografie van België*, Brussel: Gemeentekrediet.
- DOV VLAANDEREN, 2018a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2018b. Databank Ondergrond Vlaanderen, Neogeen/paleogeen (Tertiair). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2018c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- GEOPUNT, 2018a. GEOPUNT VLAANDEREN.
- GEOPUNT, 2018b. GEOPUNT VLAANDEREN: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca1840). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2018c. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2017. GEOPUNT VLAANDEREN: Frickx (1744). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2018d. GEOPUNT VLAANDEREN: Kaart Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2018e. GEOPUNT VLAANDEREN: Popp-kaart Vlaanderen (1842-1879). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2018f. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845).
- GEOPUNT, 2018g. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854).
- GOOSSENS, E., GULLENTOPS, F. & VANDENBERGHE, N., 2007a. *Toelichting bij de quartairgeologische kaart van België, Vlaams Gewest: kaartblad 32 Leuven*, Leuven.
- GOOSSENS, E., GULLENTOPS, F. & VANDENBERGHE, N., 2007b. *Toelichting bij de quartairgeologische kaart van België, Vlaams Gewest: kaartblad 33 Sint-Truiden*, Leuven.
- HASQUIN, H., VAN UYTVEN, R. & DUVOSQUEL, J.-M., 1980. *Gemeenten van België. Geschiedkundig en administratief-geografisch woordenboek.*, Gemeentekrediet van België.
- IOE, 2018. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroenderfgoed.be>.
- KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2018. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.
- LALOO, P., 2016. *Linter-KWZI Overhespen*, Gent.
- ONROEREND ERFGOED VLAANDEREN, 2018. Loket onroerend erfgoed: archeologienota's. Available at: <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/goedgekeurd> [Geraadpleegd mei 24, 2017].

SEVENANTS, W. & MAGERMAN, K., 2017. *Archeologienota Linter - Sint-Truidensesteenweg 172 (prov. Vlaams-Brabant)*, Kortenberg.

VANDEPUTTE, O., 2011. *Erfgoedbibliotheek van de Belgische gemeenten - Vlaams Brabant*, Tielt.

7 Bijlagen

7.1 Bouwplannen